

MAGYAR PEDAGÓGIAI TÁRSASÁG
MOZGALOMPEDAGÓGIAI SZAKOSZTÁLY

MOZGALOMPEDAGÓGIAI FÜZETEK 7.

Dr. Pap István

„MOZGALMAS” ÉLETEM

Budapest, 2014

Szerkesztette: Révész György
Lektorálta: dr. Szabó Imre, dr. Tóth József
Korrektúra: Sümegi Nóra

Felelős kiadó: Trencsényi László
ISBN 978-963-7123-34-4

A szerkesztő előszava

Jó szívvel ajánlom a tisztelt Olvasó figyelmébe sorozatunk legújabb, immár hetedik kötetét, amely egy bővebb, önéletrajzi ihletésű visszaemlékezés része. Mostani kiadványunkban azokat a részeket adjuk közre, amelyekben a szerző, dr. Pap István, aki 1962-től 1972-ig volt Bács-Kiskun megye úttörőitkára, az úttörő-apparátusban végzett munka kihívásaival, szépségeivel és buktatóival ismerteti meg az olvasót. Kevésbé lett volna azonban hiteles a történet, ha nem ismerhetnénk meg az indíttást, a tanyai tanító felemelő, de küzdelmes életét. Még inkább embert próbáló ez a hivatás a pályakezdő fiatal számára, még ha olyan jó felkészítést kapott is, mint Pap István a Bajai Tanítóképző Intézetben.

A hadiárva parasztfiú számára már a tanítói állás is hatalmas lépést jelentett, de ambíciója, tanulás iránti vágya és a szerencsés körülmények egyenesen a megyei KISZ Bizottságra, majd a megye úttörőéletének első számú vezetői posztjára, később a Kecskeméti Főiskola filozófiát oktató adjunktusi beosztásába lendítették tovább. Az immár évtizede nyugdíjas szerző szinte megtestesítője az élethosszig való tanulásnak (az életrajz egy rövidebb változatának címe: A jó „Pap” holtig tanul), de az önképzés lehetőségén túl a pályaképnek kétségkívül meghatározó eleme a gyermekszeretet, a pedagógiai attitűd. Ez a hozzáállás tette lehetővé, hogy huszonévesen szervezni, irányítani tudja a megye közel 90.000 kisdobosának, úttörőjének, úttörővezetőjének életét – és nem is akárhogyan! Persze, ez a hatvanas évek úttörőmozgalmi szempontból szabadabb, időnként pezsgő légkörében történt („A Kádár rendszer legdemokratikusabb szervezetének a Bács-Kiskun megyei vezetője”, utal rá a fejezetcím is; lásd erről sorozatunk 3. kötetét), de a feladat korántsem volt egyszerű, hiszen nemcsak a reformer országos vezetésnek tartozott számot adni tevékenységéről, hanem a sokkal konzervatívabb, gyakran autokrata megyei párt- és az eléggé vonalas KISZ-vezetésnek is.

Pap István vérbeli mesemondó: a fiatal tanyai tanító élményei ugyanúgy lebilincselőek, mint a későbbi apparátusi „kalandok”. Nem hallgatja el a fájdalmas emlékeket, kudarccokat sem, de joggal büszke a sikerekre. A helyenként szomorkás, máskor ironikus, sőt, már-már sikamlós történetek egészsé kerekednek. Korrajzzá, melyben felvonulnak a fél évszázaddal előtti szereplők, helyszínek és események, a padláson „mókoló” tanyai gyerekek, a TSZ szervezés epizódja, a – bízvást bocsánatosnak nevezhető – korrupcióval szerzett salak, a dísnófalkát tartó tábor, az érseki szőlőben kapáló táborvezető. Oldalról oldalra elevenedik meg a múlt, benne a magyar úttörőmozgalom történetének egy fontos szelete. A múlt, amelyet a szerző nem hogy nem tagad meg, hanem büszkén vállalja azt. Bizonyosság erre a jóval a rendszerváltás után általa szervezett Bács-Kiskun megyei úttörővezetői találkozók sora, amelyekre hívó szavára oly sokan jöttek el, demonstrálva, hogy ők is vállalják ezt a közös múltat. Mindannyiunk közös múltját.

Révész György

KURJANTÓI HISTÓRIÁK

Bemutkozás az első munkahelyen

Kinevezés Fülöpszállás Kurjantóba

A tanítóképzőben kitűnő érettségi bizonyítványt kaptam 1958. június 14-én. A nyár otthon a családnál telt mezőgazdasági munkákkal, meg új szerelemmel.

Augusztus 1-jére a megyeszékhelyre hívták össze az abban az évben végzett és ebben a megyében munkába lépő tanítókat és óvónöket az alkalmazásukkal kapcsolatos hivatalos teendőik céljából. Falubeli osztálytársammal az utazás legolcsóbb módjaként a kerékpárt választottuk. Hajnali 4 órakor indultunk a legrövidebb úton (egy darabig földúton), a több mint 40 km-re lévő Kecskemétre. Itt a Megyei Tanács épületében először is hivatali esküt tettünk, amelynek a leglényegesebb része ez volt: *„Esküszöm, hogy a Magyar Népköztársasághoz, annak népéhez hű leszek..., a jogszabályokat megtartom..., előljáróimnak engedelmeselem, kötelességeimet pontosan, lelkiismeretesen, és a nép érdekeinek szolgálatával teljesítem...”* Utána felolvasták, hogy kik, melyik járásban kapnak állást, mert a munkáltatók akkor még a járási tanácsok művelődésügyi osztályai voltak. Akiket lehetett, a lakóhelyük környékén, néha saját falujukban helyeztek állásba, de ahol nem volt elég üresedés, onnan más, távolabbi járásokba kerültek az ifjú tanítók. Minket, Rácz Fodor Sándort meg engem, a tázláriakat saját járásunkba, a kiskőrösibe soroltak be.

Külön teremben a járási művelődésügyi osztály vezetője (akit tanfelügyelőként még az általános iskolából ismertünk) köszöntötte új alkalmazottjait, és még azt is megengedte, hogy az üres helyek között válasszunk. Három tanítói hely volt, az egyik Fülöpszálláson Kurjantópuszta, a másik a falunkban a Tázlárhoz tartozó Szankсарok nevű tanyai iskola, a harmadik meg Kiskőrös mellett Akasztó községben, de ennek a jelöltje már előre megvolt, így az a kényes helyzet állt elő, hogy kettőnk közül egyikünk mehetett, illetve valamelyikünknek mennie kellett a saját falunkba.

Jól ismert mondas, hogy senki sem lehet próféta a saját falujában. Nekem azonban volt még egy ennél is lényegesebb szempontom. Édesanyám mondogatta, hogy milyen jó lenne, ha otthon tanítanék, mert otthon lakhatnék, azért nem kellene fizetni, aztán meg fél napot az iskolában tanítanék, utána pedig otthon segíthetnék a mezőgazdasági munkákban délutánonként, meg a szünetekben. Ebben a felfogásban tükröződött az a tévhit, hogy a pedagógus csak akkor dolgozik, amikor órát tart, és milyen jó neki, mert két hónap nyári szabadsága van, és még szünetek is. Ez a tévhit azóta is sok ember fejében termelődik újra, és rontja a szakma megítélését és megbecsülését. Édesanyám már elfelejtette, vagy talán igazán akkor sem fogta fel, hogy én négy évvel ezelőtt a családból menekülendő is mentem továbbtanulni, hát most miért akarnék ide visszakerülni? Azt sem érezte, hogy fia egész életét akarja a tanítói tevékenységnek szentelni, teljes szívvel, a nap 24 órájában választott hivatásának akar élni. Nem akar félig tanító és félig ingyen napszámos lenni egyszerre. Ez a helyi prófétaágnál sokkal erősebb negatív motiváció volt bennem.

Amikor az osztályvezető feltette kettőnknek a kérdést, hogy ki menne Kurjantóba és ki a saját falujába, lecsaptam Kurjantóra még mielőtt barátom megszólalhatott volna. Aztán ő is mondta, hogy ő sem akar visszamenni a saját falujába. De más lehetőség nem lévén, végül megkaptam Kurjantót, neki pedig meg kellett elégednie kis faluja tanyai iskolájával.

Három napon belül kellett szolgálattételre jelentkezni a fogadó iskola igazgatójánál, mert erre a hónapra már járt a fizetés. A Kurjantópusztai iskolába kinevezett gyakorlóéves tanítójelöltként én már másnap kora reggel utaztam Fülöpszállásra, ahol az igazgatót a lakásán találtam meg. Éppen reggeliztek a feleségével, amikor bekopogtam. Az igazgató szívélyesen fogadott, rögtön reggelivel kínált. Aztán elmondtam, hogy honnan jöttem és milyen az előéletem. Közben láttam, éreztem, hogy az öreg igazgató elégedett nemcsak a kitűnő érettségivel, hanem eddigi szerepléseimmel, tulajdonképpen az egész személyiséggemmel. Látszott rajta, hogy örül ennek az új kollégának.

– Hogyan tudnám az iskolámat is meglátogatni ma? – kérdeztem.

– Megkapod a hivatalsegéd kerékpárját, ráúlsz és elmész Kurjantóba. Ott Nagy József vezető tanítóval találkozol, aki a közvetlen főnököd lesz. Vele beszéld meg a részleteket! – mondta természetesen egyszerűséggel az igazgató, és elmagyarázta, hogyan lehet a 7 km-re lévő iskolához eljutni.

Boldogan ültem a kölcson kapott drótszámár nyergébe, és meg sem álltam, amíg be nem kanyarodtam a XX. század elején épült, sárgára meszelt, jól karbantartott iskolaépület udvarára. Az udvar közepén öreg eperfa állt, alatta asztal székekkel. Látszott, hogy nyár időben itt hűsöltek, itt is étkeztek a tanítóék. Épp mindhárman az udvaron voltak: a magas, harmincas éveit elején járó de már kopaszodó tanító, a majdnem olyan magas, barna hajú, szép arcú, karcsú, csinos felesége és a kislányuk.

– Kezét csókolom! Jó napot kívánok! – köszöntem illedelmesen. – Én vagyok az új tanító – tettem gyorsan hozzá, és bemutatkoztam.

A házigazdák is bemutatkoztak, majd az idegent gyanús szemekkel méregető kislányukat is odahívták, és bemutatták úgy, hogy ő is tanítvány lesz, mert most lesz elsős. Ezért volt hát tartózkodó, és ezért méregette olyan komoly tekintettel az idegent. Később aztán oldódottabb, barátságos lett ő is.

Déltájt volt az idő. Új kollégaként, ahogy az illem kívánta, persze engem is meghívtak ebédre. Tyúkot vágtak éppen, finom húseves és pörkölt volt az ebéd, bor is került a poharakba. A vezető tanító rögtön tegeződést ajánlott, amit én megtiszteltésnek véve fogadtam el.

Ebéd után a tanító megmutatta az egyetlen tantermet, ahová az előszobából lehetett bemenni. A tanterem hatszor tíz méter nagyságú volt, két sor hosszú paddal berendezve. Közel hatvan gyerek fért el a padokban. A tanítók asztalán kívül állt még egy szekrény meg egy nagy vaskályha a tanteremben és az el nem maradható tábla a falon, a hajópadló aljzat gázolajjal volt beitatva. A folyosóról szemben nyílt még egy nagyobb helyiség, ami tulajdonképpen a tanítói lakás másik szobája volt, de ezt a tanítóék nem használták. Nekik elég volt egy szoba.

– Ez lesz a te lakásod – mutatta a tanító. Volt benne egy vaságy, egy asztal, egy polcos szekrény meg egy mosdó lavórral. A facér elődök is ebben a helyiségben laktak. Kályha ugyan nem volt, de legényszállásnak így is igen alkalmasnak tűnt.

Aztán a vezető tanító azt is elmondta, hogy az alsó tagozat összevont 4 osztályában 45 gyereket kell majd tanítani heti váltással hol délelőtt, hol délután. Beszélt arról is, hogy itt az emberek hagyományosan tisztelik a papot, meg a tanítót, más értelmiségi emberrel ritkán találkoznak. A tanyákon zömmel kunok laknak, akikre jellemző, hogy kezdetben méregetik az idegent, de ha megszeretik, befogadják, az övéknek tartják, és ha kell, meg is védik. Megmondta azt is, hogy augusztus végén mikortól legyenek ott, hogy a tanév kezdésére fel tudjunk rendesen készülni. Aztán elköszöntünk, s én boldogan kerékpároztam vissza a faluba. Otthon örömmel újságot, hogy igen jó helyem lesz.

Gubacsi Lajos bácsi „vizgáztat”

Jó egy héttel a tanévnyitó előtt beköltöztem a „lakosztályomba”, és megkezdtem a felkészülést. Közben ismerkedtem a környezettel, az iskola szomszédságában élőkkel. Főnököm szívesen vitt bemutatni családokhoz, ő tudta, kiknek számít a véleménye az új tanító jó imázsának alakításához. Az kezdettől fogva látszott, hogy mi jól meg fogjuk érteni egymást.

Egyik nap Felső-Kurjantóba látogattunk el, ahol többek között Gubacsi Lajos bácsihoz, egy a környezetéhez képest műveltebb, a Falurádióban többször interjúvolt öreglegényhez is betértünk. Lajos bácsi híres volt pipatóriumáról, aminek sokan a csodájára jártak. Ezt a nem dohányzó fiatal tanítónak is meg kellett néznie.

Gubacsi Lajos bácsi

A szüret közeledvén, az arra készülés jeleként nagy, vadonatúj szüretelőkád állt az udvaron.

– Tán most vette Lajos bácsi? – kérdezte a vezető tanító.

– Most, pár napja – mondta, és érdekes, huncutkás kifejezés suhant át nagy, pödött bajuszos arcán.

– De a kádár, akitől vettem, nem tudta megmondani, hogy hány literes lehet valójában. Körülbelüli értéket mondott, de nekem nagyon fontos lenne elég pontosan tudni, hogy mekkora. Nagyon jó, hogy a fiatal tanító úr itt van. Ki tudná számítani, hogy hány literes ez a kád? - fordult oda hozzám.

– Van colostokja, Lajos bácsi? – vettem rögtön a lapot.

- Van – felelte az öreg, jelezve azt is, hogy eszközben akadály nem lesz.
- És papírt meg ceruzát is tud adni, mert ezt fejben kiszámolni bonyolult lenne – jött az újabb kérdés.
- Az is van – felelte az öreg most már még nagyobb várakozással.
- Akkor tessék hozni az eszközöket, és kezdhetjük, – mondtam, mert fejemben már készen állt a csonka kúp térfogatának kiszámításához az érettségire megtanult képlet:

$$V = \frac{\pi R^2}{3}(R^2 + rR + r^2)$$

- Aztán mértem, majd szoroztam, osztottam, ellenőriztem, és nem sokára közöltem:
- Ez a kád az én számításaim szerint 10 hektoliter és 64 liter, de a mérések pontatlanságai miatt valamivel több is, kevesebb is lehet.
- Lehetséges – mondta két pipaszívás között Lajos bácsi –, mert a kádár is úgy 10 és fél hektónak mondta, de én ellenőriztetni szerettem volna. Köszönöm, tanító úr.
- Azt nem mondta, hogy engem is ellenőrizni akart, de napokon belül elterjedt a híre, hogy az új tanító kiszámolta, hogy Lajos bácsi új szüretelő kádja hány literes. Ez nem jött rosszul 18 éves fiatalemberként a tekintélyemnek mindjárt a kezdetnél történő megalapozásához. És gazdagabb lettem máris egy tapasztalattal. Láttam, hogy a tudás érték, mert sose tudhatjuk előre, hogy amit tudunk, az mikor, mire lehet jó az életben.

A tanévkezdés

Aztán jött a tanévnyitó értekezlet, amelyen a falu minden pedagógusa részt vett a központi iskolában. Itt bemutatta az igazgató az új kurjantói kollégát. A bemutatás után kezdődött a tanévnyitó a tanyai iskolában. Szép, napsütéses szeptember eleje volt. Az elsősök többségét elkísérte valamelyik vagy mind a két szülő, a többi nagyobb testvérével jött; ki-ki a legszebb, legjobb ruhájában. A vezető tanító az udvaron köszöntötte a gyerekeket, bemutatott nekik engem is, és átadta az osztályt. Negyvenöt gyerek vonult be szépen, csendben, rendezett sorokban a tanterembe. Végignéztam az osztályomon, és átéreztem, hogy ezeknek a gyerekeknek a testi épességéért és lelki gyarapodásáért, értelmi fejlődéséért ezután itt az iskolában egyedül én vagyok a felelős. Majd ezeket mondtam:

– Az órákon rendnek és fegyelemnek kell lenni. Ilyen sokan együtt csak úgy lehet dolgozni, és „Dolgozni csak pontosan, szépen, ahogy a csillag megy az égen, úgy érdemes.” A tanulás az iskolás gyerekek munkája, dolga. Komolyan kell venni.

Aztán elkezdődött a szervezés, az ismerkedés.

Másnap már viseltes ruháikban, többségükben mezítláb jöttek iskolába a diákok a körülbelül 5 kilométeres körzethől. Elnézve őket az jutott az eszembe, hogy úgy 8-12 évvel ezelőtt még én is ilyen mezítlásos, viseltes, foltos ruhájú, hasonló korú gyerek voltam egy másik iskolában. Azt éreztem, hogy a velük szemben támasztandó követelményekkel együtt nagyon szeretni is kell őket, mert otthon többüknek éppen úgy dolgozniuk kell a családban: gondozni az állatokat, felügyelni a testvéreket, mint nekem kellett, amikor ilyen korú voltam. Segítséggel sikerült kiemelkednem az ilyen helyzetből. Ezeknek a gyerekeknek is meg kell adni minden esélyt arra, hogy képesek legyenek önmagukat felülmúlni. Haragudni csak értük szabad, rájuk nem.

Szeptember 5-én kelt levelemben így számoltam be egy kedves ismerősömnek az első napokról:

„És az első nap! Életem legszebb napja volt, amikor először sorakoztattam gyerekeimet. Kissé izgulva, de szigorúan léptem fel az első percben. Fegyelem az van is! Képzeld el, hogyan vigasztaltam meg a síró elsősöket! Rájöttem, hogy van szívem, és tudok gyengéd is lenni. Meg is van a következménye: szeretnek a gyerekek, örömmel jönnek hozzám iskolába. Ha még egyszer újra kezdeném az életet, akkor sem lennék hűtlen ehhez a pályához.”

Kurjantópuszta

A tanítás mellett érdeklődésem hamar a község, a közvetlen környezet alaposabb megismerése felé fordult. Fülöpszállás az Alföldön a Budapest-Kelebia vasútvonal és az 52-es betonút kereszteződése mellett található. Az én falum, Tázlár közel 50 kilométerre volt a kurjantói iskolától. Az első évben Tázláról Soltvadkertre 10 kilométert kerékpároztam, ott a járművemmel együtt vonatra szálltam, Fülöpszállás vasútállomástól kerékpárral folytattam az utat Kurjantóig. A hazautazások hasonlóképpen történtek a másik irányban. A második évben tudtam venni egy használt, fekete, kétüléses Danuvia 125-ös motorkerékpárt, és elinte jogosítvány nélkül jártam vele. El is kaptak egyszer a rendőrök. Harminc forint helyszíni bírságot kellett fizetnem, ami akkor mintegy 20 kilogram kenyér vagy 15 liter benzin ára volt. A büntetés kifizetése után a rendőrök tovább engedtek. Indultam volna, de motorom az idegesen kapkodó rugdosástól bezabált, nem indult. Megkértem az egyik rendőrt, hogy ugyan lökje már meg velem együtt a motort, hogy beinduljon. A rendőr megtolta, a motor felhördült, és meg sem álltam a szülőfalumig. Többször nem kaptak el, mert elkezdtem tanulni, és bejelentkeztem tavasszal Kecskemétre gépjárművezetői vizsgára. Be is hívtak. A helyi boltos vitt be az én motoromon, nehogy vizsgára menet kapjanak jogsí nélküli vezetésen. Elméletből, főleg a KRESZ-ből úgy felkészültem, hogy csaknem szó szerint tudtam, amit kellett. A megyeszerte rettegett vizsgáztató rendőrtiszt, Végső százados elméleti vizsgám végén csak ennyit mondott:

– Na, ugye hogy meg lehet tanulni a KRESZ-t !

Saját motorommal a gyakorlati vizsga is jól ment az alkalmi tanpályán. A boltos, aki harmadszorra tudott csak átmenni a hasonló vizsgán, egy szűk óra múlva visszakerkezve a városból kérdezte:

– Tudod már, mikor következzel?

– Már levizsgáztam. Sikerült. Mehetünk haza – mondtam a legtermészetesebb hangon a kérdező nem kis ámulatára.

Az 1960.06.12. dátummal kiállított motorvezetői jogosítványt két héten belül kaptam meg postán.

Télen csak a vasútállomásig mentem motorral, tovább a kétkerekűvel együtt vonatra szálltam, majd motoroztam tovább. Nagyon rossz időben a járgányt Fülöpszálláson hagytam, mert Soltvadkert és Tázlár között ekkor már buszjárat is volt naponta egyszer oda-vissza.

Fülöpszállás a Kiskunságban közepes méretű községnek számított a XX. század derekán. Az 1960-as népszámláláskor 4456 lakosa volt, ami 2011-re 2172 főre csökkent. Az emberek többsége mezőgazdálkodásból élt. A falu központi iskolája, 1902-

ben lett állami iskola, és 1903/4-ben egy új, egyemeletes épület épült a falu központjában, ami a kor minden követelményének megfelelt abban az időben. Négy tanyai iskola (Balázspusztá, Kurjantópusztá, Telekpusztá, Székekpusztá) működött a község határában, amelyek tagiskolákként a központi igazgatás alá tartoztak. Mindenhon, (Balázspusztán Herpai István és felesége, Kurjantóban Nagy József és jómagam, Telekpusztán Fülöp Pista bácsi, Székekpusztán Széll Kata néni, aki Kecskemétről, a jó nevű Zrínyi Ilona Általános Iskolából mintegy misszionárius jött a tanyai gyerekek közé), szakképzett tanítók tanítottak. A két előbbi iskolában osztatlan alsó (I-IV.) és felső (V-VIII.) az utóbbi kettőben osztatlan I-VIII. osztályok működtek. Ezekben az osztályokban az úgynevezett Mjelnjyikov-módszer szerint tanítottunk, amelynek lényege az volt, hogy amíg a tanár az egyik csoporttal közvetlenül foglalkozott, addig a többiek különböző feladatokat megoldva önállóan tanultak. A tanítónak így naponta 15-20 órai foglalkozást kellett megtervezni, szimultán vezényelni és ellenőrizni. Kurjantóban az 1960/61-es tanévre a nagy létszámú alsó tagozatot I-III. és II-IV. összevont osztályokra bontottuk. Én ekkor az I-III. osztályt tanítottam. Az 1959/60-as tanévben Balázspusztán 75, Kurjantóban 90, Telekpusztán 17 és Székekpusztán 22 gyerek járt iskolába. A központi iskolának 398 tanulója volt. Fülöpszálláson az öt iskolában 602 gyerek tanult. (Ma a község iskolájába 181 gyerek jár.) Fülöpszállás megfelelt a klebelsbergi elvnek, amely szerint minden gyerek lakóhelyétől számított 5 km-en belül iskolának kellett lenni, a helyzet ennél bizonyos területeken még jobb is volt, mert voltak olyan részek, ahol (a szomszédos falvak tanyai iskoláit is figyelembe véve) még választhattak is, hogy hova járjanak.

Fülöpszállás térképe a tanyai iskolákkal

Kurjantó a Duna-Tisza-közi homokhátság részeként homokos talajú területe a községnek, szemben a többi résszel, amelyeket szikes legelők urálnak. Kurjantó-

ban a szőlő- és gyümölcsstermelés dominált, kevés szántóterület, erdők és legelők voltak még a környéken. Szinte minden talpalatnyi földet gondosan megműveltek. A saját szükségleten felüli szőlőt (túlnyomó részben sárfehért) és gyümölcsöt a Földművelésügyi Minisztérium helyi felvásárlója, Farkas József vette át a gazdálkodóktól. A szorgalmas kun parasztoknak ez elég biztos megélhetést garantált. Ezért is nem akartak termelőszövetkezetbe lépni 1960-ban.

A tanyák a saját földterületekre épültek a melléképületeikkel. Gazdasági udvar, veteményes kert vette körül az épületeket. Saját maguknak megtermelték a családok a zöldséget, burgonyát és egyebeket, a helyi vegyesboltban megkapták azokat az árucikkeket (petróleumot, élelmiszereket, iparcikkeket, tanszereket), amelyekre a háztartásokban még szükség volt. László jószágokat (teheneket, lovakat, juhokat) sok helyen tartottak, disznót hizlaltak, vágta maguknak, baromfi félék minden háznál kapirgáltak, hápogtak, gágogtak.

A fő közlekedési eszköz a kerékpár és a lovas kocsis volt, motorkerékpárral ötven (Szegei Gábor Jávával, Téglás László Pannóniával és hárman, Farkas József, Varga László és Jómagam Danuviával közlekedtünk).

Az iskola vonzókörzetének ez az idő tájt kb. 400–450 lakosa volt. Ide tartozott egész Kurjantó, Balázspuszta egy része, Szabadszállás Oldalkosárnak hívott része, de néha Izsák gedeondúli és Kisizsák részéből is jártak hozzánk tanulók. (Ez néha azért is bekövetkezett, mert a szülők valami miatt nézeteltérésbe keveredtek az ottani tanítóval, leginkább azért, mert megbukott a gyerek, hát szerencsét próbáltak a másik közeli iskolával.) Ez a mozgás az ellenkező irányban is működött.

A kurjantói iskola vonzókörzete

A kurjantói iskola, amely a központi iskolával egy időben, 1904-ben épült, elég nagy telken foglalt helyet. Előkerttel, nagy udvarral rendelkezett, úgy egy katasztrofális holdnyi földterület is tartozott még hozzá, amit a vezető tanító családja művelt. Volt ebben konyhakert, szőlő és szántóföld is.

A telek eleje Kurjantó földes főújtára, a hátsó része a másik dűlőre nézett. Az iskola udvara a főút felől és a bal oldalon drótkerítéssel, a kert felől léckerítéssel volt körül kerítve, a jobb oldalát pedig Farkas Józsefék házának, melléképületének a fala határolta. Ebben a házban működött a főút felé nyíló vegyesbolt. Az udvaron egy melléképületben szeneskamrát, raktárt és ólat találhattunk. Az iskolától kissé balra állt a jól megépített és elegendő kapacitású potyogtatós WC épülete, ami mögött akácliget terült el. Az udvar bejárata mellett nyárfák álltak, az udvar közepét pedig azóta is ugyanaz az eperfa őrzi.

Minden volt itt, ami az iskola akkori korszerű működéséhez és a tanító megélhetéséhez kellett.

Az iskola épületébe az udvar felől két lépcső két bejárathoz vezetett. Az egyik ajtón a tanítói lakásba lehetett bejutni, ahol egy előszobából jobbra nyílt a konyha, balra a kamra, onnan pedig a padlásra lehetett grádicson felmenni, szemben a tágas szobába lehetett bejutni. A másik lépcső a tanterem előszobájába vezetett, ahol a falon fogasok függtek körben arra várva, hogy a gyerekek felakasszák rá kabátkájukat. Szemben a tanítói lakás másik nagy méretű szobájába lehetett bejutni. Ez volt az én lakásom.

A jobb oldalon lévő ajtón lehetett a 10×6 méteres, hatalmas tanterembe bemenni, ahol az ajtó mellett rögtön balról állt a nagy méretű, Calor fa- és széntüzelésre alkalmas vaskályha. Az ajtóval szemben, középen a dobogón állt a tanítói asztal. Elöl, a szemben lévő sarokban volt egy szekrény, a tanítói asztal mögötti falon egy fából

készült nagy méretű és egy kisebb vaslemezből lévő applikációs, (mágnesekkel használható) tábla lógott, amelyek mellett még maradt hely a térképek felakasztására is. Ezen a falon fent középen foglalt helyet a népköztársasági címer. A kályha mögött indultak a tanterem hátsó faláig két oszlopban (bal oldalon a kb. 3,5 méteres, jobb oldalon az ablakok mellett talán másfél méteres akkori típusú iskolapadok. A padok a képen láthatóhoz hasonló szerkezetűek voltak.

Az ehhez hasonló rövid padokban két-két gyerek ült az ablaknál, a hosszú padokban általában négyen ültek, de szükség esetén főleg a kisebbek, az alsó tagozatosok öten is elfértek egymás mellett. Mélységben nyolc pad volt egymás mögött, így 8×5 és 8×2, vagyis 56 gyereket tudtunk leültetni a tanteremben. (Az én osztályomban a csúcslétszám 55, a felső tagozatban 46 fő volt azokban az években.)

Tudakozódtam az iránt is, hogy honnan ered a Kurjantó elnevezés. A köztudatban kétféle magyarázatot is találtam. Az egyik szerint, amikor még nem volt Fülöpszálláson malom, a gabonát Kerekegyházára jobbra ökrös szekerekkel hordták örölni, és erre vezetett a legrövidebb út, ahol azonban a bucka futóhomokjába mélyre vágott a szekér kereke, ezért az ökröket az ostor mellett hangos „kurjantásokkal” is biztatták gazdáik a szekér húzására. Így ragadt a tájra a Kurjogató majd ebből a Kurjantó név. A másik magyarázat az újabb kultúrához, a szőlőhöz kötődik. Bortermő vidék lévén az emberek bőségesen fogyasztották a „venyige levét”, aztán jókedvre derülve nemcsak énekeltek, hanem kurjantgattak is. Ez a hangoskodás ragasztotta rá a nevet az itt lakókról a területre is. Helytörténetileg valamelyest is tudományosnak elfogadható magyarázat máig nincs. Nekem az előbbi tűnt hihetőbbnek, feltételezem, hogy a név sokkal régebbi, mint a homokos talajon a szőlőművelés, de bizonyító érvet ezen állításom mellett felhozni nem tudok. Számomra ezzel a bizonytalansággal együtt is Kurjantó egész életemre szép emlék maradt.

A tanuló tanító

A tanítóképző gyakorló iskolájába a város értelmiségi és iparos családjainak, valamint a város új politikai elitjének a gyerekei jártak. Ilyen osztályokban tanárok, tanulótársak jelenlétében folytak a gyakorlati tanítási órák. A gyerekek is segítették a nekik szimpatikus „kistancsikat”, de ha valaki a „bögyükben volt”, hát be is tudtak tartani neki. (Járogattam egy időben egy olyan lánnyal, akinek a húga a gyakorlóba járt. Ebben az osztályban tartottam az első gyakorlati órát. A bírálati óra után a gyerekek gyakran megkérdezték a kapott osztályzatot is. Hazaérve a kislány jelentette nővérének, hogy „összehoztunk a Pistával egy ötös számtanórát.”

A helyzet a tanyai iskolában messze nem ilyen volt. Ezek a gyerekek nem jártak óvodába. Az iskola volt az első intézmény, amellyel találkoztak. A szülők is, a nagyobb testvérek is ijesztgették őket azzal, hogy „majd megtudod az iskolában”, meg „a tanító bácsi majd így, meg úgy”, tehát az iskola a legtöbbjüknek mumus volt, amíg meg nem szokták az iskolai életet. Meg aztán itt mindenféle gyerek volt ám! A „józan paraszteszű”, mindent azonnal értő, kíváncsi gyerektől a mindent megtanuló, szorgalmason át a mindenben közepesen keresztül a lustáig, sőt, itt még nehézségekkel megáldott (ma úgy mondják, hogy diszlexiás, diszkalkuliás stb.) gyerekek, nem is beszélve a szellemileg retardáltakról (infantilis, debilis), a „gyógypedagógiai alanyokról”. A tanítóképző elméletileg jól felkészített a szakmára. A gyakorlatban is mutatott jó példákat, de a szakmát a végzetek csak ezután, a saját tapasztalataikon keresztül tanulták meg. Erre volt az ötödik, a gyakorló év kitalálva a képesítő vizsga előtt. De ez sem volt elég ahhoz, hogy úgy belejőjenek a tanításba, „mint kiskutya az ugatásba”. Ehhez éveknél kellett eltelni.

Kezdő tanítói botlások

Így volt ez nálam is, aki nagy kedvvel és érdeklődéssel ugrott a mélyvízbe. Az óráim általában jól sikerültek. A gyerekek is lassan felvették a diktált tempót. Ha kérdés, dilemma merült fel, főnökömmel megbeszéltem. Szeptember 12-én már ta-

nulmányi felügyelőm is volt: a művelődésügyi osztály egy idősebb, tapasztalt munkatársa, aki más ügyben járt itt, de „mellesleg” beült az én egyik órámra is.

A negyedikeseknek volt közvetlen órája, a másik három osztály önállóan végzendő feladatokat kapott. Velük olvasásból Móra Ferenc Szeptemberi emlék című novelláját tárgyaltuk új anyagként. Az óra igen jól sikerült, utána a felügyelő megdicsért, majd ezt mondta:

– Kedves fiatal kollégám! Amikor a bemutató olvasással szépen hangsúlyozva mesélted a történetet, miért sétáltál be a padsorok közé? Hiába adtál te önálló foglalkozásra feladatokat a kisebbeknek, minden szempár téged követett, szájtátva hallgatták a „mesét”. Az első sorokban ülők a hátad látták ekkor, mert utánad fordultak. Ajánlom, hogy bemutató olvasáskor mindig állj meg középen az asztal előtt, maradj ott, hogy minden gyerek az arcodat is láthassa. Mert ha akarod, ha nem, ilyenkor úgyis minden gyerek rád meg a történetre fog figyelni ezután is. És ez így van jól, mert az ilyen összevont osztályokban oda-vissza négyszer hall minden közvetlen órát minden gyerek. És ez hasznos ismétlés nekik.

Megköszöntem a jó tanácsot, amit egy életre megjegyezek, és ezután így is csináltam. Mindjárt a kezdeteknél beláttam, hogy rengeteg tanulnivalóm van a szakmai fogásokat illetően.

Egyszer, amikor az elsősöknek a „l” hangot és betűt tanítottam, a ló volt a mintaszó. Mondják ezt ki a gyerekek először, gondoltam, de ehhez kell a ló képe. Hát egy lovat már csak fel tudok rajzolni a táblára, és már rajzoltam is. A gyerekekhez fordulva gyanútlanul kérdeztem:

– Mit rajzolt a tanító bácsi a táblára?

– Kutyát! – kiáltották kórusban az elsősök. No, ez volt az a pillanat, amikor végképp bizonyossá vált számomra, hogy nekem rajzolnom nem szabad. A következő évre megváltásképpen jött az applikációs tábla, amelyre mágnessel lehetett feltenni a készletből a képeket minden óra anyagához. Ez a probléma ilyen formán megoldódott, de a rajz óráké nem.

Az év második felében történt az elsősök olvasási óráján, hogy hosszabb szöveget olvastak szótagolva, minden mondatot más-más gyerek. A betűismeretben bizonytalan, hangösszevonásban gyenge, kissé beszédhibás Kálmánkára került a sor.

– „A ku-tya u-gat-va sza ladt a tyúk-ól fe-lé. A ró-ka meg-i-jedt és el-fu-tott” – kellett volna olvasnia, de nem tudott elindulni se. Odamentem hozzá, próbáltam neki segíteni, de így se boldogultunk. Elkezdtek aztán együtt úgy, hogy én előolvastam a szótagokat, a kisfiú meg mondta utánam és nézte a szöveget. Ha magára hagytam, megállt. Meguntam, hogy a kisfiú magától egyetlen szótagot sem tud kiolvasni, a következő, a leírtaktól eltérő rögtönzött szöveget mondtam, amit Kálmánka szorgalmasan utánam mondott:

– „A ró-ka meg é-ne-kel-ni és tán-col-ni kez-dett.” Az osztály nagy hahotában tört ki. Kálmánka nem érte a helyzetet nézett maga elé, majd rám. A következő gyerek aztán helyesen elolvasta a mondatot, s nyilvánvalóvá vált, hogy őt bizony „lővő tettük”.

A következő órán egy másik szöveget ugyanígy olvastunk. Megint Kálmánkára került a sor, de ő belegabalyodott már az első szóba. Megint odamentem, megfogtam a kisfiú ujját, próbáltam vezetni a szótagok alatt, és segítettem volna neki az olvasásban, de ő néma maradt, nem próbálkozott.

– Mondd velem együtt Kálmánka! – mondtam biztatóan. De a fiú nem mondott semmit, csak nézett maga elé.

– Miért nem mondd velem együtt? – kérdeztem.

– Mert be tetszik capni – mondta selypítve, és bizalmatlanul emelte rám ártatlan tekintetét.

Bennem megállt az ütő. Villámként vált tudatossá számomra, hogy mit tettem az előző órán. A kislít megszégyenítettem, és ezzel elvesztettem a bizalmát. Ebből a melléfogásomból örök életre megtanultam, hogy a gyermeki lélek nem játék, tanítója a gyereket még tréfából sem vezetheti félre.

– Megígérem neked, hogy soha többet nem csaplak be, és sajnálom, hogy a múlt órán megtettem – mondtam, és rossz hangulatban, büntudatosan vezettem tovább az órát.

(50 évvel később ezek a gyerekek találkozóra hívtak, mint egykori tanítójukat. Kálmán is ott volt. Elmeséltem az öregedő felnőtteknek az esetet, akik csodálkoztak, hogy így emlékszem még a részletekre is. Nyilvánosan utólag bocsánatot kértem Kálmántól az esetért, és vele egyetértésben tartottuk helyesnek, hogy akkor, hét évesen, szülei nagy bánatára meg kellett ismételnie az első osztályt.)

Rendkívüli helyzet az iskolában

A gyakorlóév tavaszán a vezető tanító megbetegedett. Gyomrával már bajlódott fekélye miatt korábban is, de most tüdejével is gond lett. Szanatóriumba kellett mennie három hétre. Az igazgató megkérdezett, hogy nem vállalnám-e el a felső tagozatot is erre a három hétre, mert máshonnan nem tud helyettesítőt küldeni. Nem akartam az igazgatónak nemet mondani, a vezető tanító is bátorított, hogy vállaljam el, nem sok az a három hét, és ő jön vissza, meg hát a túlóradíj sem jött rosszul. Akkoriban ugyanis nem dúskáltam a pénzben, ruhatáram is igen szegényes volt.

Március közepén kezdődött a délelőtt az egyik, délután a másik tagozatban megtartott napi 9-10 óra, az ezekre való felkészülés, a dolgozatok javítása stb... Elmúlt a három hét, és a kollégának tovább kellett a szanatóriumban maradnia. Újabb három hét után engedték haza, de nem mehetett gyerekek közé. Tanítottam, tanítottam, egyre kevesebbet aludtam. Idegrendszeri tartalékaim lassan kezdtek kimerülni. A rendszeres táplálkozás (reggelit, ebédet a kollégáéknál fizettem elő, vacsora mindig akadt) mellett is fogytam, rövid éjszakai pihenéseim zaklatottak kezdtek lenni, már éjszaka álmomban is folyton tanítottam. A felső tagozatos órákra nem tudtam már elég alaposan felkészülni, egyszer diameter helyett densitast mondtam, amit Járdi Gyula rögtön észrevett és szóvá is tett. Nem szoktam tévedni, így ez a melléfogás is megviselt.

Ingerlékenyebbé váltam, a tanulók idétlenkedései, fegyelmezetlenségei iránti toleranciám is alacsonyabb lett. Ezzel magyarázható, hogy egyszer egy csaknem semmiségért az egyik nagyon értelmes hetedikes fiút, Vízi Miskát megpofoztam, aki ezt teljesen indokoltan nagyon rossz néven vette. A családban is elpanaszolta, és az apja helyett őt nevelő jóval idősebb bátyja be is jött az iskolába kérdőre vonni. Ahelyett, hogy elismertem volna hibámat és elnézést kértem volna, ragaszkodtam ahhoz, hogy nekem volt igazam, s a gyerek megérdemelte, amit kapott. Pedig akkorra már beláttam, hogy én hibáztam. A vita lezáratlan maradt, így a büntudat frusztrált azután is, hogy elkerültem Kurjantóból. (A sértett fiú főiskolát végzett, termelőszövetkezeti elnök lett falujában. Fel akartam keresni, hogy utólag elnézést kérjek, de valahogyan ez mindig elmaradt. A TSZ elnök 42 éves korában meghalt. Elégtételt már csak

posztumusz adhattam neki, amit úgy tettem meg, hogy virágot vittem a sírjára, és az eltávozott egyik közeli rokona jelenlétében ott a sírnál kértem bocsánatot. Sovány vigasz, de több, mint a semmi.)

Tíz hét után, május vége felé aztán munkába állhatott a felsős tanító. Három hét volt még a tanév befejezéséig. Közben volt a Pedagógus Nap. A központi iskolában tartották az ünnepséget, amelyen mindig volt jutalomosztás is. A megjutalmazottak között engem is szólított az igazgató, aki ekkor már több mint tíz éve igazgatta az iskolát, és ezeket mondta:

– Igazgatói tevékenységem alatt gyakorlóéves tanítójelöltnek még nem adtam jutalmat. De olyan se volt, hogy két és fél hónapig valaki reggeltől estig 100 gyereket tanított volna egyik tanyai iskolában. Köszönöm a helyállást. – és átnyújtott egy borítékot, amelyben csaknem annyi pénz lapult, mint egy havi fizetésem. A kollégák hangosan tapsoltak. Érezhető volt, hogy ezt a jutalmat nem irigyelték.

A képesítő vizsga

A gyakorlóév végén kellett képesítő vizsgát tenni az Alma Materben. A tanév-záró után az erre való felkészülésre 8-10 napom maradt. Tanítástan, módszertan, iskolaszervezetten voltak az elméleti vizsgatárgyak, és egy órát kellett megtartani gyakorló iskolás osztályban.

Június 29-én délután az igazgató és a vizsgabizottság elnöke köszöntötte a jelölteket, és közölték, hogy ki, hányadik osztályban milyen tantárgyat és azon belül pontosan mit fog tanítani. Utána éjjel szívrohamban az elnök meghalt. Másnap reggel a minisztérium telefonon kinevezett egy új elnököt, aki csak 10 óra utánra tudott Kalocsáról Bajára érkezni. Így csak fél 11 körül kezdődhetett meg az elméleti vizsga. Én tanítástanból a gyakorlás és gyakorlati alkalmazás (A gyakorlás a frissen tanultak rögzítése ismétlések során, az alkalmazás pedig a begyakoroltak használata adott körülmények között.), módszertanból a nyelvtani ismeretek tanítása a második osztályban témaköröket kaptam. Az első tantárgynál feleletemben volt némi bizonytalanság, de ezen az elnök kérdései átsegítettek. (Az elnök, dr. Szvétek Sándor, a pedagógia akkori egyik országos szaktekintélye volt.) A módszertannál a feleletem alig hogy elkezdtem, a vizsgabizottságban ülő magyar tanár, akivel tanítóképzős éveim alatt konfliktusaim is voltak, belekötött abba amit mondtam, és vitatkozni kezdett velem. Még egyszer elmondtam, hogy a mondatokból indulva a szavakon keresztül a szótagokat tovább bontva jutunk el a hangokig. Innen a hangok osztályozásával megyünk tovább. Így vezetjük be a nyelvtani ismeretek tanítását a második osztályban, ahol először találkozunk a gyerekek nyelvtannal, majd elmondta a nyelvtan könyvecske tartalomjegyzékét. A magyar tanár replikázott:

– Ne mondj már ilyen hülyeséget, hogy így kell kezdeni! Az abc-vel, a magán- és mássalhangzókkal kell kezdeni – mondta a tőle megszokott ingerültséggel.

Nyugodt maradtam, és határozott hangon, igazam biztos tudatában úgy, ahogy engem a korábbi években destruktív elemnek is tartott a tanár úr, kissé szemtelenül kérdezve állítottam:

– A tanár úr tanított az elmúlt tanévben osztatlan négy osztályban olvasást és nyelvtant, vagy én? Hígyye el, tudom, hogy mit tanítottam.

Ekkor már mindenki a vitára figyelt. A régi, tisztelt igazgató, aki a tanítási gyakorlat vezetőjeként volt a bizottságban szólalt meg:

– Ne hagyj magad, Pista! Úgy van, ahogy mondod, de úgy is lehetne, ahogy a tanár úr mondja – tett pontot kompromisszummal a vita végére. Aztán a feleletnek hamar vége is lett.

Mivel másnap a tanítási órám is kiválóan sikerült, oklevelemben csupa jeles került. Amikor az elnök átnyújtotta okleveletem, kézfogás közben megjegyezte:

– Nagyra értékeltük, ahogy védted az álláspontodat.

Ez is életre szóló tanulsággal szolgált. A biztos tudás, a meggyőződés mellett bátran ki kell állni, mert a rendes emberek méltányolni fogják ezt.

Zavarba hozó esetek

Az iskola WC-jét évente kitisztították. Egy beton akna volt a WC épülete mellett, amelyben le lehetett menni az alsó részbe. Megláttam, hogy az akna teteje hiányzik. Így ez bizony nagyon balesetveszélyes, hát odamentem, hogy megnézzem, mi történhetett. Kiderült hogy nem véletlen hiányzik a fedél, mert beleesett valahogyan az aknába. Az aknából az ülőkék felől mocorgás és suttogás hallatszott, valakik voltak lent. Csak gyerekek lehettek ott.

– Mit csináltak ott lenn? Jöttek rögtön föl! – kiáltottam le. Az egyik negyedikes fiú feje hamarosan meg is jelent, amint mászott kifelé, s utána jött a barátja is.

– Mit kerestetek ott lent? Csak nem a lányokat lestétek? – kérdeztem egyértelmű gyanúval.

A két gyerek nem felelt, csak álltak büntudatos képpel. Jól leszidtam őket a „kukkolásért”, de a komolyabb büntetéstől eltekintettem, mert hát fiúk, és teljesen normális indíttatásból érdekelte őket a lányok alsó fele. Meg hát az én érdeklődési körömben is fontos helyen állt a már iskolába nem járó nagy lányoknak ez a tájéka.

Inkább az érdekelt, hogyan eshetett bele az aknába az aknatető. Az először kimászó megmondta, hogy vasárnap a misére várva a hetedikes Deák Imrével kipróbálták, hogy fel tudják-e emelni a nehéz betontetőt. Addig emelgették, hogy beleesett az aknába. Megvolt hát az ötletadó, a korosabb, tehát erősebb, nagyobb bűnös, akit a balesetveszély okozójának lehetett tekinteni. Délután a felső tagozatot is én tanítottam. Amint megérkezett Imre, azonnal felelősségre vontam, és nyomatékkal kiosztottam neki pár pofont is. Kiemelték, helyre tették az aknafedelet és aztán nem tulajdonítottam ennek nagyobb jelentőséget. Pár nap múlva a szomszéd fiúnak ezt mondtam:

– Imre, letörülgethetnéd a motoromat, ha ráérsz.

– Nem érek rá! – mondta olyan hangsúllyal a gyerek, amiből érteni lehetett, hogy a minap megpofoztál, hát törülgesd a motorodat saját magad! Így adta a kölcsönt vissza a tanítónak.

Nem sokkal ezután ismerőseim elpletykálták nekem, hogy az osztályomból két fiú és két kislány tanítványom találkozni szokott az egyik fiúék házában a padlásán abból a célból, hogy egymás nemi szerveit tanulmányozzák, meg egy kis „papás-mamást” játszanak, amit a gyerekek „mókolásnak” hívtak. Később még egy bunkert is építettek, ahol az ilyen játékok még romantikusabbak lettek. Mivel az én családomban a nemiség a gyerekek előtt a maga komolyságában tabu volt, a tanítóképzőben pedig a gyerekek szexuális neveléséről szó sem esett, úgy gondoltam, hogy ezzel jobb nem foglalkozni. Egyszer azonban az egyik „mókolgató” fiút más vétség miatt fegyelmeztem, hát kicsúszott a számon, hogy még azt is tudom, hogy

miket szoktatok csinálni a padláson, meg a bunkerben. A fiú szorongatott helyzetében így védekezett:

– Tanító bácsi! Azt nem én, hanem a találta ki – és az egyik lányt nevezte meg.

Erre a megnevezett lány elsápadt, meg a további két résztvevő is nagyon ijedt képet vágott. Én már nagyon bántam, hogy szóba hoztam a dolgot, gyorsan lezártam a felelősségre vonást, és hirtelenjében jobbat nem tudván, folytattam a tanóra anyagát, mintha mi sem történt volna.

Most döböntem rá, hogy van az életnek egy olyan mindenkit érintő, normális területe, amelyhez a pedagógia tanulása közben nem kaptam megfelelő eligazítást. Honnan kellene tudnom, hogy az ezzel kapcsolatos eseteket hogyan kell, kell-e egyáltalán kezelnem, vagy teljes egészében a családra kell hagynom azokat? Úgy tettem hát a későbbiekben, mintha nem is hangzott volna el az, aminek nem is lett volna szabad elhangoznia. Mi lett volna a helyes megoldás? 50 évvel később is feltehető maradt a kérdés, hogy tudja már minden pedagógus és szülő, hogy mi a teendő hasonló vagy egészen más, az Internet által gerjesztett helyzetekkel?

Példák a sikeres alkalmakból

Legnagyobb sikeremnek azt tartottam, hogy az osztatlan osztályom tanulói olvasni, írni, fogalmazni, számolni nem tudtak kevésbé, mint a községi iskola osztott osztályaiban tanuló hasonló osztályba járó gyerekek. Ezekben a tudásszintjük nem volt „tanyai”. Sportversenyeken talán, rajzpályázatokon biztosan lemaradtak volna. Magatartásban, szorgalomban és tisztességben biztosan nem maradtak el a községi és a városi gyerekektől, sőt, az utóbbiak közül többen talán példát vehettek volna az én tanyai kis tanítványaimtól.

Az első tanulócsoportom

A különböző képességű gyerekek között a követelményeket lehetett differenciálni, a tehetségesekre külön oda kellett figyelni. Volt egy nagyon értelmes kislány az osztályban. (A képen a második sorban mellettem a második, a sötét ruhás kislány.) Benne korán megláttam, hogy értelmiségi létre is képes lehet, nem szabad hagyni, hogy elkallódjon. (Óvónő lett, évtizedekig az óvoda vezető helyettese volt, nyugdíjba vonulásakor kitüntette városa.) Neki külön feladatokat is adtam az önálló foglalkozásokhoz, tőle az ötösért többet vártam, mint másoktól. Egyszer a kislány meg is kérdezte:

– Miért kell nekem többet tudni az ötösért, mint másnak?

– Mert te a Varga Zsuzsi vagy, és mert 6-ost meg 7-est nem írhatok a naplóba – válaszoltam, és aztán bevezettem a normál ötös mellett a személyre szóló ötöst is. Már ekkor kezdett bennem kialakulni az a meggyőződés, hogy energiámból mindig többet fogok fordítani arra, hogy a jóknak „szárnyakat adjak”, mint arra, hogy a gyengéken sok munkával egy keveset segítsek. Ez aztán a pedagógiai ars poétikámnak a része, egész életpályámnak a jellemző vonása lett.

Ebben az évben az alsó tagozatos szakfelügyelő is meglátogatott. Amikor a központi iskolától a Községi Tanács parádés kocsijával elindult, az igazgató telefonált, hogy útban van a szakfelügyelő. Így volt egy szűk óra arra, hogy egy kicsit felkészüljek a látogatásra.

Három órát nézett végig a felügyelő, és utána értékelt a látottakat. Dicsérte a gyerekeket, a tudásszintjükkel nagyon elégedett volt, aztán dicsért engem is:

– Látszik magán, a tanítási óráin, hogy Baján végzett – foglalta össze elismerő mondatait. (A szakfelügyelő fia is Baján végzett, ekkor volt gyakorlóéves valahol a járásban, így igazán jól ismerte a bajai képző szellemét és szakmai felkészítő munkáját.) – Kár, hogy hamarosan elmegy innen – tette hozzá őszinte sajnálkozással. (Ő is tudta már, hogy hetek kérdése az új munkakörbe történő áthelyezésem.) Egyetlen kritikai megjegyzése volt:

– A boltból áthozott árucikkek között lévő cukorkákból, apróbb csokikból jutalmul adhatott volna egyet-egyet az ügyesen szereplő gyerekeknek.

Ezt utólag ugyan pótoltam, amikor a felügyelő már elment, de így már nem volt az igazi. Erről a gyerekkoromban ajándékot nagyon ritkán kapóként megfeledeztem, merthogy nekem jutalmazás nélkül kellett otthon jól teljesíteni, ez volt számomra a természetes. (Pedig itt a szülőktől én nem kevés ajándékot, disznóvágáskor kóstolót, gyümölcsöt, szőlőt, bort, mézet kaptam.) Az ajándékozás egész életemben gyenge oldalam maradt.

A harmadik évre az alsó tagozatot két osztályra bontották. Én az 1-3. osztályt tanítottam. Lakószobámból tanterem lett, így egy közeli tanyába egy idős nénihez költöztem. A néni néhány nap múlva meghalt. Az örökösök azt mondták:

– A tanító úrnak nem kell lakbért fizetni, csak lakjon itt, hogy ne legyen üres a tanya. (Pedig akkor még nem volt divat az üres tanyák feltörése, kifosztása.) Itt kályha ugyan volt, de szenet azért nem vettem, mert nem tudtam, hogy mikor mehetek Kecskemétre a beigért, új munkahelyre. Ezen a télen sokat fáztam, csak a nagy dunna mentett meg a megfagyástól, hiszen február végéig ebben a jégveremben laktam. Ekkortájt sokáig maradtam a tanteremben, utána családot látogattam, családi rendezvényekre vagy udvarolni mentem, meg a barátaimhoz jártam kártyázni. Otthon tényleg csak aludtam, néha azt is keveset. Vízet a szomszéd tanyában lakó nagybögös felesége melegített nekem alaposabb tisztálkodásokhoz.

Két osztályban huszonegynéhány gyereket már sokkal könnyebb volt tanítani. Az elsősöknek a hangösszevonás azonban ebben az évben sem ment jobban, mint az előző években. Egyik őszi délutánon a gyerekek különösen szétszórtak, fáradtak, figyelmetlenek voltak. Nem akart sikerülni a már tanult betűket értelmes egytagú szavakká összeolvasni. Hogyan lehetne felrázni, motiváltabbá tenni őket? Gondoltam egyet, és azt mondtam:

– Amíg ez nem megy, nem megyünk haza. Ti se, én se. Ha kell, éjszakára is itt maradunk. Majd a padra borulva alszotok, és holnap folytatjuk.

Ez megdöbbenetette a gyerekeket, komor félelem tükröződött több arcon. Az első padban ülő tündéri arcú kislány, Kucsora Eszti fekete szemei megteltek könnyel, és a két könnyesepp lassan gurult lefelé gömbölyű arcoeskáján. Ez engem is meglepett, rögtön leesett, hogy most valamit megint nem jól csináltam. A negatív motivációtól lelkes hozzáállást aligha remélhetek. Kiegészítve azt, amit eddig mondtam gyorsan hozzátettem:

– De ha hamar sikerül összeolvasni a betűket, összecsomagolhattok és hazamehettek. A hátra lévő két órát elengedem. (Tudtam, hogy ha a gyerekek ugyanolyan dekoncentráltak lesznek, mint eddig voltak, úgysem sokat érnének azok az órák sem.)

A gyerekek fellélegeztek. Összekapták magukat. Mintha kicserélték volna őket. Egyre jobban sikerült a hangokat közösen is, egyénenként is értelmes szavakká foglalni össze. Ilyen rövid idő alatt ekkora haladás még soha nem volt. Fél óra sem telt el, máris együtt örülhettünk a sikernek.

– Na, látjátok! Ha akarjátok, ha igyekeztek, és ha „pontosan, szépen” dolgoztok, milyen ügyesek tudtok lenni, és a nehéz már nem is tűnik olyan nehéznek. Csomagoljátok össze, mehetek haza. Otthon meséljétek el, hogy miért is értetek ma korábban haza! – mondtam megkönnyebbülve, a „ha a vége jó, minden jó” tudatban megnyugodva. Az élettől pszichológiából megint tanulságos leckét kaptam. A pozitív motivációval csodákat lehet művelni, a negatívval legfeljebb a büntetés elkerüléséhez elég minimum szintig lehet csak eljutni. (Nem véletlen, hogy pályám utolsó két évtizedében a hallgatók tanulással kapcsolatos motivációinak az alakulását kutattam a főiskolások körében.)

Kapcsolatom a gyerekek szüleivel nagyon jó volt. Minden évben szinte minden gyerek családját meglátogattam. Szüretre, disznótorokra, névnapokra, lakodalomba meghívtak. (Egyik tanév során 42 ilyen eseményen vettem részt, ahol gyakran együtt nótáztam a társasággal.) Egyszer az egyik tanuló édesapja keresett fel az iskolában.

– Tanító úr! Szombaton levágjuk a disznót. Tisztelettel hívom a tanító urat vacsorára – mondta.

– Sajnos, nem tudok elmenni, mert már máshova elígérkeztem – mondtam az igazat.

– És hétfőn ráérne a tanító úr? – kérdezett vissza az apa.

– Igen, a hétfő estém szabad.

– Akkor hétfőn vágunk disznót, és tisztelettel várjuk a tanító urat – programozta a családfő azonnal át a disznóvágást.

– Köszönettel elfogadom a meghívást. Ott leszek – fejeződött be a rövid dialógus.

Aztán a Megyei Tanács elnökhelyettese közbelépésére 1961. március 1-jével elengedett a művelődésügyi osztály a Megyei KISZ Bizottsághoz a kulturális felelős

munkakör betöltésére. Dacára, hogy hónapokig ment a huzavona, ezt sikerült mind a gyerekek, mind a szülők körében az utolsó napokig titokban tartani. A félévi szülői értekezletet február 27-ére, 21. születésnapomra, az utolsó előtti tanítási nap délutánjára hívtam össze. Az értekezletre most is csaknem minden gyerek valamelyik szülője, leginkább az édesanyja eljött. Az ilyenkor szokásos dolgokról esett szó, de most a gyerekekről csupa jót mondtam, bíráló megjegyzésem szinte nem volt. A befejezéshez közeledvén aztán hangot váltva mondtam:

– Kedves szülők! Én holnap tanítók utójára Kurjantóban, holnapután már Kecskeméten fogok dolgozni. Megköszönöm önöknek, hogy bíztak bennem, rám bízták legféltebb kincüket, a gyermekeiket. Igyekeztem jól tanítani és nevelni őket. Úgy érzem, engem a kurjantóiak befogadtak. Nagyon jól éreztem magam, de most máshova szólít a kötelesség. Biztos vissza-vissza fogok majd látogatni. Őrizzük meg egymást jó emlékezetünkben. Az osztályt egyelőre Nagy Gábor kolléga fogja átvenni.

Döbönt csend. Néhányan zsebkendő után kezdtek kutatni. Aztán ilyen megnyilatkozások:

„Hát miért megy el a tanító úr, hiszen már megszerettük?“, „Csak nem érezhette magát igazán jól itt.“, „A gyerekek is hiányolni fogják.“ stb. Aztán röviden elmondtam, hogy hova megyek, ott mit fogok csinálni, hogy az egész megye ifjúságának a kulturális életéért leszek felelős. Azt is elmondtam, hogy majd egyetemen akarok tanulni, amit onnan engedélyeznek, innen meg nem. Ezt többen megérteni látszottak.

Február 28-án a gyerekek már sutorogtak, de az utolsó óráig minden úgy ment, ahogy rendszeren szokott. Tovább azonban már nem lehetett halogatni a dolgot. Középre álltam, nagy levegőt vettem és azt mondtam:

– Gyerekek! Most az utolsó óra következik, amit veletek töltök. Holnaptól a Nagy tanító bácsi fog tanítani benneteket. Én Kecskeméten fogok dolgozni. Legyetek ezután is olyan ügyesek és szorgalmasok, mint eddig voltatok! Nekem Kurjantó volt az első munkahelyem. Én nagyon nagy szeretettel fogok visszagondolni rátok egész életemben. Remélem, ti sem felejtetek még egy darabig el.

No ekkor aztán több gyereknél eltört a mécses. Én azonban lévén férfiből, igyekeztem a könnyeimet visszatartani, de ez csak részben sikerült.

A népművelő ifjúsági vezető

A Bács-Kiskun Megyei Tanács V. B. Művelődésügyi Osztálya a tanítóképzőben népművelési szakosztályt szervezett a negyedik osztályosok számára. A tematikának volt elméleti és gyakorlati része is. Én ebből sem maradtam ki. A karácsonyi szünetben szülőfalum kultúrházában voltam gyakorlaton. Áttekintettem a kultúrház tevékenységét, részt vettem a rendezvényeken, és a falu akkori zenekara tagjainak rövid szolfézs tanfolyamot szerveztem. Két igen jó hegedűs járt szorgalmasan a tanfolyamra. Hegedülni ők messze jobban tudtak, mint oktatójuk, de a dúrokhoz, mollokhoz, a keresztetekhez és a b-khez meg én értettem jobban, hát lehetett tőlem tanulni. Év végén látogatási bizonyítványt kaptam arról, hogy „a fenti intézet népművelési szakosztályának a munkájában eredményesen részt vett, annak anyagát megfelelően elsajátította.“ A tanítójelölteket tehát népművelői szerepre is úgy ahogy előkészítették.

A népművelés formái a tanyaközpontban

A Megyei Könyvtár éppen ebben az időben létesített letéti könyvtárakat tanyai iskolákban. Kurjantóba is kihoztak pár száz könyvből álló letéti állományt, amelyhez a könyvtáros szerepét én vállaltam. Volt gyerekeknek és felnőtteknek való irodalom, kölcsönözték a gyerekek is, meg a lakosság is. Gyakran a gyerekek vitték a szülőknél az olvasnivalót. Akkor villany, televízió nem lévén még jobban olvastak az emberek. Időnként az állományt igény szerint frissítették. Figyelemre méltó forgalmat bonyolított le a kis könyvtár, és egyetlen könyv se veszett el a három év alatt, amint az átadó leltárnál kiderült.

Kurjantóban, mint máshol is, a tanyai iskola misék, istentiszteletek és kulturális események színhelye egyaránt volt. Bálokat, vacsorákat is rendeztek itt, színdarabokat adtak a környékbeli fiatalok elő, néha ismeretterjesztő előadások is voltak.

Még egy vándorcirkusz is érkezett, és az előadásban szerepelt egy „okos” ló is. A ló idomítója az előadás előtt megtudakolta, hogy van-e kicsapongónak tartott férfi a nézők között. Persze, hogy akadt ilyen, hiszen „k... Lajos” (akinek a kocsmáros mellett más k-val kezdődő állandó jelzői is voltak azok körében, akik jobban ismerték) ott ült az első sorban. Amikor az idomár mondta a lónak, hogy keressen egy olyan férfit, aki meg szokta csinálni a feleségét, a ló Lajosunk előtt állt meg, és nem volt hajlandó tovább menni. A közönség hangosan felnevetett. Aztán amikor azt kérdezte az idomár, hogy hány más nővel csalta már meg a feleségét, a ló a jobb első patájával nyolcat dobantott, amit az idomár hangosan számolt. Ekkor a közönség már hahotázva tapsolt. Lajosunk elvörösödve feszengett a helyén, s közben azon látszott morfondírozni, hogy ez az átkozott cirkuszos gebe vagy inkább a gazdája hogyan szűrhatta éppen őt ki. (Mi, tanítók nem voltunk ártatlanok ebben.) Aztán ez a csoda is három napig tartott, de „k... Lajosnak” az „érdeklődése” más lányok, asszonyok iránt nem „lankadt”.

A színjátszó csoport előző évben Molière: Duda Gyuri vígjátékát adta elő, és a szereplő gárda az új évre új színdarabot keresett. Különböző népszínművek előadása volt akkortájt divatos, hát én Szigeti József: A vén bakancsos és fia a huszár című színdarabját ajánlottam, ami mindenki tetszését meg is nyerte. Rendező a vezető tanító volt, a főszereplő én lettem, emellett segédrendezőként is működtem. Nagy lelkesedéssel folytak a próbák, és farsangra meg is született az előadás. Jelmezeket Budapestről a jelmezkiöltöszönből hoztunk. A színdarabot helyben nagy sikerrel kétszer is előadtuk, aztán vendégszereplésre is mentünk a szomszédos falu, Fülöpháza iskolájába „echós szekéren”, azaz Deák Pál felponyvázott gumi kerekű kocsiján. A próbák során a „fia a huszár” és a menyasszonyát játszó leányzó hozzáidomulva a szerephez úgy „összeismerkedtek”, hogy hazafelé az „echós szekéren” már egymás mellett ültek, s a hosszú éjszakai utazás közben oly dolgok is történtek, amelyek a szövegekönvben nem voltak írva.

1956 előtt a Magyar Önkéntes Honvédelmi Szövetségnek működött Kurjantóban egy lövészköre fiúk számára, de a kommunista párt ifjúsági szervezete, a DISZ nem rendezett itt alapszervezettel. A színdarab tanulása közben vetődött fel, hogy lehetne egy – most már – KISZ szervezetet alakítani. El is kezdődött a szervezés, de elég nagy viszolygást váltott ki a névben szereplő „kommunista” jelző miatt. Abban

azonban mindenki egyetértett, hogy ha mégis megalakulna a szervezet, a titkára csak a „kistanító” úr lehetne. (A vezető tanítót Nagynak hívták, és magasabb is volt, így ragadt rám, a fiatal és alacsonyabb termetű tanítóra a „kistanító” titulus.) A gondolat nem állt távol tőlem sem, mert általános iskolában az úttörő csapatnácis elnöke, a tanítóképzőben mindvégig osztályom titkára voltam. 1956 őszén több jelölt közül titkos szavazással harmadéves létemre az iskolai DISZ szervezet titkárává engem választottak. A szervezetet azonban a forradalom elsöpörte. 1958 januárjában „56-ban téged választottunk DISZ titkárnak, legyél te most a KISZ titkár” indoklással a megalakult KISZ alapszervezet titkára lettem. Közéleti szereplői és némi ifjúsági mozgalmi vezetői tapasztalatom volt már. A KISZ szervezet létrehozását a Járási KISZ Bizottság is szorgalmazta, és megállapodtak velem, hogy a következő nyár folyamán elküldenek KISZ titkárképző tanfolyamra, aztán majd csak megalakul valahogyan az alapszervezet is.

Közben az érdeklődés központjába a mozi ügye került. Kurjantóban mintegy tucatnyi tagot számolt az MSZMP alapszervezet. A vezető tanító volt a párttitkár. Hogy, hogy nem egyszer azzal jött haza, hogy a Megyei Moziüzemi Vállalat ad egy 16 mm-es, kiselejtezett, de még üzemképes, jó állapotban lévő vetítógépet, ha az iskola igényt tartana rá. A Községi Tanács vállalta, hogy vesz egy új aggregátort, a bevételből pedig az üzemeltetés biztosítható lesz. Így is történt. A két tanító lakossági segédlettel kiépítette az elektromos hálózatot. Igaz, hogy közben egyszer a vezető tanítót áramütés érte, két kezébe beégett a vezeték vége, mire én le tudtam állítani az áramfejlesztőt. Szerencsére nagyobb baj nem lett.

Aztán megindultak a vetítések. Először csak ismeretterjesztő filmeket vetítettünk a gyerekeknek órai keretek között, majd a játékfilmek kölcsönzésével a lakosság számára is megnyílt a mozi hétvége. Előre egy hónapra kiadott műsor szerint minden szombat este egy híradó és egy mozifilm vetítése történt. Többször előfordult, hogy Kurjantóban a budapesti filmszínházakkal egy időben a legújabb filmek egyike ment.

En a nyárból minél kevesebbet akartam otthon mezőgazdasági munkákkal tölteni, így amikor az igazgató megkérdezte, hogy nem akarnék-e Bajára két hetes néptánc oktatói tanfolyamra menni, a válasz nem volt kétséges. Naná, hogy oda akartam menni, bár a tánc a testneveléshez és a sporthoz hasonlóan nem tartozott az erősségeim közé. Ennek oka volt az is, hogy nem jártam tánciskolába, mert erre nem volt tanítóképzős koromban pénzem, hát táncolni autodidakta módon tanultam, ami egész életemben meglátszott a táncomon és a tánchoz való viszonyomon. De ha táncolni kell azért, hogy két hetet kedves városomban, Baján tölthessek, hát táncolni fogok beleadva apait, anyait a csárdásba.

Egy hét Baján a Dunagyöngyénél lévő KISZ táborban telt el a nyárból, ahol alapszervezeti titkárokat képeztek. Itt a tábor vezetői felfigyeltek rám, a „minden lében kanál” fiúra, különösen az énekhangom, és a daltudásom aratott nagy sikert. A tábor nótafája lettem, de a vezetőségtől rendre kaptam más megbízatásokat is. Nevem, személyem megjegyezte egy-két megyei ifjúsági vezető.

Aztán jött a két hetes néptánc tanfolyam augusztusban, amit a Kecskeméti Hírös Együttes vezetői meg budapesti vendég tánctanárok tartottak. Az elmélettel nem volt baj, abban a legjobbak között voltam, de a férfias táncos mozgás, „amihez órát lehet állítani” bizony nehezen ment. Nagy befektetéssel megtanultam a gyakorlatban

is mindent, amit kellett, de a vizsgaelőadáson egyetlen produkcióba se válogattak be tanárain. Viszont engem kértek fel egy, az elméletben tanultakat összefoglaló előadás megtartására. Megismétlődött az, ami a tanítóképzőben egy huszártáncos produkcióban történt, ahol én lettem az obsitos öreg huszár, aki háryjánoskodott, szövegelt, pipált, a többi meg táncolt. A tanfolyamot elvégeztem, olyan „kétballás táncoktató” lettem. Lexikai tudásom azonban nyomot hagyott mind a tánctanár házaspárban, mind a tanfolyamot vezető „szükszavú Erzsikében”, a Megyei Tanács népművelési felügyelőjében.

1959 őszén aztán mégis csak megalakult Kurjantóban a KISZ szervezet, amelynek titkára az erre is kiképzett tanító, tehát én lettem. A kulturális tevékenység most már ennek a keretében folyt tovább. Politikai rendezvényeket nem tartottunk, mert azt a fiatalok nem akartak. A Járási KISZ Bizottság azonban szorgalmazta ezt is, így a tél folyamán egyszer meghívtuk a Megyei KISZ Bizottság titkárát, hogy tartson előadást az ifjúság erkölcsi nevelésének az aktuális kérdéseiről. A megyei titkár maga helyett a parasztfjúsági felelőst küldte el, aki ehhez a témához annyit értett, mint hajdú a harangöntéshez. Olyan hülyeségeket mondott, ami után az alapszervezet majdnem felszlott. Többet aztán politikai oktatást, propaganda jellegű előadást nem szerveztem.

Ebben az évben nem állítottunk új darabot színpadra, mert egész télen a következő tavasszal megrendezésre került Járási Kulturális Szemlére készültünk. A nagylányok csoportja néptáncokat tanult. Jómagam, a „kétballás táncoktató” tanítottam őket arra, amit Baján tanultam. Megmutattam a lépéseket, a koreográfiát úgy, ahogy tudtam, a lányok pedig ügyes, kecses mozgásukkal színpadképes előadássá formálták az egészet. Két hangulatos leánytáncot is megtanultak, a zenei kíséretet pedig a bálokban, lakodalmakban muzsikáló helyi banda biztosította.

A helyi zenekar védelme

A zenekar foglalkoztatása közben derült ki, hogy zenei képzettség nélkül, amatőr bandaként, engedély nélkül, tulajdonképpen illegálisan muzsikálnak. Legalább a primásnak kellene, hogy valamilyen zenész minősítése legyen, mert így a községi cigányzenekar kontárkodásért feljelenetheti őket, ami biztosan ahhoz vezet, hogy nem muzsikálhatnak. Télen az egyébként mezőgazdasági munkákkal foglalkozó alkalmi zenészek ráértek. Rábészéltem őket, hogy tanuljanak zeneelméletet, kottát olvasni, kottából is játszani, és vizsgálazzanak le. Elintézem a vizsgák megszervezését is. Varga Zsiga, a primás lelkesen fogadta az ötletet, a bandatagokat meg ő vette rá a tanulásra. Az oktatás a zenészek otthonaiban folyt hol itt, hol ott, legtöbbször a primásnál. Zsiga jó tanulónak bizonyult, szépen haladt a szolfézzsel, tanulta a kottaolvasást, gyakorolta a dúrokat, a mollokat, egyre jobban eligazodott a keresztek és a b-k világában, lassan egyszerűbb darabokat kottából is le tudott játszani. A többi fokozatosan feladta. A primást bejelentettem a júniusi vizsgára a kecskeméti zeneiskolába. A vizsgán népdalokat, csárdásokat, nótákat kellett fejből játszani, majd az előre kiküldött kottából Sibelius: Valse triste című darabját kellett eljátszania. A vizsga sikerült, a zenész C-típusú, (a legalacsonyabb fokú) minősítést kapott, de nem erre volt igazán büszke, hanem arra, hogy miközben ő muzsikált, a vizsgabizottság elnöke, a zeneiskola igazgatója, Ádám József azt súgta a bizottság tagjainak:

„Nagyon tehetséges!” A kurjantói banda ezután megkapta az ideiglenes engedélyt három évre arra, hogy a környéken muzsikálhat. (Az én munkámat azzal honorálták, hogy ahol együtt báloltunk, ők muzsikáltak, én mulattam, személyes védelmük alatt álltam. Sőt, amikor megnősültem, eljöttek az 50 km-re lévő faluba, hogy húzzák a talpalávalót, és még fizetséget sem fogadtak el.)

A kurjantói zenekar: Varga Zsigmond primás, Sztakó Imre másodprimás, Gyenes Ferenc kontrás és Vizi István bőgős

Mit jelentett a védelem? Egyszer a szomszédos, a sírói tanyai iskolában a bálban kezdett „zűrös lenni” körülöttem a helyzet. Én azzal a lánnyal és a lány anyjával mentem oda, akihez a színdarab óta el-eljártam. Ezt a lányt azonban egy helyi legény szerette volna feleségnek. Én kihívóan soha nem viselkedtem a helyi legényekkel, közülük többen barátságban, tegező viszonyban voltam. Egyszer tombola sorsjegy csomag árverésen egy másik helyi legénnyel mi maradtunk ketten licitálók, és lát-szott, hogy a „ki kit győz le” helyzete forog fenn. Én átengedtem a nyerő pozíciót a helyi legénynek. (A sors fintora, hogy a mintegy 60 sorsjeggyel sem ez a fiú nyerte meg a kisorsolt virágkosarat.)

Tudtam, hogy a rivális fiúnak nagyon a bögyében van a leánnyal alakuló kapcsolatom. Láttam, hogy a fiú idegen legényekkel tárgyal, majd engem is meghív egy italtra a szomszéd házhoz. Nem akartam a feszültséget fokozni azzal, hogy a meghívást nem fogadom el, hát elindultam vele, de út közben ezt mondtam neki:

– Pista, ha nekem ma egy hajam szála is görbül, tudom, és (megneveztem a lányt) ő is jól tudja, hogy azért te leszel a felelős. (A leány is jelezte nekem, hogy vigyázzak, mert ő is aggódik a másik legény szervezkedése miatt.)

– Ugyan már! Hogy gondolhatsz ilyet! – válaszolt nyájas színlelést erőltetve, de hangjában a leleplezés miatti megdöbbenés is érezhető volt.

A bort megittuk és visszamentünk a táncterembe úgy, hogy mindig én maradtam leghátul. A teremben a primás muzsikálás közben idegesen odajött hozzám, és szinte parancsolóan súgta:

– A teremből a bál végéig ne menj ki!

Aztán a legények egy kisebb csoportjához is odament, s nekik is súgott valamit. A csoportban a rivális legény is ott volt. Napok múlva tudtam meg, hogy a primás a legényeknek azt mondta:

– Aki egy ujjal is hozzá mer nyúlni a kistanítóhoz, annak kieresztjük a belét.

Ebből értettek a legények. A bál végén a partner leánnyal, édesanyjával és a zenekarral együtt mentem haza. Atrocitás nem történt. Amikor elhagytam Kurjantót, és nyilvánvalóvá vált, hogy nem veszem feleségül a leányt, visszajött, elvette őt, és boldogan éltek, míg meg nem haltak. Kár lett volna bárkinek is bűncselekménybe keverednie.

Bálok az iskolában

Bálból évente több is volt a kurjantói iskolában. Vacsorák, előadások után mindig tartottak táncmulatságot is, a szüreti, a farsangi, a szilveszteri bálok sem maradhattak el. Nekem ezek közül kettő maradt emlékezetes.

Az egyik egy farsangi jelmezes bál, ahol a jelmezverseny első helyezettje egy pólyás babának öltözött fiatalasszony lett. A bál végén az iskolában lévő szobámba mentem, hogy pihenni térjek. Amikor éppen nagy dunnám alá akartam bújni, meghökkenve láttam, hogy az ágyam nem üres. Valakik a díjnyertes pólyába egy sími is tudó, életnagyságú kaucsuk babát pólyáztak, és becsempészték a szobámba. Fejemet csóválva nevettem a tréfán, és elalvás előtt még azon gondolkodtam, hogy hogyan juthattak be a bezárt szobámba, (mert az nyilvánvaló volt, hogy az „elkövető” nem egyedül cselekedett), meg hogy hogyan lehetne őket visszatréfálni. Első számú gyanúsítottam a vezető tanító felesége lett, mert az ő lakásukat csak egy lezárt ajtó választotta el a szobámtól.

Másnap, amikor találkoztunk, a tanítófeleség arca rögtön elárulta, hogy nem ártatlan, majd felfedte a „bűntársait” is, akik iskolás gyerekek közelben lakó szülei voltak. Azt is elmondta, hogy tényleg az ő lakásukon keresztül jutottak be. Aztán huncut mosollyal az arcán kérdezte:

– És mit fog csinálni a pólyával? Gondoskodik-e bele egy igazi babáról? – volt a finom célzás arra, hogy mostanában elég sokat járok udvarolni.

A pólyát és a babát, persze, vissza kellett juttatni a tulajdonosának. A baba a tanítóék kislányáé volt, így az könnyen hazatalált. De mi legyen a pólyával? Közösen azt találtuk ki, hogy postán feladott csomagban küldöm vissza. Budapesti rokonuk valódi címét megszerezve Izsákon adtam fel a csomagot annak a nagymamának, akinek az unokájáé volt a pólya, és aki kitalálta a pólya beágyazását. A csomagokért akkor a postára kellett a címzettnek mennie, a tanyai postás csak a feladóvevényt kézbesítette. Megkapták az értesítést, hogy Budapestről csomagot kaptak. A férj kerékpárral

ment érte a 7 km-re lévő község postájára cudar téli időben. Nem volt kisebb a meglepetésük, amikor a csomagot kibontották, mint az enyém, amikor a dunnámat felhajtottam. Legközelebb találkozásunkkor, csak ennyit mondtak:

– Hát nem maradt adós a tanító úr! Visszakaptuk a kölcsönt! – és igazán jót neveltünk együtt a történeten. Én pedig az esetből azt a tanulságot vontam le, hogy ezek az emberek ilyen tréfát csak olyannal engednek meg maguknak, akit hozzájuk közel állónak, közjük tartozónak éreznek. Idegennel, egy a közösségükön kívül álló „jöttment” személlyel ezt a huncutságot biztosan nem vállalták volna fel. És ez igazán jó érzéssel töltött el.

A másik bál emléke nem kellemes. Az áthelyezésem előtti utolsó bál alkalmával éjfél után hazainduló ismerősöket kísértem ki az iskola kapuján kívülre. Megvártam a sötétben, amíg eltávolodtak, még néztem utánuk, amikor egy kerékpáros mellett elhaladva visszakézből lekevert egy maflást, majd gyorsan elhajtott. Kővé meredve álltam egy pillanatig, érthetetlen volt számomra az egész. A motoromért indultam, hogy utána menjen az elkövetőnek, de közben rájöttem, hogy ennek sok értelme nincs, mert úgy sem találám meg, és ha meg is találám, mit kezdenék vele. Nagyon bántott a dolog, úgy gondoltam, hogy nem adtam senkinek okot ilyen durva megtorlásra.

13 év múlva tudtam meg egy régi ottani barátomtól, hogy egy sunyin a háttérben meghúzódó helyi legény bérelte fel azt az elkövetőt, akinek sem a személyével, sem a családja egyetlen tagjával semmilyen nexusom, ügyem nem volt. A felbérlőnek sem lehetett valódi, legfeljebb csak vélt oka arra, hogy erre vetemedjen. A bérpofozóból aztán nem sokára rendőr lett, és a sors fintora, hogy egy ideig az én szülőfalumban volt körzeti megbízott. Mire kiderült, hogy ő volt a tettes, már eltűnt a láthatárról. Így soha sem kérdezhettem meg szemtől-szembe meg, hogy miért is vállalta ezt az aljas szerepet. Ez lehangoló emlék maradt Kurjantóból.

A művelődés, a mozgalmi élet sűrűjében

Az 1960-as év telén színes műsor keretében mutattuk meg a helyi közönségnek, hogy mivel készültünk a járási kulturális szemlére. Két leánytáncot adtak elő a fiatalok zenekari kísérettel, majd az egyfelvonásos színdarab után egy szép hangú leány, Gubacsi Zsófia énekelt egy magyar nótát, valamint Sybill levelét Jacobi operettjéből. Én Lamartine A tó című versét mondtam el. A járási szemlére végül a két táncossal és a szavalattal nevezünk. Kiskőrösön jól sikerült a bemutatkozás. A lányok szépen mutattak a jelmezkölcsönzökből hozott, a táncokhoz illő népviseletben, jól is táncoltak, így a csoportok között a 3. helyet szerezték meg. Tudván, hogy a zsűri a politikai mondanivalót preferálja, Tóth Árpád Az Új Isten című versével az első helyet szereztem meg a versmondók között. A szép sikerek után csak azt sajnáltam, hogy mindemellett arra már nem jutott időm, hogy a gyerekekkel színjátszást szervezzek, nekik is tanítsak gyerektáncokat, meséket, verseket mondassak velük, közönség előtt szerepeltessem őket. Különös élmény lehetett volna számukra és számomra is, hát még a szülőknék.

A következő nyáron Baján egy-egy hetes KISZ alapszervezeti titkári megpropagandista 1-1 hetes tanfolyamokon vettem részt. Ekkor már a Ha minden nyelven... és a Kubai induló mozgalmi dalokat én tanítottam a többieknek, és a táborvezetőség

munkájában egyre többet vettem részt. Itt kérdezték meg tőlem először, hogy volna-e kedvem a Megyei KISZ Bizottságon kultúrfelelősként dolgozni, amin nagyon komolyan el kezdtem gondolkodni. Aztán újabb két hetet töltöttem a néptánc tanfolyamon, ahol sokat tanultam, de jobb táncos nem lettem.

A harmadik tanévben egyre többet forogtak gondolataim a továbbtanulás és az új munkakör körül. Egy alkalommal munkaadómnak, a járási művelődésügyi osztály vezetőjének megemlítettem, hogy szeretnék egyetemen levelező hallgatóként tovább tanulni magyar-történelem szakon. Az osztályvezető arca elutasítóan komorra változott, majd ezt mondta:

– Amíg én vagyok az osztályvezető, egyetemi továbbtanulásodat nem fogom támogatni. Nekem tanítók és általános iskolai tanárok kellene, középiskolai tanárra a járásnak nincs szüksége. Legfeljebb főiskolára mehetsz majd tanulni, és olyan szakra, amilyen szakosra nekem szükségem lesz.

Kockafejében talán meg sem fordult a gondolat, hogy egyetemi végzettséggel is lehet általános iskolában is tanítani. Ez volt a döntő momentum ahhoz, hogy amikor komolyan felmerült a lehetősége a megyéhez és a kulturális területre kerülésnek, hezitálás nélkül mondtam igent.

1960 decemberében küldöttként vettem részt a KISZ I. Kongresszusán Budapesten, ahol a legnagyobb élményem nem az MSZMP Politikai Bizottságának több tagjával való találkozásom, még csak nem is a Kádár Jánossal való kézfogás volt, hanem a kubai nagygyűléssé alakuló kongresszus, amelynek szónoka dr. Ernesto Che Guevara volt. Én is lelkesen tapsolva mondtam: Cuba si, yenki no! Ezután már csak két hónapig voltam tanító a kurjantói iskolában.

Ötven év múlva a kurjantói tanítványok találkozóján egykori diákjaim egyike így emlékezett rám:

– Te kultúrát hoztál Kurjantóba.

A TSZ szervezés szemlélője

1959-ben Kádár elindította a nagy TSZ szervezést, ami Fülöpszállást, és annak kurjantói részét is elérte. Ide Kecskemétről, a kádgyárból jöttek munkáskáder agitátorok pártmegbízatással, hogy „győzzék meg” a lakosságot a termelőszövetkezeti termelés előnyeiről, és léptessék be az embereket az új termelési formába. Ez persze itt is azt jelentette, hogy különböző eszközökkel kényszerítették az embereket a „Belépesi nyilatkozat” aláírására.

Az akciót Csepi Lajos községi párttitkár, Bokros Lajos tanácselnök és Nagy József, a kurjantói pártalapszervezet titkára készítették elő. Az iskola volt a művelet központja, ami azt is jelentette, hogy hozzám szállásolták be a Kecskemétről jött szervezőket. Elég nagy volt a szoba, három ágyat, székeket meg egy kályhát tettek be, amelynek a fűtéséhez szén is hoztak.

Bármily hihetetlen, én fűtetlen szobában laktam, amelyet egyik oldalról a tante-rem, másik két oldalról a vezető tanítóké szobája és konyhája melegített, így 13°C-nál jobban nem hűlt le. Iskolai adminisztrációs munkámat a tanteremben végeztem, télen a szobámba csak aludni jártam. Édesanyám készített nekem egy 8 kg-os, nagy dunnát, ami alatt nem fáztam. Naponta hideg vízben mosakodtam, mint a kollégium-

ban, nagyobb mosakodásokhoz, fürdéshez a vezető tanító felesége melegített nekem egy kondér vizet. A fűtési költségeket így megspóroltam.

Összel az egész tantestület számára látogatást szerveztek Helvéciára az Állami Gazdaságba azzal a céllal, hogy a helyszínen győzzenek meg minket a nagyüzemi gazdálkodás előnyeiről. Nyílt titok volt, hogy az agitálásoknál a helyi pedagógusokra is számít majd a párt. Aztán pár hét múlva megérkeztek a TSZ szervezők, és indult az agitálásnak nevezett győzködés. Az első napon, amikor nem tanítottunk, minket is beosztottak az agitátorok mellé egyrészt helyismeretünk miatt, másrészt azért, mert szavunk ismerősként meggyőzőbb lehet, mint az idegeneké. Nekem az első figyelmeztetés a helyzet komolyságáról az volt, amikor az egyik tanya zárt ajtaja előtt frissen szórt sárga homokba írva ez állt: „Lófaszt nektek!” Minthogy én is ott voltam, hát úgy értelmeztem, hogy nekem is szól az üzenet. Elgondolkodtam rajta, de a következő tanyában az agitátorok érveit támogatóan egy mondat erejéig mégis megszólaltam. A házigazda szikrázó szemekkel nézett rám, arcáról ez volt olvasható:

– Tanító úr! Hát még maga is?

Ez már nagyon elgondolkodtató jelzés volt nekem. A másik tanítónak sem voltak jó tapasztalatai. Este megbeszéltük, hogy abból semmi jó számunkra nem származhat, ha tevékenyen részt veszünk a TSZ szervezés pizszos munkájában, nekünk ebből ki kell valahogyan maradnunk. A párttitkár tanító aztán másnap reggel felhívta a községi párttitkárt, és ezeket mondta:

– Csepi elvtárs! Az első nap tapasztalatai azt mutatják, hogy nagy az ellenállás, és ha mi is megyünk és a belépés mellett agitálunk, a nép haragját magunkra fogjuk vonni. Ha megalakul a TSZ, a kecskemétiak el fognak menni, mi azonban itt maradunk. Nekünk a lakossággal, a gyerekek szüleivel ezután is jó viszonyban kell lennünk, nem vállalhatjuk, hogy az emberek haragudjanak ránk, hogy elveszítsük a bizalmukat. Kérjük, mentsetek föl az alól, hogy mi is járjuk a tanyákat és a belépés mellett agitáljunk.

A párttitkár, aki a Láng Gépgyárból mint munkáskáder került Fülöpszállásra, becsületére legyen mondva, átérezte, megértette a helyzetet, és intézkedett. Mi, tanítók már ettől a naptól kimaradtunk a TSZ szervezés elég hosszan elhúzódó, visszataszító eszközöktől sem visszariadó módszereket alkalmazó folyamatából, és inkább csendes szemlélők lettünk. Ez mindenki részéről nagyon bölcs döntés volt.

Kurjantóban eleinte nem volt tömeges a nagyon durva módszerek bevetése. A helyiek nyakára járás, a behívás és egész nap az iskolában tartás és a felelőtlen ígéretések mellett, ahogy múlt az idő, jöttek a fenyegetések is. Itt is az volt a cél, hogy a legjobban gazdálkodó, a legnagyobb, a középparasztnak számító gazdák ellenállását kell megtörni, ezt látva a többi is be fog lépni. Ezért Budai Pál, Szegedi Gábor, és Gubacsi Kálmán lettek a fő célpontok. Budai Pállal kezdték, de őt nem tudták megtörni, pedig a tanácsolására is bevitték, ahol nagykabátban a kályha mellett órákig izzasztották, elvitték Kurjantóból Kecskemét határáig, és ott kitétték az autóból. Onnan gyalog jött vissza, talán fizikailag is bántalmazták. Azt akarták, hogy elsőnek írjon alá, ő azonban azt mondta, hogy ezt meg nem teszi, mert akkor őt ezért a kurjantóiak agyon fogják verni. Gubacsi Kálmánnak az iskolánál a többszöri és akkor sok óras sikertelen agitációs tortúra után fenyegetően mondták:

– Garantáljuk, hogy még ma alá fogja írni a nyilatkozatot.

– Hát én meg azt mondom, hogy ma biztosan nem fogom aláírni – válaszolta határozottan a keménykötésű kun paraszt.

Este későn beültették egy GAZ katonai parancsnoki gépkocsiba, és elvitték „meg-utaztatni”. Az útvonal Fülöpszállás- Solt- Dunavecse volt. Valahol Dunavecse és Szalkszentmárton között megálltak az út szélén, és ezt az ultimátumot adták:

– Aláír, vagy kitesszük és itt hagyjuk az éjszakában.

– Nem írok alá – volt a rövid válasz.

– Akkor szálljon ki! – és kinyitották Kálmán bácsi mellett az ajtót.

A pirospozsgás arcú, kun kalapot viselő, középkorú, szálfatermetű férfi lassan szállt ki a járműből, búcsúzásképp megsimogatta a bajszát. Amikor kint volt, becsukták mögötte az ajtót, a sofőr gázt adott és elhajtott. Emberüket éjfél tájban magára hagyták a néptelen úton. Jó egy óra múlva értek vissza és lefeküdtek.

Nekem korán kellett kelnem, mert délelőtt tanítottam. Éppen csak világosodott még, és ahogy a szobámból kiléptem, az ajtó előtt nagyon sáros csizmában, fáradt arccal, kialvatlan szemekkel, de egyenes tartással ott állt Gubacsi Kálmán:

– Jó reggelt, tanító úr!

Jó reggelt Kálmán bácsi! Hát maga mi járatban van itt ilyen korán? – kérdeztem megdöbbenve.

– Hol vannak azok az agitátorok? – válaszolt a kérdésre kérdéssel Kálmán bácsi.

– Még alszanak. Az éjjel nagyon későn jöttek meg valahonnan.

– No, akkor keltse csak fel őket! – mondta határozottan a férfi.

Bementem a szobába, felébresztettem a nagyon fáradt embereket, akik álmosan azon méltatlankodtak, hogy miért kell ilyen korán felkelniük.

– Gubacsi Kálmán bácsi van itt. Önökkel akar beszélni – mondtam.

Az emberek szeméből egy pillanat alatt elszállt az álom, egymásra néztek csodálkozó, hitetlenkedő tekintettel. Zavartnak tűntek. Hevenyészve felöltöztek és együtt mentünk ki.

– Jó reggelt! – köszönt Kálmán bácsi.

– Jó reggelt! Jó reggelt! – motyogták az agitátorok, és nem mertek a nyílt tekintetű, egyenes férfi szemébe nézni. Pillanatnyi zavart csend támadt, amit Kálmán bácsi hangja tört meg:

– Hol van az a belépési nyilatkozat? – kérdezte beletörődő hangon csendesen.

– Tán aláírja Gubacsi bácsi? – kérdezte reményteljesen felcsillanó szemekkel az egyik.

– Aláírom – mondta rezignáltan, és hangjában érezhető volt a nincs értelme tovább harcolni, de talán élni se felhang.

Az egyik a papírért futott, a másik önkéntelenül is elszólva magát, talán inkább saját magának magyarázatot keresve mondta:

– De hát az éjjel még az autóból kiszállva azt mondta, hogy nem írja alá. Most meg ide jön aláírni. Hát hogy van ez?

– Maguk tegnap azt mondták, „garantálják, hogy én még ma alá fogok írni”, én meg azt mondtam, hogy „ma biztosan nem”. Tegnap nem is írtam alá. De azt nem mondtam, hogy ma sem fogom aláírni a papírt. Ugye, hogy nekem lett igazam.

Megfogta az írószerszámot, és remegő kézzel odakanyarította nevét a nyilatkozat aljára. Köszönés nélkül, gond sújtotta lépésekkel indult haza. Ekkor az én szememben óriássá nőtt ez az egyenes gerincű, vereségében is erkölcsi fölényét megmutatni tudó, kemény fejű kun férfi.

Gubacsi Kálmán

Csak később derült ki, hogy miért csodálkoztak annyira az álmos szervezők. Embereket közel 50 km autózás után hagyták ott az országúton. Nem fért káderfejükbe, hogyan tudott reggelre gyalog visszaérni. Ők nem tudhatták azt, hogy Kálmán bácsi vadász, aki a környéket, mint a tenyerét ismerte. Légvonalban, „tökön-babon keresztül”, gyalog jó 20 km-t kellett „csak” megtennie Kurjantóig, és ez neki 4-5 óra gyaloglást jelentett, aminél jóval többet gyalogolt egy-egy vadásznapon.

Elterjedt gyorsan a hír, hogy Gubacsi Kálmán aláírt, hiszen az agitátoroknak most már ez lett a fő érvük. A többiek is sorban feladták, és kettő gazda kivételével sorban mindenki, még Budai Pál is, birtoka tulajdonáról lemondva belépett a TSZ-be. Megalakult „Jó bor” néven a termelőszövetkezet Kurjantóban, ami aztán Szőlőskert néven működött mindaddig, amíg a Vörös Csillaggal kényszerházasságra nem léptették.

A vezető tanító párttitkárként azért valamit csak szeretett volna a TSZ szervezésé-
se érdekében felmutatni. A helyzetet kihasználva – azzal az ürüggyel, hogy ez is majd segíti a szervezést – a Megyei Pártbizottságtól pénzt szerzett egy magnetofon vásárlására. A magnót gyorsan meg is vette, és az agitátorokkal meg egy-két helyi párttaggal riportokat készített, amit a következő hét végén a filmvetítés előtt akart a gyülekező közönségnek lejátszani. El is indította a lejátszást, de amikor az emberek felfogták, hogy ez is a TSZ melletti agitáció, dühösen kiabálni kezdtek, és azt mondták, hogy ha a tanító úr azonnal nem állítja le, hazamennek, és többet a mozi tájára sem jönnek. A magnó így nem szolgálhatta a TSZ szervezés magasztos ügyét, dicstelen szereplése itt véget is ért, de ott maradt az iskolában, és nemes oktatási meg kulturális célokat szolgált ezután. Én ennyire se konfrontálódtam a lakossággal, így remélem, hogy megmaradtam a kurjantóiaknak akkor is, emlékezetükben azután is a „kis Tanító Úrnak”.

Az emberek, mást nem is tehettek, kezdtek hozzászokni az új élethez, de Kurjantó ezután már nem az volt, mint előtte. Több is, meg kevesebb is lett. Bevezették a villanyt a tanyákba, televíziókat vásároltak, egyre inkább otthon ülők lettek. Dacára

a közös gazdálkodásnak lazultak a valódi közösségi kötelek, az iskola kulturális központi szerepe is gyengült. 1962-ben még új iskolaépülettel is gazdagodott Kurjantó, 1970-ben meg bezárták ezt a tanyai iskolát is, a gyerekeknek ezután busszal kellett utazni naponta a község központi iskolájába. Ahonnan az iskola, a műveltség alabázisa elköltözik, onnan a lakosság elvándorlása is megindul. Ez történt Kurjantóval is. A rendszerváltozás után az elnéptelenedés felgyorsult. Ez a valaha virágzó szőlő- és gyümölcsstermesztő kultúrával bíró része a községnek ma egy pusztuló, régi iskolaépület körüli elvadult táj, tényleg pusztta a szó legszorosabb értelmében. Ahogy Petőfi írta: „Hej, mostan pusztta ám igazán a pusztta...”

Festett kép az iskola épületéről 1956-ból. Tablóra festette: Kovács Gyuláné tanítónő

Az iskola épülete és az összedőlt szövetkezeti bolt 2014-ben

A MOZGALMI ÉLET TÖRTÉNETEI

Az ifjúsági szövetség megyei kulturális felelőse

A KISZ bizottságra kerülés

Kurjantóból alapvetően azért jöttem el, mert egyetemen akartam továbbtanulni. De voltak más, a hely elhagyására ösztönző tényezők is. A lányt, akihez Kurjantóban már több mint egy éve jártam, nem akartam feleségnek, ami ekkorra már nyilvánvalóvá vált, és a lány szülei nehezményezték, hogy „csak bolondítottam” a lányukat. Emiatt a helyzetem kissé feszültté vált. Továbbá láttam azt, hogy zenész barátaim és a kártyapartner szomszédok között a kártyán, a boriváson és a nótázáson túl nem sok számomra értelmes dolgot lehet tenni. Én azonban nem akartam a vidéki tanító ivós, kártyás, a műveltségben egyre jobban lemaradó életmódjába süllyedni. Erős motiváló tényező volt az is, hogy a megyeszékhelyen, városban élhetek, a fiatalok körében kulturális területen dolgozhatok, a bajai tanfolyamokon megismert tánctanárok és a népművelési felügyelő partnere, a KISZ táborokból ismert ifjúsági vezetők munkatársa lehetek. Ez egy új kihívásnak, nagyszerű lehetőségnek tűnt számomra, amit elszalasztani dőreség lett volna.

Azzal kezdődött a dolog, hogy önéletrajzot kértek tőlem, amit a KISZ Központi Bizottságához kellett elküldeni. A megyei KISZ bizottságra beküldött önéletrajzot a megyei titkár visszaadta azzal, hogy ne írjam azt, hogy apám a II. világháborúban „hősi halált halt”, írjam csak azt, hogy „elesett”. A lényeges észrevétele az volt, hogy amennyire csak lehet, domborítsam ki, hogy gyerekkorom óta a kultúra területén tevékenykedem, és ezen a területen eddig milyen érdemeket szereztem. Ezeket a szempontokat követve készült el 1960. november 28-án az az önéletrajz, amelyet a KISZ KB-ba felküldtek, és amely a személyi anyagomban első önéletrajként egészen addig kísért, amíg a rendszerváltás után az ilyen személyi nyilvántartások meg nem szűntek. Az életrajzban elhallgatásra került, hogy 1956-ban Baján és a Baja környéki községekben a tüntetésekben részt vettem, a Nemzeti dalt többször is elszavaltam. Erről nem kérdeztek, én pedig nem dicsekedtem vele. 40 év múlva tettem fel a kérdést annak, aki beajánlott munkatársnak, és maga mellé vett a KISZ bizottságon:

– Tudtátok, hogy én részt vettem Baján az 56-os eseményekben, ezt azonban soha nem vetették a szememre, még csak meg sem említették, hanem magatok közé fogadtatok. Hogyan volt ez lehetséges?

– Egyszerűen úgy, hogy te velünk együtt a szektás-dogmatikus Rákosi rendszer ellen tüntettél, nem fordultál aztán szembe a szocialista rendszerrel, és nem fogtál fegyvert a Szovjetunió ellen. Te is csak egy jobb szocialista rendszert akartál – mondta egykori főnököm a legnagyobb természetességgel, és állítása lényegében igaz is volt.

Személyes elbeszélgetésre, úgynevezett „káderezésre” a KISZ Központi Bizottsága Nádor utcai székházába decemberben hívtak. A KB két titkára, Pullai Árpád és Vadász László kérdéseire válaszolva lényegében az életrajzban leírtakat erősítettem meg szóban is, és azt juttattam kifejezésre, hogy szívesen dolgoznék az ifjúsági moz-

galomban. Mondták, hogy ha bekerülök, a KISZ 5 hónapos iskolájának bentlakásos, vagy egy éves levelező formáját kell elvégeznem. Miután ezt is vállaltam, Pullai a következőkkel zárta a beszélgetést:

– Ha bekerülsz az apparátusba, és felveszed a zászlót, azt lengetni kell ám, mert ha eldobod, kinyomjuk a szemed.

Belepottyantam a sűrűjébe

Jó két hónap múlva aztán 1961. március 1-jén KISZ alkalmazott lettem politikai munkatárs beosztásban a kulturális élet felelőseként. Úgy pottyantam a munka sűrűjébe, mint tejszó a légy. Bonyolódtak a Kulturális Szemle járási-városi bemutatói, amelyek látogatása, így a zsűriben való részvétel is elengedhetetlen volt a számomra. Kalocsáról a kulturális szemléről hazafelé jövet főnökömmel, Lőrincz Béla karnaggal és Vincze Miklós tánctanárral, a Kecskeméti Hírös Együttes vezetőjével betértünk Kurjantóba a barátoknak számító boltosékhöz, ahol kolbásszal, sonkával, finom borokkal vendégelték meg minket. Közben másodmagával odaért a földműves-szövetkezet községi elnöke is, aki nagyon szeretett kártyázni. Többször indítványozta, hogy játsszunk. Összejött a parti, úgy hogy én is beszálltam. Huszonegyeztünk. Átvettem a bankot. Nem voltam nagy zslugás, huszonegyet nem igen játszottam, de hamar rájöttem, hogy hogyan lehet csalni. Nyertem, aztán megint, szinte sorozatban. Meggyanúsítottak, hogy csalok, ettől kezdve mindenki maga húzta el a kért lapokat. Ekkor már nem volt csalás, mégis sorozatban nyertem. A bankból ki tudtam venni úgy 200 Ft-ot, ami havi fizetésem jó 10 százalékának felelt meg. Megszólalt a lelkiismeretem, hogy egy részét a pénznek csalással nyertem, vissza akartam adni, de főnököm azt mondta:

– Dehogyan adod vissza! Megyünk Kecskeméten az Aranyhomok bárjába, és francia konyakot fogunk inni.

Hallgattam rá. A bárban ott ült Radó Vilmos, a Kecskeméti Katona József Színház tekintélyes igazgatója, később a színház örökös tagja, érdemes művész, akivel jól ismertük már egymást. Asztalához ültünk, neki is rendeltünk Napóleon konyakot, majd a színház műsorpolitikáját szóba hozva, az elfogyasztott italoktól felbátorodva kritizálni kezdtük a színházat és annak műsortervét. Radó „Vili bácsi” nem vette a lapot, keveset szólt. Jól tudta, hogy mondhatunk, amit akarunk, a Kulturális Bizottságban is – amelynek én is tagja voltam – meg a színházban is úgyszólván a történik, amit ő akar. Belülről bölcsen kimosolyogta a funkcionárius, dilettáns bírálókat.

Aztán következett a Kulturális Szemle megyei bemutatója a Katona József Színházban, amelyet már én szerveztem és rendeztem. Aztán május végén a megye énekkarainak egész napos találkozója Kiskunfélegyházán, amelyen 14 énekkarban egy szimfonikus zenekarral együtt közel hétszázan vettek részt. Mozgattam az énekkarokat és konferáltam. Úgy szerveztem meg a váltásokat, hogy a függöny mögött összeértek a le- és felvonuló kórusok. Mire az egyik leért, fent állt a másik, a függöny csak 2-3 percig volt zárva. Ezt még a sokat megért öregebb kórusvezetők is csodálták. Ezért több elismerő szót kaptam, ami erősítette az önbizalmamat.

A képzőművészeti pályázatra elég sok alkotás érkezett. Egy Miskén élő festő, Tóth Menyhért több képet is küldött, amelyek egyáltalán nem illettek bele a szocialista realista irányzatba. Különleges képei közül nem is nyert egyik se díjat, még

csak ki se lettek állítva. Amikor Tóth Menyhért híres, érdemes művész lett, majd posztumusz Kossuth-díjat kapott, szégyelltem az esetet, meg sajnáltam is, hogy nem vettem egyet-kettőt azokból a leszólt képekből, amelyek zöme ma a Kecskeméti Képtárban látható az állandó kiállításon.

A verstudás hozadéka

Lamartine versét még Kurjantóban tanultam meg. Ez a tudás azonban csak később hozta meg számomra a sikert úgy, hogy csak egyetlen sorát mondtam el. A megyei KISZ bizottság kulturális felelőseként Kiskunfélegyházán, egy középiskolai rendezvényen a vendégeknek fenntartott helyen ültem az első sorban. A műsorban egy leány Lamartine A tó című versét szavalta, én meg figyeltem a szöveg pontos tudását, a hangsúlyozást, vagyis a tolmácsolás minőségét, amikor a

„Szülőjük, az idő, végképp eltörölte e boldog perceket?” sor végén bekövetkezett minden versmondó réme, a rövidzárlat. A szavaló kezében nem volt szöveg, és sügő sehol. Pillanatnyi zavart csönd után végül én sügtam az első sorból:

„Öröklét, semmiség, elmúlás, meredélyek...”

... A szavaló megkönnyebbülve zökkent vissza, és a rövid intermezzo után már hibátlanul mondta végig a verset. A műsor végén a leány és a tanára együtt köszönték meg hálásan az égből pottyant segítséget, majd kíváncsian kérdezték:

– De hát hogyan tudott maga sügni?

– Tudom ezt a verset is – válaszoltam szerényen.

Az esetnek a középiskolában olyan híre lett, hogy az igazgató betelefonált a Megyei KISZ Bizottságra főnökömnek, dicsérte irodalmi tudásomat, és elismerését fejezte ki azért, hogy ilyen munkatársa van a KISZ-nek. A főnök így nemcsak tudomást szerzett az esetről, hanem meg is dicsérhette új beosztottját, miközben saját maga is kihúzhatta magát, hiszen ő választotta ki a munkatársát.

Az események pörögtek

Tavasszal Baján beindultak a vezetőképző táborok, amelyek programjában a fiatalok körében a kulturális élet szervezéséről az előadások és a tábori kulturális programok (a daltanítás, a szellemi vetélkedők és a tábortűzi műsorok) előkészítése, megszervezése az én feladataim voltak. Gyakran voltam ingajáratban Baja és Kecskemét között, ami igen korai keléssel és késői hazaérkezéssel, sokszor ott alvással járt együtt.

Egyszer alapszervezeti, községi kulturális felelősök részvételét kellett megszerveznem egy siófoki országos táborba. A hét fiúból és tizenöt lányból álló megyei csapatnak én voltam a vezetője. A tábori program keretében találkoztam a kulturális élet több országos vezetőjével, kiváló szakemberekkel. Írókat (Sinka István, Vácz Mihály), előadóművészeket (Antal Imre és mások) is hallgathattam itt.

Ezek után el kellett készítenem a KISZ által szervezett kulturális tevékenységek tervét a következő évre, amiben az is a segítségemre volt, hogy ekkor már a Megyei Kulturális Bizottságnak is a tagja voltam, ahol a megye kulturális életével kapcsolatos döntések előkészítése folyt. Itt hagyták jóvá a Katona József Színház éves műsortervét is. A KISZ által vázolt programban szerepelt a József Attila olvasómozga-

lom fejlesztése, a szellemi vetélkedők vezetőinek kiképzése, a vetélkedők megyei döntőig menő rendszerének kidolgozása, a járási-városi versenyek látogatása, a megyei döntő megszervezése, a kulturális szemlék felügyelete, a zsűrizésben megyei szakemberek biztosítása, a megyei bemutató megszervezése, továbbá területi és országos rendezvények szervezése a megyében és még sok más.

A továbbiakban ennek a tervnek a végrehajtása volt a feladatomban, de más tennivalóim is akadtak. Ősszel meghívtak az új iskolaépület avatására Kurjantóba. A tél folyamán a Kecskeméti Hírös Együttest és a Hírös Táncklubot gyakran kísértem szereplésekre, versenyekre. Aztán tavasztól őszig Baján a vezetőképző táborokból többet is vezettem, előadásokat tartottam, dalt tanítottam, vetélkedőket moderáltam, műsorokat biztosítottam. Közben végeztem a KISZ Központi iskolát, konzultációkra jártam, ahol a nyáron sikeresen le is vizsgáztam. A péceli iskolán a szellemi vetélkedő egyéni bajnoka lettem. Sőt, egyszer egy kocsmai baráti népdal és nóta párbajt is megnyertem. A vesztes fél egy tekintélyes járási úttörőtitkár volt. Ennek az esetnek későbbi, megyei úttörőtitkárként való elfogadásomban még némi szerepe is lett.

Felvételi vizsga az egyetemen

Közben az egyetemi felvételi vizsgára is készülnöm kellett magyarból is, történelemből is. A vizsga júniusban volt. Tartottam ettől a komoly megmérettetéstől. Egy kis protekciót remélve a Csongrád megyei kollégámat arra kértem, hogy járjon közbe érdekemben a felvételi bizottságnál, ha tud. Kollégám, aki szintén magyar-történelem szakon végzett az egyetemen, csak ennyit mondott:

– Megnézem a felvételi dolgozataidat, meghallgatom a szóbeli vizsgádat, s ha érdemesnek bizonyulsz rá, szólhatok az érdekedben, de ha nem, én nem járatom le magam egykori professzoraim előtt miattad.

Nála így működött, illetve nem működött a korrupció. De, köszönhetően a tudásnak és a szerencsének is, nem volt arra szükség, hogy szóljon bárkinek is, mert az írásbeli dolgozatok¹ olyan jól sikerültek, hogy a szóbeli vizsgán egy két kisebb kérdés után azt kérdezték:

– Hol érettségizett?

Miután megmondtam, hogy Baján a tanítóképzőben kitűnő minősítéssel, a bizottság tagjainak már több kérdése nem is volt. Felvettek, és ősszel kezdődhetett a hat évig tartó, a levelező tagozatos egyetemi léttel járó újabb megpróbáltatások sora.

Hajtottak a feladatok

Nyáron Csillebércen a kultúrfelelősök országos táborában már csoportvezető voltam. A tanfolyam keretében a kulturális élet újabb országos vezetőivel ismerkedtem meg, remek művészegyütteseket láttam, kiváló zenekarokat, művészeket hallgattam, emlékezetes színházi előadásokat, jó filmeket néztem. A kultúra legmagasabb régiójában mozoghattam.

¹ A feladatok: Kopjáss István jelleme és tragikumja Móricz Rokonok című regényében, örökké aktuális téma Magyarországon; egy nyelvtani és helyesírási feladatlap, amely keretében az „Ott, ahol én nevelkedtem, egy dombról egy patak folyt” (Kisfaludy Sándor) összetett mondatot kellett elemezni, meg a történelmi tájékozottságról kellett még számot adni,

1962 szeptember elején indult Magyarországról az első ifjúsági turista csoport Olaszországba az Express Ifjúsági Utazási Iroda szervezésében. Ebbe a csoportba is bekerülhettem. Olyan politikailag megbízható fiatalokat válogattak, akik nem diszsidálási céllal akartak Nyugatra utazni. Az állambiztonság emberei megvizsgálták az én múltamat is, családom körében személyesen is érdeklődtek. Nem találták aggályosnak a kiutazásom, így bő egy hetet Rómában, Nápolyban és ezeknek a városoknak a környékén tölthettem. Az utazók 300 forintnak megfelelő lírát vásárolhattak fejenként zsebpénznek. Én majdnem a teljes összeget két arany karikagyűrűre költöttem. A gyűrűk egyikét Katónak, a számomra egyre fontosabb főiskolás leánynak szántam.

1962 végére az a sajátos helyzet állt elő, hogy egyszerre voltam még megyei kulturális felelős is, és már úttörő megyei titkár is. Kulturális felelősként főnököm, Gera Sándor, úttörő titkárként Zelles Sándor megyei úttörő munkatárs segített nekem. Márciusban Beszedics Miklós személyében új megyei úttörő munkatárs állt be, Zelles átvette a kulturális felelős funkciót, Gera pedig távozott a Megyei KISZ Bizottságról.

Ekkor lényegében ezeken a területeken mindenki új volt. A feladatokat pedig felsorolni még levéltári kutatásokat folytatva is szép teljesítmény. Hát még végigcsinálni! A kulturális területen 1963-ban:

- február 10-én a Ki mit tud? megyei döntője, ahol a nagy érdeklődés miatt szűknek bizonyult a MESZÖV kultúrterme,
- március 20-tól június 16-ig a KISZ kulturális szemlék bemutatói a megyében 46 helyen,
- április 21-én négy elődöntő, utána középiskolások szellemi vetélkedőjének a megyei döntője,
- május 11-13-ig az iparitanuló-iskolák országos szavalóversenye Kecskeméten,
- május 12-én több megye táncklubjainak versenye Kecskeméten,
- május 19-20-án négy megye középiskolás irodalmi színpadainak találkozója Kecskeméten,
- május 19-én az amatőr táncverseny megyei döntője,
- május 26-27-én hat megye irodalmi színpadainak a fesztiválja Kiskunhalason, (a megye szervezésében, de Kecskemét már nem bírt el több rendezvényt),
- június 10-17-ig a képzőművészeti, népi díszítőművészeti és fotó pályázatra érkezett művekből zsűrizés után kiállítás Kecskeméten,
- a hónap végén pedig a Kalocsai Napok keretében a KISZ Kulturális Szemle megyei bemutatója.

Úttörő területen szintén 1963-ban:

- március 17-től április 20-ig hétvégeken az úttörő kulturális szemlék körzeti, járási-városi bemutatói húsz helyen,
- május 18-19-én az úttörő kulturális szemle megyei bemutatója Kiskunfélegyházán 950 résztvevővel,
- május 22-23-án a járási-városi sportversenyek után az úttörő sportversenyek megyei döntői.

Ezen felül folyt a vezetőképző táborok előkészítése, majd nyáron ezek lebonyolítása következett.

Mivel végső soron mindezekért személyesen magam feleltem, komoly teljesítményként könyvelhető el részemre, hogy a rendezvények a szellemi vetélkedő megyei döntője kivételével jól sikerültek, a résztvevők elégedettek voltak. Ez utóbbi előkészítése kapkodva, az utolsó pillanatokban történt, és persze a hamar munka ritkán jó. Gyakorlott szakember már nem vállalta a vezetését, a kényszeredetten beugró Hujber Józsefné pedig, lévén e területen gyakorlatlan, elég bizonytalanul, néha zavarodottan, sután tette a dolgát. Ezt a rendezvényt a résztvevők jogosan kritizálták.

Ennyi esemény feszített tempóban történő és ilyen körülmények közötti felügyelete, előkészítése, szervezése és vezénylése nem csoda, hogy hasonló mértékben vett szellemileg igénybe, mint Kurjantóban a tíz hétig tartó egész napos tanítás. Talán érthetővé válik, hogy ekkor kedvesemnek, Katónak többek között ilyeneket is írtam: „...most már idegileg kezdek kiborulni. Ez abban nyilvánul meg, hogy éjjel rengeteg butaságot álmodom össze, s nem tudom kipihenni magam.” „...a nyöszörgős ágyban hosszú ideig álmatlanul forgolódom, mert a fáradtságtól nem tudok elaludni.” „...mindig halálosan fáradt vagyok, az utóbbi időben idegileg nagyon igénybe veszem magam.” „...azt hittem, hogy összeesem, s ott helyben elalszom, olyan álmos voltam.” „...nagyon fáradt vagyok, az éjszaka 2-3 órát ha aludtam.” „Már megint egy hónapja nem voltál itthon – tett finom szemrehányást a mamám.” „Nem ad az élet itt más örömet, csak ha valami jól sikerül a munkámban. Ha valami nem sikerül, az nagyon elkészerít.”

A fáradtságnak az igazi oka az volt, hogy a Kurjantópusztai élet után megismerhettem a megye igazi, sokkal magasabb szintű kulturális életét, belekóstolhattam az országos színvonalba is. Láttam, éreztem, mekkora a különbség, és nekem mekkora a lemaradásom. Ezt akartam nagyon gyorsan behozni úgy, hogy a saját felelősségi területemen a lehető legjobbat hozzam ki magamból. Mindig nyitott szemmel és értelemmel jártam, semmiről nem akartam lemaradni, szívtam magamba a műveltséget, és adtam tovább azonnal másoknak. „Nem adhatok mást, csak mi lényegem...” (Madách) Tanító voltam, és az is maradtam.

A Kádár rendszer legdemokratikusabb szervezetének a Bács-Kiskun megyei vezetője

A kinevezés körüli bonyodalmak

1962 őszén A KISZ megyei bizottságán Borsos Györgyöt, a még csak egy éve úttörő megyei titkárt KISZ megyei titkárrá léptették elő. Új megyei úttörőtítkárt kellett keresni. Pedagógusként értettem az iskolához is, a gyerekekhez is, és mozgalmi tapasztalatom is volt már, így számításba jöhettek. Borsos engem még Bajáról, a tanítóképzőből jól ismert, mert ott volt korábban városi KISZ titkár. Értékelte tevékenységemet, becsülte személyiségemet, de tartott attól, hogy az idősebb, rutinos úttörővezetők, leginkább a járási-városi titkárok nehezen fogadnak el egy 22 éves fiatal főnöküknek. Dacára, hogy a leköszönő megyei KISZ titkár, Borszéki Lajos, meg egy másik titkár is mellettem állt ki, először mégis idősebbet kerestek. Az ilyen számba jöhető azonban mind családosok voltak, nekik lakást kellett volna Kecskeméten adni, ami akkor a megyeszékhelyen szinte lehetetlen volt. Így reális lehető-

ségként a kultúros tanító maradt, én pedig örömmel vállaltam az iskola, a gyermekek világába való visszakerülést, és az előléptetés is hízelgő volt a számomra. De volt egy bökkenő. Nem voltam még katona, és az utolsó évben jártam ahhoz, hogy behívassanak szolgálatra. Mi lesz, ha a frissen kinevezett úttörőtitkárt behívják katonának?

Október 3-án életem leendő párjának ezt írtam: „...*nagyon le vagyok hangolva. A Borsos Gyurka ma egész nap megint úttörőtitkárt keresett...., a fejlemények nagyon komoly vést sejtetnek. Megemlítették a Glied elvtársnak (a megyei pártbizottság illetékes titkárának), hogy még sorköteles vagyok. A fordulat ennek tulajdonítható. A megyei pártbizottság titkára tudja, hogy milyen mérvű bevonulások lesznek november elején. Azt is látja, hogy engem valószínűleg nem lehet megmenteni, tehát kár volna magasabb funkcióba helyezni... 99%-ra biztos, hogy november elején be fogok 27 hónapra vonulni. Nagyon el vagyok keseredve. Nem az a bosszantó, hogy 2 és ¼ év kiesik az életemből, hanem az, hogy oda lesz az egyetem addig.*” Pár nap múlva meg ezt írtam: „*Délután a titkárság behívott, és közölték, hogy én leszek mégis az úttörő megyei titkár. Ezt szombaton tárgyalja a VB., ... és 15-én már az új funkciómban kezdek el tájékozódni. Egyelőre azonban a kulturális munkában még segítenem kell, mert az új kultúrost csak hónapok múlva kapjuk meg, ... de még mindig kísért a bevonulás.*”

Az október 22-én írt levélben ez állt: „*A Borsos és a Gera mentek át a kiegészítő parancsnokságra, ... és a parancsnok kijelentette, hogy senkit nem ment fel azok közül, akiknél ez az utolsó behívási lehetőség.*” Reményként az maradt, ha családfenntartói helyzetet tudok igazolni. Ekkor a szülők orvosi vizsgálatát megszerveztük, és az orvosi bizottság megállapította, hogy nevelőapám 75%-os hadirokkant, édesanyám pedig csak 50%-ban munkaképes. Mivel két kiskorú testvér van a családban, tulajdonképpen családfenntartónak tekinthető vagyok. Erről tájékoztatást kapott a kiegészítő parancsnokság, amit ugyan tudomásul vettek, szóban meg is ígérték, hogy nem vonultatnak be, de a behívóparancsot, ami közben megérkezett, nem vonták vissza.

A bevonulás napján az új megyei KISZ titkár, aki a megyei párt VB-nek is a tagja lett, a bevonulások ellenőrzésére indult. Erre a körútra kocsijába invitálta a megyei parancsnokot is. Út közben arra kérte, szóljon, hogy biztosan ne vonultassanak be, mert ha egyszer beöltözött valaki, visszahozni nem lehet. A parancsnok hezitált, nem akart kötélnek állni. A titkár Kiskunmajsa és Kiskunhalas között félúton a pusztaságban megállította a sofőrrel a Volgát, és félig komolyan, félig tréfásan azt mondta a parancsnoknak:

– Ha nem ígéred meg, hogy telefonálsz Halasról, hogy az úttörőtitkárom legyen létszámfölötti, itt kiteszlek, és masírozhat sz gyalog tovább.

A parancsnok ebből is láthatta, hogy mennyire fontos vagyok a főnökömmek, hezitálva bár, de megígérte, hogy Kiskunhalasról a Kiegészítő Parancsnokságról telefonálni fog. Meg is tette, és mikor az újoncokat névsor szerint szólították Baján, az én nevem nem hangzott el. Hazamehettem.

A bevonulás előtt állva tettem egy ígéretet, mely szerint, ha nem vonulok be, veszek egy birkát, és minden kollégámat meghívom birkapörkölt vacsorára. Most ez következett. Szüleim megvették meg egy nagy birkának a felét a faluban, és az ominózus eseményre Kecskeméten került sor. Pullai Árpád országos titkárt is meg-

hívtam, aki annak idején „káderezett”. Kártyáztunk, beszélgettünk, amíg főtt a pörkölt. De nem akart megfőni. Kifogyott a palackból a gáz, kicseréltük, főztük tovább. Mindenki nagyon éhes volt már. Vagy négy óra hossza múlva lett ehető a pörkölt, de a hús még akkor is rágós volt. Később derült ki, hogy ez a nagyon huncut gazda, a legöregebb anyabirkáját vágta le, annak a felét adta el, amely birkának a húsa már igazán nem volt alkalmas pörköltnek. A munkatársak évekig cikiztek azzal, hogy „vén, taknyos birkát” hoztam a „katonaszökevény” toromra. Szégyellhettem magam a ravasz gazda miatt.

Következett a beiktatás, a bemutatásom és a bemutatkozásom az úttörő apparátusnak. Némi tekintély volt már a tarsolyomban, mert Pécelen népdal és nótaismereti versenyben éppen azt a járási úttörőtítkárt győztem le, aki megyei úttörőtítkárnak is szóba jött. Pécelen ő is résztvevője volt annak a csapatnak, amely a szellemi vetélkedőn második helyezést ért el azzal, hogy egyéniben magasan én nyertem, de hát ez édes-kevés volt ahhoz, hogy elfogadjanak. Bemutatkozó és programomat is vázoló beszédemben először leszögeztem, hogy folytatni fogom a már bevált hagyományokat, mindenben számítok a régebb óta ezen a területen dolgozók tapasztalataira, tőlük szívesen tanulok. Mindenkinek számítok a további munkájára, nem akarok lecserélni senkit. Elmondtam, hogy mind a csapatoknál, mind járási-városi szinten nagyra becsülöm az öntevékenységet, és a vezető testületek erősítésével a kollektív vezetésre, a demokratizmus szélesítésére fogok törekedni. Elvárom az önálló gondolkodást, a helyi kezdeményezést. Azt szeretném, ha Bács-Kiskun megyének minden más megyétől megkülönböztető, sajátos arculata lenne. A programot jól fogadták, elkezdődött a közös munka. Egy esztendő sem telt el, amikor az egyik járási titkár közös borozgatás közben váll veregetve azt mondta nekem:

– Most már elismerjük, hogy a főnökünk vagy.

Öntevékenység, önkormányzás az úttörőszervezetben

A munkám középpontjába valóban az öntevékeny közösségi élet fejlesztése, került. Megyei titkárként az első akcióm azonban mégis a szervezeti keretek bővítése, a szervezetfejlesztés lett. 1962-ben 289 úttörőcsapat működött a megyében, 196 iskolában nem volt jelen az úttörőmozgalom. Az 1963/64-es tanév végére már csak 8 olyan iskola maradt, ahol nem voltak kisdobosok, úttörők. Ezt nem a csapatok számának a növelésével, hanem a már meglévő csapatok kihelyezett rajainak, örseinek a létrehozásával értük el. Így a már képzett, tapasztaltabb vezetők adtak segítséget az újonnan alakult rajok, őrsök indulásához, majd bevonták azokat a velük együtt megtervezett tevékenységi formákba. A megyei elnökség pedig folyamatosan figyelt a tanyai iskolákban folyó munkára, külön útmutatóval, akciókkal és eszközökkel is támogatta a felzárkózásukat. 1961-ben a tanulók közel 70%-a, 1971-ben már a 90%-a volt tagja a szervezetnek, ami a következő években még egy kicsit emelkedett. A szervezetfejlesztés és a tömegszervezeti jelleg erősítése sikeres akciónak bizonyult.

Az iskolák száma az évtized során lényegesen változott, mert 135 iskola (többségükben Klebelsberg féle tanyai iskola) szűnt meg a megyében. 1961-ben 519 iskola működött a megye területén, ami a TSZ-ek beindulása miatti lassú elnéptelenedés következtében 1967-re 481-re fogyatkozott, de még így is a megye tanulóinak 20%-a járt tanyai iskolákba. Az évtized végén a rövidlátó oktatáspolitikai által siet-

tetett körzetesítési kampánynak 96, zömmel tanyai iskola esett áldozatul a megyében. Ennek következtében közel 50 kisebb úttörőcsapat, és csaknem ugyanennyi kihelyezett raj, őr is megszűnt. 1973-ban a megyében már csak 385 iskola és 254 úttörőcsapat működött.

Közben egyre inkább szívügyem lett a demokratikus utak és módszerek keresése. Mindezt persze nem hobbiból tettem, ez központi irányelv is volt. Az Úttörőszövetség élén az 1960-as években egy valóban reformer országos főtitkár állt, aki felismerte a lehetőséget, és el is tudta érni, hogy az alapvetően diktatórikus rendszerben az iskolákban, az úttörőben a gyerekek körében igazi demokratikus tendenciák bontakozzanak ki, demokratikus módszereket alkalmazzanak. Kádár János valahogyan engedte is, túrta is, hogy a gyerekek az úttörő közösségekben, felnőttek az úttörő vezető testületekben a saját önkormányzásukat szervezgesék, demokráciát játsszanak. A KISZ-ben, pláne a pártban ilyet már nem engedett. Az Úttörőszövetség feladatai között egyértelműen kimondatott, hogy **„...mint a gyermekek szervezete, szervezze meg öntevékeny közösségi életüket, fejlessze önkormányzó képességüket, készítse fel őket a társadalmi aktivitásra...”** Nemcsak megengedték, hanem el is várták, hogy a gyerekek a maguk módján aktív társadalmi életet élhessenek, megtervezhessék, megszervezhessék közös tevékenységeiket, ügyeiket ifi- és felnőtt vezetőikkel együtt maguk intézhessék a saját önkormányzatukkal.

Számomra nagyon vonzó volt ez a gondolat. Hittem abban, hogy ezzel lehet egy komfortosabb, humánusabb szocializmus alakításáért a legtöbbet tenni. Fel sem merült bennem olyan gondolat, hogy ezzel egy majd valaha visszatérő kapitalista berendezkedésnek dolgozom. Nem tudtam, de végül is ezt tettem, mert azok a gyerekek, akik akkor az úttörőcsapatokban gyakorolták az öntevékenységet, az önkormányzást, tanulták a demokráciát, jó negyedszázad múlva az új állami berendezkedésben kapitalista vállalkozók, ilyenek alkalmazottjai, egy a liberális demokrácia szabályai szerint működő állam szolgálói, vagy munkanélküliek lettek, akik csak magukra számíthattak jövőjükét illetően. Olyannyira magával ragadott ez a kérdéskör, hogy egyetemi szakdolgozatom témájának ezt választottam, és *Az alapvető úttörő közösségek önkormányzati szerveinek szerepe az öntevékeny közösségi élet megszervezésében* című szakdolgozatomat 1968-ban, államvizsgám keretében jelesre védtem meg.

A szakdolgozatban az őrök működését, vezetését, a rajok életét, a rajvezetőség munkáját, a csapat legfőbb önkormányzati szerve, az úttörőtanács delegálással és választással történő kialakítását, a munkabizottságok szerepét, ezek feladatait tárgyaltam. Elemeztem a csapat-összejövetelt, mint a közvetlen demokrácia legszélesebb fórumát. Végül lehetséges szervezeti felépítési sémákat is vázoltam. A szakdolgozat A Bács-Kiskun Megyei Tanács V.B. Művelődésügyi Osztálya Művelődésügyünk című tájékoztatójában megjelent, minden iskola, úttörőcsapat megkapta, tanulmányozhatta. Mintaként két megyei úttörőcsapatot (Jánoshalma, Kiskunhalas-Felsőváros) népszerűsítettem, amelyek ekkorra már országos figyelmet érdemeltek ki. Hat éves következetes munkámnak az eredménye kezdett beérni, ami a következő években tovább javult és terjedt. Jó ötletnek bizonyult, hogy 1970-ben a Megyei Tanács Művelődésügyi Osztályával közösen, Baján a KISZ Vezetőképző táborban az igazgatónak összevontan, háromnapos tábori keretben mutattuk meg, hogy mit szoktunk csinálni az úttörő vezetőképző táborokban, és felkészítettük őket is a

következő év úttörő programjára. Mivel a beosztottjaik nem voltak ott, egymás között az igazgatók az első napi feszélyezettség, tartózkodás után feloldódtak, és végül már ők is élvezték a játékos programokat (akadályverseny, tábortűz, éneklés), sőt jó hangulatban, az úttörőmozgalomhoz barátságosabban viszonyulva utaztak haza. Az 1970/71-es tanév során a megyében először megszerveztük és lebonyolítottuk az úttörő elnökségek demokratikus úton történő választását.

1972 májusában az országos elnökség napirendjére tűzte *A Bács-Kiskun megyei Úttörő Elnökség jelentése az úttörő önkormányzati szervek működéséről és a nevelésben betöltött szerepükről* című témát – nyilván azért, mert ez a megye figyelemre méltó dolgokról tudott beszámolni, és esetleg országosan is hasznosíthatókat tudott mondani. A jelentés elkészítését közel negyven iskolában, brigádvizsgálatokkal végzett, felnőttekkel és gyerekekkel folytatott beszélgetések előzték meg. A főbb megállapítások azok voltak, hogy a rajvezetés a leggyengébb láncszem, az őrsvezetők tanácsából átalakított vagy a választott küldöttekből létrehozott, évente újraválasztott úttörőtanácsok egyre jobban működnek, nagyobb csapatoknál még ennek az operatív testületeit, munkabizottságait is létrehozták, ami a csapat szűkebb körű vezetősége lett. Az igazgatók többsége autokrata vezető, nehezen akar és tud egyeztetni a demokratikusan működő úttörőcsapattal. Szinte mindenhol a csapatvezető személyétől függ elsősorban az önkormányzás minősége. A rajvezető pedagógusok többsége máris túl soknak tartja a gyermekek jogait, egyelőre nem értik, hogy nekik is érdekük lenne, számukra is hasznos lehetne az önkormányzás fejlesztése. A nevelőtestületek zömében még nincs hagyománya, kialakult jó gyakorlata a kollektív vezetésnek. A gyerekek lényegében az iskoláétól eltérő mozgalmi stílust látják az önkormányzásban. A javaslatok között az egyszemélyi vezetés helyett az őrsvetőség kipróbálása, az úttörőtanácsok működésének a fejlesztési lehetőségei, a rajvezetők képzésének tömegesebb tétele, a rajvezetőségek erősítése szerepeltek.

Vezetési stílus, munkamódszer

Az iskolákban, az úttörőcsapatokban az önkormányzás, az öntevékenység, a demokrácia fejlesztése megkövetelte, hogy mindez a felsőbb szintű vezető szervek, a járási-városi úttörő elnökségek munkáját is egyre inkább jellemezze, ezek mutassák a jó példát. Elvártam, hogy az elnökségek tagjai ne csak kiváló úttörővezetők, hanem jó szakemberek, pedagógusok és példamutató személyiségek legyenek. Fontosnak tartottam a szakbizottságok szervezését és működtetését, ezeket pedig vezetőnek a szakterület elismert személyiségét tudtam csak elképzelni. Az elnökségekhez széleskörű aktív hálózat tartozott. Ez volt a jellemző a megyei elnökségre is. Az apparátus pedig megtanulta, hogy a „problémákat nem jelezni, hanem megoldani a saját szintjükön kell”. Csak olyan esetben lehetett egy szinttel feljebb delegálni valamit, ha már az adott szinten minden lehetőség kimerült.

Az apparátus tagjainak munkájuk nagy részét a csapatoknál kellett végezniük a területet látogatva. A példát ebben magam mutattam nekik. Jártam a megyét motorral, autóval, vonattal, busszal, hogy személyesen is megismerjem azokat, akiknek a vezetője lettem. Olyan helyekre is eljutottam, ahol járási titkár még nem volt. A tanyai úttörőcsapatokat szívesen látogattam, lévén korábban magam is tanyai tanító, rájuk külön figyelmet fordítottam. Mindig kikértem az alsóbb szinteken dolgozók

véleményét, és a jövő érdekében fel is használtam azokat. A helyzet alapos és reális ismeretére építettem koncepcióimat. Minden érdekelt, ami a gyerekek, a vezetők életét szebbé, értelmesebbé tehetette.

Egyik munkatársam, akivel mindvégig együtt dolgoztam egy feljegyzésében ilyeneket írt rólam: „*Nagyon fontosnak tartotta a tények reális ismeretét, valóságghű feltárását. Lényeges kérdésekben soha nem döntött egyedül. ... egy-egy országos, megyei kitüntetés odaítélésekor követendő módszerként alkalmazta a brigádlátogatást. A látogatások tapasztalatai alapján titkos szavazással, sorrendiség megállapításával került a javaslat a testület elé. ...folyton tanult, és tanulásra ösztönözte munkatársait. Távolatokban gondolkodott. Csak akkor minősített, ha a személyiséget sokoldalúan megismerte. A pontos munkavégzést megkövetelte, és az elismerést mindig megadta. Nagyon fontosnak tartotta a kezdeményezőkézségséget. Látogatásai alkalmával nem az ellenőrzés, inkább a segítségnyújtás dominált. Főnök és barát volt egyszerre. Munkájában a legfontosabbnak a vezetőségek, a testületek és a szakbizottságok megerősítését tekintette. ...a testületi ülések nem megfelelő előkészítéséért elmarasztalta munkatársait*”. Egy volt városi titkár később, amikor a demokratikus légkőről beszélgettünk némi iróniával jegyezte meg: „*Demokratikus légkör volt addig, amíg mi is azt akartuk, amit te.*”

Csillebércen az egyik apparátus tanfolyamon arról alakult ki vita, hogyan kell a demokratikus centralizmust értelmezni és alkalmazni az úttörőmozgalomra. Az a dogmatikus felfogás volt a többség véleménye, hogy az alsóbb szervek feladata a felsőbb szervek irányelveinek, határozatainak a végrehajtása. A liberálisabb kisebbség szerint viszont a felsőbb szervek által elfogadott dokumentumok csupán iránytűk a cselekvéshez, de a területileg illetékes vezető testületeknek lehetőségük van azoktól eltérni, azokat sajátosan értelmezve kell maguknak kialakítani programjaikat a helyi körülmények ismeretében. Én is szót kértem, és realistiként, mondandómnak a lényege az volt, hogy a felsőbb szervek határozatait a helyi sajátosságok hangsúlyával, a helyi körülményekre alkalmazva, alkotó módon, azokhoz igazítva, testre szabottan szabad csak végrehajtani. Felszólalásomnak a befejező mondata kis-sarkosra sikerült:

„– Én inkább akarok a megye úttörőinek, úttörővezetőinek, a megyei elnökségnek a főnöke, mint az Országos Elnökség, vagy a főtitkár Bács-Kiskun megyébe meghosszabbított keze lenni.” Ez a mondat aztán nagy, indulatoktól sem mentes vitát provokált. Következménye azonban nem volt.

Az úttörő kulturális rendezvények

Az úttörőpróbákat bürokratikus nyilvántartási rendszerük miatt nem igen szerettem, és azért sem, mert láttam, hogy érte a gyerekek se lelkesednek, így erre sok energiát nem pazaroltam. A szaktárgyi versenyeket és a szakköröket nagyra értékeltem, ezek gondozását közvetlen munkatársamra bízam teljes felelősséggel. Az iskolákban, az úttörőházakban, más szervezetek és intézmények szakkörein térítés nélkül vehettek részt a gyerekek. Minden érdeklődő a képességének és a tehetségének megfelelő, hozzáértő pedagógus és szakember által vezetett tevékenységi formákban, a kedve szerint foglalkozhatott a maga választotta területtel. (1963-ban 340

szakkör 8560 résztvevővel, 1967-ben 764 szakkör 19600 résztvevővel működött a megyében. 1964-ben az úttörő tűzoltó szakkörök fejlesztésére hirdetett akció következtében 17 új tűzoltó szakkör alakult, számuk 64-re nőtt.) A szaktárgyi versenyek 1966-tól a tanulmányi munka segítségét szolgáló eszközként kerültek be az úttörőmozgalom tevékenységébe. Járási-városi szint után a megyei versenyeken évente 3-400 fő vett részt. A legjobbak az országos versenyen méretettek meg.

A katonás formásokat bizonyos mértékig és esetekben helyénvalónak tartottam annyiban, amennyiben hozzájárultak a tartalom kiemeléséhez, annak keretet, formát adtak. Kifejezetten elleneztem azonban azt, hogy egyenruhás úttörő gyerekeket kirakatnak, dekorációnak használjanak fel. Az éves országos akciók közül legjobban az *Úttörő expedíció a jövőbe* mozgatta meg a gyerekeket. Ebbe 65 százalékuk bevezetett, és 34 százalékuk teljesítette is a vállalását. Az Úttörőszövetség fennállásának 20 éves évfordulójára hirdetett *Úttörők a hazáért* mozgalom is nagy tömeget vonzott. A következő években a direkt politikai tartalmú *A forradalom lángjai*, a *Szabad hazában-Lenin útján*, az *1919-es páncélvonat* meg a *Lenin páncélaútója* programokat, akciókat annyira támogattam, amennyire kellett ahhoz, hogy ezért szó ne érje a ház elejét. 1971-ben az *Ajándék a hazának* éves mozgalom megint sikeresse, emlékezetessé vált, a gyerekek közreműködésével sok minden (a később leírt salakos kispálya építési akció is) ekkor valósult meg.

A gyerekeknek igazi élményeket, a nekem is sok örömet adó területeket, a kulturális szemléket (ez volt az én igazi világom korábban is), az úttörő olimpiákat, és mindenek fölött a vezetőképző táborozást, meg a nyári táborozásokat, kirándulásokat, az országjárást saját közvetlen felügyeletem alatt tartottam, de lelkesen szerveztem az évfordulós eseményeket, az ezekhez kapcsolódó nagy rendezvényeket (az úttörőmozgalom 20. és 25. éves évfordulóit) is.

A 20. század közepétől mintegy 40 éven keresztül az úttörőmozgalom keretében folyt a gyerekek kulturális- és sportéletének, szabadidős tevékenységének a szervezése. Vers- és prózamondók, irodalmi színpadok, szavalókórusok, énekszólisták, kamarakórusok, énekkarok, hangszerszólisták, zenekarok, táncos szólisták, táncscsoportok, színjátszók, bábescsoportok léptek fel a csapatbemutatókon (évente 25-30000 gyerek), a járási-városi kulturális szemléken, (3500-4500 gyerek), a megyei bemutatók évente 500-900 gyereknek adtak szereplési lehetőséget, ahonnan az országos úttörő kulturális eseményekre, néha nemzetközi fesztiválokra is eljutottak. (A kalocsai táncscsoport Belgrádban az Európa Öröme fesztiválon olyan frenetikus sikerrel szerepelt, hogy az előadás után a nézők a gyerekeket karjaikba kapták, ruháikat csodálva nézegették.) A képzőművész szakkörök tagjai kiállításokon mutatták be alkotásaikat itthon és a nagyvilágban (India, Japán stb.), pályázatokon vettek részt. A most következő számomra emlékezetes sztorik kulturális rendezvényekhez kapcsolódnak.

A vonat elment

1966-ban az úttörő kulturális szemle megyei bemutatójára már az azt megelőző nap Bajára utaztam. Nyolc perccel állt Kiskunhalason a vonat. Tudtam, hogy ez elég idő, így egy fontos közlendő miatt felhívtam az állomás telefonfülkéjéből a helyi városi titkárt. A beszélgetés kicsit hosszabbra sikerült. Mikor letettem a kagylót, már

mozgott a szerelvény, vitte utazótáskámat és kabátomat. A KISZ bizottságra siettem, onnan telefonáltam Bajára a járási úttörőtáskának, hogy vegyék le a cuccomat a vonatról. Én a következővel utaztam tovább. Amikor úticélomhoz értem, kiderült, hogy a két perces tartózkodás alatt nem találták meg a holmit, azt tovább vitte a vonat, amelynek a végállomása Dombóvár volt. A vonat végállomásra érkezésének idejében telefon kapcsolatban álltunk a vasútállomással, ahol készségesen végigment egy vasutas a vonaton, aki a csomagot is, a kabátot is megtalálta.

– Betesszük a holmiját a talált tárgyak raktárba, lehet érte jönni – mondta a vasutas.

– Az nekem nem jó, mert a táskában van az úttörővezetői egyenruhám, amiben holnap délelőtt díszszemlén kellene szerepelnem. Ha nem lenne addigra itt, az nagyon kellemetlen lenne nekem is, meg a rendezvénynek is, amelyen több száz gyerek vesz részt szerte a megyéből. Úgy tudjuk, hogy ez a vonat nem sokára indul vissza. Szíveskedjenek vele Bajára visszaküldeni a „talált tárgyakat” – kértem a vasutast.

– Azt sajnos nem lehet, nem engedi a szabályzat. Csak itt veheti át – ragaszkodott az előíráshoz a vasutas.

– Akkor nekem most motorral oda kell mennem, ami oda-vissza legalább 300 km. Estére érek oda, éjszaka kell visszautaznom, holnap a rendezvényen hullafáradt leszek – panasztoltam.

– Mire ma ideérne, a talált tárgyakat kezelő munkaideje lejár, a raktár zárva lesz. Csak holnap tudja átvenni a holmiját – tájékoztatott a vasutas.

– Holnap nem mehetek, hiszen az úttörő kulturális szemlén itt kell lennem, nélkülem az nem bonyolítható le, mert én vagyok az egész rendezvény főnöke. És egyenruhám nincs. Hogy néz ki egy parancsnok köznapi, civil ruhában? Mondja meg, mit tehetünk? – mondtam némi megértést remélő hangszállal.

A szintén egyenruhát viselő vasutas ekkorra együtt érzővé vált, nyilván belegondolta magát is egy ilyen képtelen helyzetbe, és egészen más, közvetlenebb hangon mondta:

– Most az egyszer eltekintek a szabályzattól. A vonat vezetőjét (aki nem a mozdony vezetője, mint később kiderült) kérem meg, hogy vigye a tárgyait Bajára. Ott majd tőle kérje!

– Nagyon köszönöm a megértését, a kedvességét soha nem fogom elfelejteni. Nagy örömet okoz nekem ezzel a gesztussal, és a rendezvény sikeréhez ön is nagyban hozzájárul. Még egyszer hálásan köszönöm – tettem le megnyugodva a telefonkagylót. A KISZ bizottság gazdasági felelőse kissé aggódó, borús hangon jegyezte meg:

– Tudod, mennyit fogunk ezért a telefonbeszélgetésért fizetni?

– Sokat, de a cég ki fogja bírni. Ha ellenőrzéskor kifogásolják, mondd, hogy én személyesen vállalom a költség megtérítését. (Erre soha nem került sor.)

Este hárman mentünk a vonathoz. Én a mozdonyvezetőtől kértem a cuccaimat, aki erről semmit sem tudott. Kétségbeesetten futottam volna a kalauzhoz, de kollégám közben már hozta a holmimat. A vonatvezető neki adta oda. A vonat indult tovább, személyesen meg se tudtam köszönni a szívességet a vonatvezető vasutasnak. Az ígéretemet, amit ez az írás is bizonyít, hogy a MÁV alkalmazott szabálytalan de nagyon humánus eljárását soha sem fogom elfelejteni, nemcsak betartottam, hanem ezután bármilyen koszos is volt a vonat, bármekkora is volt a késés, elnézőbben, jobb szívvel viseltem a vasúti közlekedés iránt.

A megyei kulturális szemle rendezvényei kitűnően sikerültek. Egyenruhában büszkén tisztelegtem, lelkesen mondtam a megnyitó beszédet. Este a város főterén a tábortűz hamvadó parazsába nézve katarzis élménnyel hallgattam, amint trombitán varázslatos szépséggel szólt az II. szilenció megindító dallama. Ez is életre szóló pozitív élmény maradt, remélem, nemcsak nekem, hanem a mintegy 2000 további résztvevő számára is.

Fúvószenekarok

Minden művészeti ág érdekelt, de a vers- és prózamondás, a néptánc és a fúvószenesze jobban vonzotta figyelmemet a többinél. Magam is mondtam verset korábban, oktattam néptáncot is, de arra logikus magyarázatot nehezen lehetne találni, hogy a tanítóképzőben hegedülni tanulóként miért a fúvószenesze volt az, amelynek a varázsától sosem tudtam szabadulni. Olyan voltam, mint a parádés ló, ha meghallottam egy rézfúvószenekart, számomra csak ennek a dallama és üteme létezett, megszűnt körülöttem a külvilág többi része, agyam és mellem a ritmusra lüktetett, tán még a szívverésem is az induló üteméhez igazodott. Meg is hirdettem programban, hogy ahol csak lehet, legyen úttörő fúvószenekar. Tudtam, hogy ehhez mindenképp előtt egy lelkes énektanár és/vagy fúvószenész kell, aki majd dirigálja a zenekart. Ahol ezt megtalálták, a tanács, a termelőszövetkezetek, a vállalatok adták össze a hangszerekre az egyébként nem kevés pénzt. Amikor megyei titkár lettem, három úttörő (gyermek) fúvószenekar volt a megyében, néhány év múlva az úttörő fúvószenekarok megyei találkozóján kilenc zenekar vett részt. A fúvószenesze elterjedését, a művészi színvonal javítását nyári fúvószenekari tábor szervezésével segítettem. A táborban ott voltak a zenekarvezetők, a zenekarokból a gyerekek mindenfelől mindenféle hangszerekkel, a tábor szakvezetője pedig az országosan ismert és elismert zenészszerző karmester, Farkas Antal volt. Őt kértem fel arra, hogy komponáljon egy indulót, amelyet a megyei találkozóra minden zenekar megtanul. Így született meg Farkas Antal *Úttörőinduló* című fúvószenekari műve, amely Kiskunhalason a fesztivál fináléjaként 145 tagú egyesített zenekar előadásában szólalt meg a szerző vezényletével. Ősbemutató volt. Sem előtte, sem azután Kiskunhalas város, de a megye más városa sem hallhatott olyan fúvószenekari produkciót, ahol az ütemet kilenc nagydob adta, ugyanennyi basszustubából búgott a mély szólam, és a helikonok, kürtök, trombiták és harsonák számát külön-külön nem is tudnám felsorolni.

A fúvószenekar minden nagyobb úttörő rendezvény elmaradhatatlan szereplője volt. Azért, hogy a „trombitanyál termelés” megfelelő legyen, a zenekar tagjai mindig megfelelő mennyiségű üdítőitalt kaptak. Külön intézkedtem arról, hogy a zenekar vezetője üdítő italként ugyanennyi nagyfröccsöt kapjon. Ez aztán hagyománnyá vált azokban az években.

A nagy találkozók

1963. május 25-26-án Kodály Zoltán és az iskolatípus szülővárosában, Kecskeméten mintegy kétszáz vidéki és közel száz kecskeméti résztvevővel szerveztük meg az ének-zenei általános iskolák első országos fesztiválját. A rendezvényt Szabó Ferenc az úttörőszövetség főtárosa nyitotta meg. Az ének-zenei álta-

lános iskolák kamarakórusainak, kamarazenekarainak, táncsoportjainak, énekes és hangszeres szólistáinak az országos versenye is volt az esemény. Első nap este az Aranyhomok Szálló előtti téren rövid hangversennyel köszöntötték a résztvevők a vendéglátó várost, másnap a legkiválóbbak közreműködésével a Katona József színházban díszelőadást tartottunk, amelynek a befejezéseként az összes résztvevőből alakult énekkar Kodály *Magyarokhoz* című kórusművét énekelte együtt.

1966. május 21-22-én az úttörőmozgalom fennállásának huszadik évfordulóján Kecskeméten megyei úttörő találkozót tartottunk. Reile Géza, a városi tanács elnöke köszöntötte a résztvevőket, Pap Gézáné városi úttörőtitkár beszédében hangsúlyozta, hogy „*az úttörőélet törvényének, a 12 pontnak a megtartása, a fogadalmak valóssággá kell, hogy váljanak*”, majd ezután 323 kisdobos és úttörő felavatása következett. Ezen a napon haladt Kecskeméten át a Kelebiáról indított úttörő staféta, amely Budapestre, a IV. Országos Úttörő Találkozóra tartott. Délután a Széktói Stadionban díszszemle kertében került sor a Tettek Könyve átadására, amely a megye úttörőinek az *Úttörők a hazáért mozgalom* keretében lakóhelyük fejlesztéséért végzett munkájának az eredményeit tartalmazta. A dokumentumot Kerényi György, a II. Rákóczi Ferenc iskola úttörője dr. Greiner Józsefnek, a megyei pártbizottság titkárnak adta át rövid beszéd után. Este táborotűz lángolt, aranyérmes úttörő művészeti együttesek és szólisták szerepeltek, végül húsz rakéta repült az égboltra. Másnap a színházban jubileumi gálaműsort adtak a megye legkiválóbb művészeti gyermekcsoportjai és szólistái.

1971-ben ünnepelte a Magyar Úttörők Szövetsége fennállásának a 25. évfordulóját. Ez alkalmat adott arra, hogy egy nagyszabású megyei úttörő találkozó tegye emlékezetessé a jubileumot sok gyerek számára Kecskeméten. Az igen gazdag program május 21-én úttörő történeti és mozgalmi pedagógiai emléküléssel indult. A megjelenteket, köztük Záhonyi Edét az országos úttörőelnökség tagját, az Úttörővezető folyóirat főszerkesztőjét én köszöntöttem, aztán Gyóni Lajos volt Bács-Kiskun megyei úttörőtitkár és Pajor Gyulai Károlyné budapesti pedagógus emlékezett meg az úttörőmozgalom megalakulásáról, fejlődéséről, aztán a pályázatra érkezett legsikeresebb dolgozatok szerzői tartottak előadásokat. Május 22-én reggel a Marx téren Balabán Sándor, a Magyar Honvédelmi Szövetség elnöke megnyitotta a haditechnikai kiállítást, utána rögtön az úttörőházban Bodor Jenő megyei művelődési osztályvezető pedig megnyitotta a Születésnapra című kiállítást, amelyen a gyermek képző- és iparművészeti pályázatra érkezett alkotásokat, a csapattörténeti pályázatra érkezett albumokat és az úttörőházak történetét bemutató dokumentumokat lehetett megtekinteni. A délelőtt folyamán a párt-, állami- és társadalmi szervezetek, intézmények vezetői fogadtak munkahelyükön 200 úttörőt, 21 csoportra osztva. A politikusok és a szakemberek meséltek munkájukról és válaszoltak a gyerekek kérdéseire. Délután a Széktói Stadion megtelt gyerekekkel a díszszemle és vidám úttörődélután programjára. Voltak olyan úttörőcsapatok (pl. a tompai) ahonnan minden gyereket elhoztak ide busszal. A kiskőrösi MÁV úttörőzenekar indulójára 12 000 egyenruhás úttörő vonult a stadion gyepére. Farkas Ferenc szemleparancsnok jelentett nekem, miután egy nyitott Skoda Feliciával megérkeztem a stadionba. Az úttörőket én köszöntöttem, *Rendületlenül* válaszukat visszhangozta a lelátó. Terbe Dezső, a KISZ megyei bizottságának első titkára mondott köszöntő beszédet, majd dr. Greiner József, a megyei pártbizottság titkára zászlót adományozott az úttörőknek.

A találkozó programjában 600 sportoló gyerek tartott közös tornagyakorlatot, 300 táncos táncolt külön erre az alkalomra készített közös koreográfiát, több táncsoport külön is bemutatkozott, repülő- és rakétamodellezők tartottak bemutatót, úttörő olimpiákon érmes helyezéseket elért sportolók, csapatok szerepeltek, motoros úttörő akrobaták mutatták meg, hogy mit tudnak, úttörő lovasok tartottak fogathajtást és ügyességi gyakorlatokat lovakkal, úttörő tűzoltók mutattak be gyakorlatokat, rézfúvós zenekarok adtak műsort. Úgy terveztük, hogy éppen sötétedésig tartson a látványosságok sora. A műsort tűzijáték zárta. Kecskeméten ez volt az első igazi tűzijáték. A stadion fölött robbantak a töltetek, színessé vált az égbolt, a kapufákról tűzfolyam hullott alá. Sok ezer gyerek, szereplő és néző szép élményekkel hajthatta álomra a fejét Kecskeméten vagy otthon. Este a Fegyveres Erők Klubjában az úttörővezetői találkozón Simon János, a csillebérci tábor vezetője, az országos elnökség tagja és Terbe Dezső, a KISZ megyei bizottságának első titkára különböző magas szintű kitüntetésekkel adott át az arra érdemeseknek. Másnap a Katona József Színházban az úttörő kulturális szemle megyei díszbemutatóját láthatta, aki befért oda. A sport iránt jobban érdeklődők a két nap során még az úttörő labdarúgó csapatok megyei bajnokságának a mérkőzésein is szurkolhattak. Az volt a szokás, hogy ilyen találkozók, megyei rendezvények alkalmával a vidéki gyerekeket a helyiek családjai látták vendégül szállással és étkezéssel. Ez azért is jó volt, mert így új ismeretségek, nem ritkán barátságok születtek. A mozgást a városban az tette lehetővé, hogy ezeken a napokon az úttörő egyenruhás gyerekek és felnőttek ingyen utazhattak a helyi buszokon.

Országos Úttörő Néptáncfesztivál Kalocsán

1973-ban az Országos Úttörő Elnökség Országos Úttörő Néptáncfesztivált hirdetett, amelynek helyszínéül Bács- Kiskun megye javaslatára Kalocsát választották, mert Kalocsán külföldön is ismert, kiváló gyermek táncegyüttesből kettő is működött, meg évek óta itt rendezték meg a Dunamenti Folkklórfesztiválokat, ami ebben az évben is éppen aktuális volt. Minthogy Bács megye a nagy rendezvények szervezésében és lebonyolításában közismerten jó volt, minden együtt állt ahhoz, hogy a gyermek táncfesztivállal kezdve és a felnőtt nemzetközi folkklórfesztivállal folytatva Kalocsa egy hétig a néptánc, a népművészet bűvöletében élvezve elvarázsolja és elkápráztassa az ide látogatókat és az itt élőket egyaránt.

Dacára, hogy már a főiskolán dolgoztam, engem kértek fel arra, hogy a gyermek táncfesztivál szervezőbizottságának a vezetője, a rendezvény fő szervezője legyek. Szívesen vállaltam a feladatot, mert tudtam, hogy Vén Ferencnével, a mindig lelkes, szintén jó szervező, lokálpatrióta városi úttörőtítkárral együtt egy mindenki számára emlékezetes fesztivált fogunk összehozni.

Az előkészületek megfelelő ütemben folytak, a résztvevőket a megyei kulturális szemléken országosan elismert szakemberek válogatták ki. Nem az volt a szempont, hogy minden megyéből a legjobb jöjjön, hanem az, hogy az országban a legjobbak nyerjenek meghívást a fesztiválra, így voltak olyan megyék, ahonnan nem hívtak senkit, de olyan is, ahonnan egynél több kiváló táncsoportot is meghívtak. Garanciát vállaltunk a fesztivál magas művészi színvonalára, és arra, hogy a gyermekek fesztiválja méltó bevezetése és generációs kiegészítése legyen a felnőttek nemzetközi fesztiváljának. Ebben szervezőként, a résztvevők ismeretében, nagyon magabiz-

tosak voltunk. A tervek szerint a gyermekfesztivál gálaműsora egyben a Dunamenti Folklórfesztivál megnyitójának a táncos műsora is volt az Érsek kertben lévő szabadtéri színpadon. Ezzel azt kívántuk megmutatni, hogy van táncos utánpótlás, és a gyerekek korosztálya, miután ezt megmutatja, adja át a terepet a felnőttek érett folklórjának.

A Dunamenti Folklórfesztivál fő szervezője a Megyei Tanács Művelődési Osztályának a népművelési felügyelője, Gila János volt. Én vele koordináltam, tartottam a kapcsolatot minden szükséges kérdésben. Ment is minden, mint a karikacsapás egészen a gálaműsor napjának a délelőttjéig. Ekkor azonban, mint derült égből a mennykő, jött egy nem várt fordulat. A megyei felügyelő telefonált, hogy a gyermektáncos rendezvény főnöke azonnal hívja fel. Én az üzenetet megkapva rögtön telefonáltam.

– Jaj, de jó, hogy megtaláltak! Azt kell közölnöm veled, hogy este a Dunamenti Folklórfesztivál megnyitó ünnepségében mégsem a gyerekcsoportok fognak szerepelni, mert a Gajdócsi elvtárs (a megyei tanács elnöke) azt mondta, hogy felnőtt, főleg öreg táncosok szerepeljenek. Tartsátok délután meg a gyerek táncfesztivál gáláját, aztán este a gyerekek is vegyenek részt nézőként a megnyitón – hadarta a partner.

Bennem, a gyerekek ügyének tántoríthatatlan képviselőjében, a pedagógusban megállt az ütő. Átvillant agyamon, hogy a legkiválóbb csoportok legnagyobb jutalmául ígértük a gálaműsorban a külföldi és hazai felnőtt vendég együttesek előtti fellépést. Most ezek a gyerekek és a vezetőik becsapottnak, átvertnek fogják érezni magukat, és egy életre keserű szájjal fognak Kalocsára gondolni. Felvillant emlékezetemben a kurjantói eset, amikor kis tanítványomat becsaptam, és megfogadtam, hogy az életben soha többet ilyet nem teszek. Higgadságot erőltetve magamra, megfontoltan és nagyon határozottan a következőket mondtam a kagylóba:

– János! Én jó ideje mondom a gyerekeknek, hogy a legjobb jutalma a híres hazai és külföldi táncegyüttesek és táncos szakemberek előtti szereplés a folklórfesztivál megnyitóján. Lélekben most is erre készülnek a rangos szakemberekből álló zsűri által erre méltónak talált csoportok. Ha megtörténik az, amit mondtál, innen több száz nem ezt érdemlő, csalódott, magát becsapottnak érző, szomorú gyerek megy haza szerte az országba, és rossz hírével viszi a mi és a ti rendezvényeteknek egyaránt. Én nem vállalom sem az átprogramozást, sem üzeneted átadását. Ha le-tettük a telefont, azonnal hívom az elnök elvtársat, elmondom neki mindazt, amit most neked elmondtam, és ha mindezeket tudva is úgy dönt, hogy a gyerekek nem kellenek a felnőttek fesztiváljának, arra fogom kérni, hogy azonnal küldjön téged Kalocsára és a rossz hírt te hozd! Te mondd el mindezt a gyerekeknek és vezetőiknek az ő nevében, mert én „a számból nem csinálok segget”.

– Várj! Ne tedd le a telefont! És ne hívd fel a Gajdócsi elvtársat! Ne zavarjuk őt ezzel! Maradjon inkább akkor úgy, ahogy terveztük, de a gyerekcsoportok produkciói közé tegyünk be 3-4 felnőtt, közöttük a legöregebbek szólótáncát is. Így gyerek és felnőtt, tulajdonképpen minden korosztály együtt szerepelhet. Így rendben lesz?

– Igen. Jó döntés. A kecske is jóllakik, a káposzta is megmarad – mondtam meg-nyugodva.

– Még egyszer kérek, ne telefonálj! Én fogom erről az elnök elvtársat tájékoztatni. Délután Kalocsán találkozunk, és a többit megbeszéljük.

– Rendben van. Várlak. Addig is minden jót! – tettem le a kagylót.

A telefonbeszélgetésről csak a kalocsai úttörőitkár kollégámat tájékoztattam, aki megdöbbenően állt egy pillanatig, majd értetlenségének adott hangot, de megegyeztünk abban, hogy erről rajtunk kívül a fesztivál résztvevői közül senki más nem értesülhet.

Délután aztán a két fő szervező egyeztette az esti műsort, megbeszéltük a felnőtt szőlótáncosokkal, hogy mikor következnek. Este mintegy tízezer néző előtt a Szabadtéri Színpadon szép, nyári időben zajlott le a folklórfesztivál megnyitó ünnepe. A megyei elnök beszélt, a gyerekcsoportok és a felnőtt szőlíták táncoltak, óriási siker volt. A megyei tanács elnöke az első sor közepén sugárzó arccal tapsolta végig az egész nagy színpadot betöltő, népviseletektől színes, nagyon színvonalas gyermektánc produkciókat. A műsor után, amikor találkoztunk, a népművelési felügyelő csak ennyit mondott nekem:

– Nagyon jó, hogy az eredeti elképzelésnél maradtunk. Gajdócsi elvtársnak nagyon tetszett a gyerekcsoportok műsora. Ez így színvonalasabb megnyitó volt, mint ha csak a felnőttekből válogattunk volna.

– Na, ugye. A nézők elégedettek, és boldog gyerekek viszik magukkal nemcsak az erre az alkalomra készült szép, kézzel festett tányért, hanem Kalocsa és a megye jó hírét – tettem hozzá elégedetten, magamat is megnyugtatta.

A rendezvénnyel az Országos Úttörő Elnökség olyan mértékben volt elégedett, hogy ősszel engem Úttörővezető Érdemérem kitüntetésben részesítettek, amivel még pénzjutalom is járt.

A kalocsai táncscsoport az úttörő néptáncfesztivál felvonulásán

A sportélet emlékezetes sztorijai

A gyerekek sportolásához az úttörőmozgalom biztosította a kereteket. Az úttörő-elnökségek irányítása alatt működtek az általános iskolai sporttanácsok; vezetőik a testnevelési szakfelügyelők voltak, akik az adott területen az úttörő sportmunkát is vezényelték. A megyei testnevelés szakfelügyelő, a megyei ÁIST (Általános Iskolai Sporttanács) elnöke egyben a járási-városi ÁIST-k szervezeti és szakmai főnöke is volt. Az állami oktatásban folyó testnevelés és a korosztály sporttevékenységének irányítása szervezetileg külön, de személyi testületét illetően ugyanazokban a kezekben volt. És ez a rendszer nagyon jól működött. Az úttörő megyei titkár szervezetileg főnöke volt a megyei ÁIST-nek, de én az ÁIST elnöknek szakmailag teljes szabadkezet biztosítottam. Néha együtt mentünk olyan kiküldetésekre, amikor délelőtt a szakfelügyelő órákat látogatott. (Egy-egy alkalommal én is megnéztem ezeket az órákat, meghallgattam elemzésüket és értékelésüket. Számomra ez azért volt érdekes, mert én magam is tanítottam testnevelést Kurjantóban, azonban testnevelés szakfelügyelő soha nem látogatta az én óráimat.)

A sport nem volt erősségem. A testnevelés órákat középiskolában sem szerettem. Nem én emelkedtem ki teljesítményemmel úgy, hogy beverekedtem magamat 1000 méteres síkfutásban meg a négyszer ezres váltóban a tanítóképző csapatába, hanem az iskola egyre fogyó létszáma miatt rám is szükség lett már. Szóra érdemes eredményeket azonban nem tudtam produkálni. Kitűnő pedagógus testnevelő tanárom azt mondta nekem:

– Ha a testnevelés órákon túl hetente egyszer eljársz edzésre, sportfoglalkozásra, versenyeken mindig gondozod az ugrógödrök homokját az ásóval, gereblyével, megkapod testnevelésből a 4-est, de ha a kitűnő bizonyítványod ezen múlna, megadom az ötöst is. A megállapodást mindkét fél végig betartotta.

Óriási szerencse ért

Annak ellenére vagy éppen azért mert a sportban magam nem voltam tehetséges, a sportot becsültem, a sportolókat tiszteltem, az élsportolókat csodálattal irigyeltem, a TV-ben a jeles sportközvetítéseket mindig néztem, az olimpiák engem is érdekeltek.

1964 augusztusában hívatott a főnököm.

– Ül le! – mondta sejtelmes arckifejezéssel. – Mész Tokióba az olimpiára.

– Na, ne viccelj! Miért hívatall?

– Nem viccelek. Készülj, mert az olimpiával egy időben szervezett Világifjúsági Táborba menő öt fős magyar delegációnak leszel a tagja. Most telefonáltak a KISZ KB. Külügyi Osztályáról, hogy téged is kiválasztottak erre a megtisztelő feladatra. Engem megkérdeztek, hogy javasollak-e, s én persze hogy igent mondtam. Hamarosan megkeresnek és megmondják, hova kell menned egyenruhát csináltatni, mert ugyanolyan ruhában lesztek, mint a magyar olimpikonok.

Megfordult velem a világ. Ekkora szerencse! Mit szól ehhez a feleségem, akit alig két hónapja vettem el? És miért éppen én? (Később már Tokióban tudtam meg a delegáció vezetőjétől, hogy a tagokat a KISZ apparátusában dolgozók közül válogatták, hogy politikailag megbízhatók legyenek, de mert a világifjúsági tábornál maximált volt a delegáció átlagéletkora, csak a legfiatalabb, legmagasabb beosztásban lévők kö-

zül kerestek hármat, mert a két idősebbet már kiválasztották a központi apparátusból. 24 éves voltam, megyei vezető beosztásban dolgoztam, nyugati turista útról már kétszer is visszajöttem, amely egyikének a csoportvezetője a mostani delegáció vezető volt, tehát még személyesen is ismert engem. Ezek alapján esett rám a választás.)

Feleségem meglepődött, de persze, hogy beleegyezett az utazásba. Úgy két hónap múlva a repülőtéren integetett a repülőre szálló férjének, aki egy nagyon távoli, különleges ország fővárosába a Világifjúsági Táborba és a XVIII. Nyári Olimpiára ment. A Világifjúsági Tábor felejthetetlen eseményei dióhéjban:

- látogatás Jokohamában a Toshiba kutató intézetében és annak technikai múzeumában,
- kirándulás a Fudzsjamára,
- a sintoista szentély Aszakuszában,
- a japán parlamentben tett látogatás,
- a Szuper Álom Express, a világ akkor leggyorsabb vonata,
- a Kabuki Színház előadása,
- és itt is kibújt belőlem a tanító, mert külön kérésre a japánok megszervezték, hogy a magyar delegáció egy egész napot egy iskolában tölthetett el, ismerkedve a japán oktatási rendszerrel és az adott iskolával. Innen egy csomó tankönyvet, kiadványt hoztam haza magammal.

A magyar delegáció Tokióban az olimpiai faluban (középen elől a szerző)

Az olimpia programjából részt vehettünk a megnyitó és a záróünnepélyeken, a záró után a császár fogadásán, birkózó és ökölvívó eseményeken, ahol magyar résztvevők is voltak, és három magyar aranyérem születését (női tör egyéniben Rejtő Ildikó győzelmét, a vízilabda és a labdarúgás döntőket) szurkolhattam végig. Szavakkal leírhatatlan pillanatokot éltem akkor át. Szabad bejárást kaptunk az olimpiai faluba, ahol híres sportolókkal, olimpiai helyezettekkel és bajnokokkal találkoztam.

Tíz aranyérem született. A japánok mondták is utána, hogy ha a tízmilliós Magyarország tíz aranyat szerzett, akkor a százmilliós Japánnak száz arany kellett volna. Jó érzés volt Tokióban magyarnak lenni.

Valami azért beárnyékolta számomra ezt a csodálatos, az életben csak egyszer adódó alkalmat. A parlament meglátogatása után az Ueno parkban középiskolások rohantak meg minket. A delegáció három tagja nem beszélt idegen nyelvet. A forgatagban hamar egyedül találtam magam egy tucatnyi japán gyűrűjében, akik beszélni szerettek volna velem.

– Do you speak English? – kérdezte az egyik. – Sprechen Sie Deutsch? – egy másik. – Parlez-vous français? – egy harmadik, és minthogy mindegyikre nemet integető fejbólintás volt a válasz, – Gavaris pa ruszki – kérdezte még egy negyedik szerencsét próbálva. Hiába érettségiztem oroszból, beszélni nem tudtam, tehát erre is nemet intettem, és toltul arcomba a vér. A japánok egyébként kifejezéstelen arcán megdöbbenés, sajnálkozás és lenézés volt leolvasható, én megsemmisülve álltam szótlanul, égtem, mint a petróleumos rongy, a japánok pedig szépen otthagytak. Itt ekkor egy nagy fogadalmat tettem. Akárhogyan is, de meg fogok tanulni egy világnyelvet, hogy többet ilyen szörnyűségesen kényelmetlen helyzetbe ne kerüljek, ne nézzenek műveletlenek külföldön.

Az úttörő olimpiák

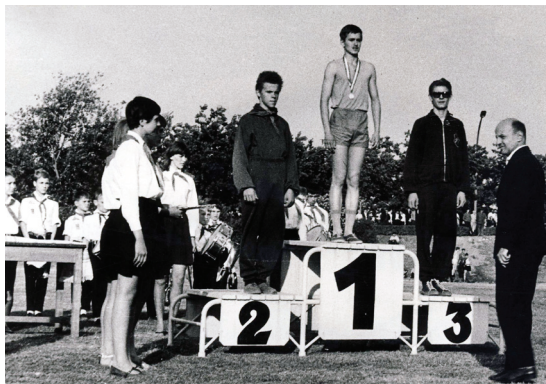
Korábban is fontosnak tartottam a gyerekek sportolását, az olimpiai részvétel után az Úttörő Olimpia rendezvényei számomra szívdobogással járó, különleges, ünnepi eseményekké léptek elő. Az Úttörő Olimpia 1965-ben indult, és egységes keretbe foglalta a 6-14 éves tanulók sportversenyeit. A megyében évente több tízezer gyerek vett részt a sporteseményeken.

A sportoló gyerekek csapatokban és egyénileg is megmérettek ezeken a versenyeken. A járási-városi versenyekre neveztek a csapatok legjobbait, ahonnan a bajnokok a megyei, majd a területi versenyekig, onnan az országos döntőig, (néha nemzetközi megmérettetésig is) eljuthattak. Minden szintű versenynek komoly tétje, ezzel együtt rangja is volt. Megyénkből 1966-ban az izsáki úttörőcsapat tornászlanynai az országos úttörő tornászbajnokságon a szakemberek nem kis meglepetésére csapatban első helyezést értek el (edzőjük Grosán Pálné), az úttörő olimpián a bácsalmási II. Rákóczi Ferenc úttörőcsapat labdarúgói nyertek aranyérmet az országos döntőben, és egyéni országos bajnokaink is voltak. A mieinkből nem, de más országos bajnokok közül később több világ és olimpiai bajnok is született.

Én a járási-városi versenyeket rendszeresen látogattam, a megyei versenyek előkészítését szemmel tartottam, segítettem, az Úttörő Olimpia megyei rendezvényeit én nyitottam meg, érmeket adtam át a dobogón állóknak.

A Területi Úttörő Olimpia szempontjából Bács, Békés, Csongrád és Pest megyék alkottak egy régiót. Minden évben más-más megye rendezte a területi versenyeket. Nekem is volt alkalmam a rendező megye stábját vezényelni. A legemlékezetesebb számomra az 1969-ben Kecskeméten rendezett területi úttörő olimpia volt. Nagyon készültünk az eseményre, meg akartuk mutatni, hogy tudunk szervezni is. A megnyitó ünnepségen 870 sportoló gyerek sorakozott fel a Szabadság téren. Kecskeméti és kiskunhalasi tornászok hozták az árbochoz a hatalmas méretű, új olimpiai lobogót,

amit a Himnusz hangjaira húztak fel. Utána következtek a megyék zászlói, saját szignáljuk kíséretében. Az olimpiai lángot Sajdik Péter kecskeméti atléta – aki 1968-ban a 600 méteres síkfutásban bizonyult az országban a legjobbnak (edzője Grosán Pál) – gyűjtotta meg. A résztvevő úttörő sportolókat Reile Géza, a városi tanács elnöke köszöntötte, az eseményt pedig én nyitottam meg. A résztvevők nevében Boros Pál, a kecskeméti 3602. sz. Katona József úttörőcsapat (Béke-téri Általános Iskola) kézilabdázója tett fogadalmat.

1968-ban Sajdik Péternek, a 600 m-es síkfutás országos bajnokának Dr. Szabó Miklós olimpikon adja át az aranyérmét

Már az első napon országos csúcs született. Takács Imre Csongrád megyei kislabda hajító 96,98-cal győzött. Az érmet én akasztottam a nyakába.

Pap István megyei úttörőtitkár az 1969-es területi úttörőolimpián az aranyérmét adja át Takács Imrének, aki 96,98 méterrel országos csúcsot dobott kislabdával

A rendezvény kiválóan, szinte hiba nélkül zajlott le. Kovács Tibor, a Békés megyei ÁIST elnök a Petőfi Népe helyi újságnak így nyilatkozott: „*A megyék közötti kölcsönös barátság és együttműködés szép megnyilvánulása volt ez az olimpia. Még nem vettem részt ilyen jól sikerült rendezvényen. ...Itt a gyerek volt a központ, és érte dolgozott mindenki. Nemes versengésük, sportszerű magatartásuk bennünket, felnőtteket is lelkesített.*” Dicsérték a résztvevők a rendezés színvonalát és a versenyekek mellé szervezett külön programokat (tábortűz, kulturális műsorok stb.) Én az újság számára így nyilatkoztam: „*Minden úgy sikerült, ahogy terveztük. A hosszú és fárasztó előkészület nem volt hiábavaló. A szervezőbizottság minden tagja a szívét, a lelkét tette ebbe a munkába.*”

1972-ben a sportban érintett megyei szervezetekkel közösen elkészítettük Az Út-törő Olimpia szabályzata és versenynaptára című dokumentumot, ami hosszú időre vezérfonalul szolgált a gyerekek sportolásához, a versenyek szervezéséhez Bács-Kiskun megyében.

Az agávė tőskéje

A megyei versenyek egyikén Farkas Feri, a megyei ÁIST elnök kertés házához hívta meg vacsora utáni beszélgetésre, borozgatásra a meghívott, országosan is jól ismert szakembereket és a járási-városi elnök kollégáit, ahonnan megyei titkárként én sem hiányozhattam. A szakmai kérdések megvitatása, a napi eredmények értékelése mellett anekdotázás, korábbi emlékezetes események felidézése folyt egyre emelkedettebb hangulatban. Közben történt meg a következő „baleset”.

Az egyik járási elnöknek az elfogyasztott folyadékmennyiség következtében „mennie kellett”, de a neki is szükséges helyiség éppen foglalt volt. Gondolta, hogy problémája jobb híján a kertben is megoldható lesz. A gondolatot nyomban tett követte a mind sürgősebbé váló inger miatt, kiment hát, és természetesen a ház kóromsötétben lévő felét választotta, és a járda széléről megcélozta a kert homokját. A folyamat végeztével, amint a már amúgy is a föld felé néző „szerszámát” férfi szokás szerint megrázta, iszonyatos szűró fájdalmat érzett makkja alsó felén. Felszisszent, egy nagy káromkodást engedett bele a sötétbe, és keresni kezdte a baleset okát.

A szépen rendben tartott kertben főleg szárazságtűrő évelők, a ház előtt yukkák, a ház mellett szorosan egymás mellett agávėk nőttek. Emberünk, vesztére, ezt az oldalt választotta. A sötétben nem látta, hogy a virágok levelei kemény, hegyes tőskékben végződnek. A térdei előtt lévő agávė egyik levele okozta a jó mélyre szűrt, érzékeny sérülést.

Az esetről akkor nem szólt senkinek, mert nem akarta bevallani, hogy dolgát nem az arra való helyen intézte, meg sérüléséről sem akart a társaságban beszélni. Másnap aztán a vendéglátó megyei ÁIST elnök társaságában a kárvallott szokásosnál óvatosabb járásának oka iránt udvariasan érdeklődtünk.

– B...d meg a kertedben a szűros virágaidat, Feri! – mondta kollégája szemébe nézve, majd elmesélte a leírt esetet. A sajnálkozást erőltető arckifejezés és az együtt érző megnyilatkozások mögött a nevetést csak nagyon kis ideig tudtuk visszatartani, de a kacaj hamar komolyságba fordult, mert eszünkbe jutott, mi lenne, ha velünk történt volna meg az ominózus eset. Ezek után persze mindez már nem maradt titok. Agávét látva vagy az elszenvedő személyét említve a következő években éppúgy

fel-felemlgették még jó ideig a tragikomikus „balesetet”, mint ahogy ebből az írásból fél évszázad múltán sem maradhatott ki.

Ügyesség vagy korrupció?

Az úttörőszövetség sporteszközökkel és a sportolási feltételek javításával is támogatta a gyermekek testi nevelését és sportolását. Foci- és kézilabdákat juttattunk a megye úttörőcsapatainak, amikből a tanyai és a kisebb, rosszabbul ellátott iskolák részesülhettek megkülönböztetett mértékben. 1971-ben a labdajátékok fellendítése érdekében kispálya-építési akciót hirdetett a Megyei Úttörő Elnökség. A pályázás alapfeltétele az volt, hogy az iskola, az úttörőcsapat vállalja a pálya tükrének elkészítéséhez szükséges földmunkák elvégzését, végeztetését, megoldja az alapozást, a megyei elnökség pedig Tatabányáról a legközelebbi vasútállomásra odaszállíttatja a pálya felső rétegéhez elengedhetetlen vörös salakot, és fedezetet biztosított a kapuk és/vagy a röplabda háló beszerzésére. Ezzel az akcióval tíz új kispályával gazdagodhatott a megye.

Megtörtént a pályáztatás, a megyei elnökség eldöntötte, hogy mely csapatok részesülnek támogatásban. A helyszíneken ősszel elkezdődött a munka, én pedig a költségvetés jóváhagyása után megrendeltem Tatabányáról a vörös salakot az épülő pályákhoz legközelebbi vasúti célállomásokra. Innen a szállítást már a helyieknek kellett megoldaniuk.

A bányától megérkezett a visszaigazolás, amely szerint csak 6-8 hónap múlva tudják vállalni a szállítást. A gyerekek meg testnevelő tanáraikkal azért dolgoztak lelkesen, hogy tavasszal már játszhassanak az új pályájukon. Mit lehet tenni, hogy ne legyenek csalódottak, kiábrándultak, és a megyei vezetők adott szavának a becsülete se sérüljön? Az akció sikerét a gyorsaság, a folyamatosság és a lendület fenntartása jelentősen befolyásolta. Az országban viszont csak Tatabányáról szállítottak vörös salakot. A hiánygazdaságos, „kijárásos”, szocialista viszonyok között mit lehetett tenni?

Én külön is, meg az ÁIST elnökkel együtt is, kerestük a megoldást, de a bánya minden megkeresésre a sok megrendelésre és a megrendelések sorrendjének a betartására hivatkozott. Egyetlen megoldásnak az előbbre sorolás valamilyen módon való elérése maradt. Ekkor született elhatározás a kisebbik rosszat választva arra, hogy adott szavunk becsületének a megőrzése érdekében a tisztesség útjáról is hajlandók leszünk bizonyos mértékig letérni. Elhatároztuk, hogy Tatabányán a felelős ügyintézőt felkeressük személyesen, de úgy, hogy nem „üres kézzel” megyünk. De mit vigyünk? Költségvetési pénzből nem lehetett kenőpénzt, még korrupciós ajándékot sem vinni. Végül egy 20 literes borral teli kanna és egy liter kecskeméti pálinkával teli üveg „okmánybélyegekből” állapodtunk meg. A bort az egyik pályázó iskola igazgatója a saját termésű borából, a pálinkát pedig az egyik szeszfőzde ajánlotta fel. Az igazgató még azt is vállalta, hogy a küldöttséghez is csatlakozik.

Felszerelve az „okmánybélyegekkal” Farkas Ferenc ÁIST elnök Szergej névre keresztelt Moszkvics 408-asával elindult a három tagú küldöttség (február második felében jártunk) Tatabányára annyi információ birtokában, hogy az ügyintéző nevét tudtuk. Szerencsénk volt, mert az „illetékes elvtársnő” a helyén volt, amikor megérkeztünk, és fogadott is bennünket mint „ügyfeleket”. Elnézést kérve azért, hogy előre nem jelentkeztünk be, közöltük, hogy a szállítás ütemezéséről és annak sorrendjéről szeretnénk tárgyalni. Azt is közöltük finoman, hogy hoztunk Soltvadkert község

legfinomabb borából egy 20 literes kannával, meg egy üveggel Kecskemét híres barackpálinkájából. Szíveskedjék megmondani, hogy hova tehetjük majd ezeket. Az ügyintéző némi zavarral az arcán mondta, hogy ő nem fogadhatja el az ajándékokat.

– Nem is gondoltuk mi ezeket ide behozni. Mondja meg a lakáscímét, egyikünk odaviszi, amíg a többiekkel megbeszéli a szállítás részleteit – mondtam én.

Rövid ideig nem válaszolt az ügyintéző, látszott, hogy hezitál, majd ezt mondta:

– Beszéljük meg, mi lenne önöknek megfelelő a salak szállítását illetően, utána megmondom, hogy mi legyen.

A tárgyalás nem tartott sokáig. Elmondtuk, hogy a gyerekeknek adott szó becsületének a védelme vezetett bennünket ahhoz, akinek kezében van az egyedüli megoldás, mert ugye „ígéret szép szó, ha megtartják, úgy jó”. És ez most egyedül az ő rugalmasságán múlik. Sok gyerek azért dolgozik társadalmi munkában, hogy tavasszal már az új pályán játszhasson. Ugye nem akar szomorú, kiábrándult gyerekeket? Az ügyintéző megígérte, hogy márciusban leszállíttatja a teljes megrendelt mennyiséget a megadott sorrendben. Újabb kérésre aztán megadta lakása címét. Elmondtá, hogy édesanyja otthon van, akinek mondjuk, hogy a címet tőle kaptuk, és az ő tudtával történik a dolog.

Így történt. Az édesanya átvette az „okmánybélyegeket”. A triumvirátus pedig elégedetten utazott haza. Pár nap múlva megérkezett az értesítés a bányától, hogy a következő héten a salak szállítása megkezdődik. Gondoskodjanak arról, hogy a vasúti célállomásról a salak elszállítása azonnal megtörténjen, mert ha kötbér keletkezik, azt a megrendelőnek kell fizetnie. Lóhalálában ment az értesítés a pályázóknak, hogy álljanak készenlétben a szállításra, mert a kötbért nekik kell megfizetni, a megyei úttörő elnökségnek erre már nincs pénze. Március 10-ig minden célállomásra megérkezett a sok vagonnyi salakszállítmány, amit mindenhol időben el is szállítottak az érdekeltek. Kötbér nem keletkezett. Azt azonban innen-onnan mondták, hogy kicsit hosszabb felkészülési idő jobb lett volna a szállítások helyi megszervezésére. De a kispályák a tavasz folyamán mindenhol elkészültek.

Az sose derült ki, hogy az „okmánybélyegek” vagy a megrendelők érvei voltak-e az erősebb motiváló tényezők az ügyintéző gyors és hatékony cselekvésében. Korrupció volt ez, de a korrumpálók egyetlen haszna az volt, hogy betarthatták ígéretüket, megőrizték a tekintélyüket és a becsületüket beosztottjaik és a gyerekek előtt. Ehhez képest a korrupció ténye és tárgyai az adott viszonyok között jelentékteleneknek is minősülhetnek.

A táborozás felejthetetlen eseményei

Az 1960-as években az úttörővezetők képzése zömmel vezetőképző táborokban történt. Emellett voltak megyei és országos szaktáborok is. A gyerekek nyári szünidei programjául járási-városi váltó- és napközis, valamint csapattáborok biztosítottak egy-két hetes, nagyon romantikus, felejthetetlen élményeket nyújtó elfoglaltságokat. 1964-től Balatonfenyvesen megyei úttörőtábor működött, ahol nyaranta a járások, városok szervezésében tíznapos turnusokban mintegy 800 gyerek táborozott évente. Ebben és a következő évtizedben épültek ki a járási-városi váltótáborok is (Kunfehértó, Balatonalmádi, Parád, Sikonda, Bükkszék, Komló, Balatonberény,

a Kecskemét-fehértói napközis tábor stb.), ahova évről-évre jártak táborozni, mások évenként változtatva a helyeket jártak az ország legszebb vidékein. Ezeken felül még sok erősebb csapat önállóan szervezte meg a nyári táborozását. A táborozás mellett vagy az helyett sok helyről pár napos kirándulásra vitték a gyerekeket.

Bács-Kiskun megyében a vezetőképző táborokban évente 1300-1500 őrsvezetőt, 80-200 ifivezetőt, 100-200 rajvezetőt képeztünk tábori keretben, emellett sportvezetőknek, a tanítóképzős hallgatóknak biztosítottunk képzést, fűvőszenekari szaktábort és a már működő úttörővezetők részére továbbképzés céljából úttörővezetők akadémiáját is szerveztünk. Az úttörőházakban év közben is folyt őr- és ifivezetők képzése tanfolyami keretben. Az új csapatvezetőket Csillebércen és Zánkán, az úttörő apparátus új tagjait Csillebércen országos táborokban képezték. Az egész úttörő apparátus évente egy hetes apparátus tanfolyamon vett részt az úttörővárosban. A vezetőképzés rendszere átgondolt, jól felépített volt, és gördülékenyen működött. Bács megyében évente 1600-2000 fő vett részt tábori vagy tanfolyami képzésben a megye költségén, így nekik egy fillért sem kellett fizetniük a részvételért.

A megyei, a járási-városi váltó- és a csapattáborokban évente 130-140 csapatból, a csapatok feléből 6-8000 gyerek töltött 7-12 napot. A kecskeméti fehértói napközis táborban napi utaztatással azonban egész nyarukat ott tölthették a napközisek. A nyári szünet két-három napos kirándulásaira további 3-5000 gyerek jutott el minden évben. Év közben 10 000-15 000 gyerek vett részt tanulmányi kiránduláson, ami gyakran jelentette ugyanannak a személynek az évközi kiránduláson és a nyári táborban való részvételét. Kevés olyan iskola vagy úttörőcsapat volt, ahonnan sem táborban, sem kiránduláson nem voltak gyerekek egy-egy évben. A táborozást a vállalatok, a TSZ-ek, a tanácsok támogatták, így a részvétel szinte minden gyerek szülei számára megfizethető volt, nagyon kevés gyerek lehetett, aki azért nem mehetett táborba, mert a hozzájárulási díjat a család nem tudta megfizetni. Olyan inkább akadt, akit azért nem engedtek el táborba, mert munkájára otthon szüksége volt a családnak (állatok őrzése, testvérek felügyelete, mezőgazdasági munkák stb.) Az úttörőélet gyerekek által legkedveltebb tevékenységi formája a táborozás volt. Hetekig készültek rá, a napjait nagyon élvezték, utána meg még sokáig mesélték az ott történeteket, a felejthetetlen élményeket. A táborokban részt vevő felnőttekkel (pedagógusokkal, szülőkkel) sem volt ez másképpen.

Én megyei titkárként Baján a KISZ Vezetőképző Táborban Bács megye szintjén szervezett táborokat (ifivezető, rajvezető, úttörővezetők akadémiája) vezettem évről-évre. Látogattam, ellenőriztem az őrsvezetőképző táborokat, a váltó- és a csapat-táborokat. Velem is sok érdekesség, felejthetetlen, kellemes, regénybe illő történet kapcsolatos, de néhány jó lett volna meg nem törtéنتé tenni, kellemetlen, sőt kínos sztori is megesett velem a 10 év nyarai során. Ezekből következik néhány, mert mindet elmondani egy ilyen írás keretében lehetetlen lenne.

Megázott a menyasszonyjelölt

Az első, bár táborhoz kötődik, de magánéleti jellegű eset. Katóval ekkor már rendszeresen találkoztunk. A munka azonban mindennél fontosabb volt számomra. Nyáron a táborokban Baján táborvezetőként, egyéb táborokban előadóként, foglalkozásvezetőként sok időt kellett eltöltenem nyaranta, amikor főiskolás kedvesemnek

nyári vakációja volt. Így többször is előfordult, hogy Kató jött el Bajára a táborba, hogy találkozassunk.

Amikor Kató először látogatott a táborba, kisebb szenzációnak számított. Mindenki látni akarta. A tábornak volt egy motorcsónakja, amit a gondnok vezethetett. Ő rögtön felajánlotta, hogy elvisz bennünket a Dunára csónakázni. El is mentünk. Ragyogó napsütés volt, csillámlott a folyam, habos hullámokat kavart a propeller. Élveztük a siklást, elmentünk jó messzire, a hídon is túlra. A folyó fölött pillanatok alatt átlátszó felhő jelent meg, és útban visszafelé megeredt a zápor. Ernyő nem volt velünk, így mire visszaértünk a táborba, mindenki bőrig ázott, bugyi, gatyá is csurom vizes lett. Csapzott hajjal, csepegő öltözetben értünk a táborba. A két férfinak volt váltóruhája kéznél, Kató meg az elázott ruhadarabjaiban vacogott. Kicsit kínos lett a helyzet. Az ifivezető lányok azonban rögtön a segítségére siettek. Kapott törülközőt meg egy fehér fürdőköpenyt, ruhadarabjait, haját szárították. Az elázott ruhadarabok nemsokára szárazak, vasaltak lettek. Működött „az úttörő ahol tud, segít” pont a gyakorlatban. Aztán csak jót neveltünk azon, hogy a menyasszonyjelölt jól megázott, de az eset neki szintén emlékezetes maradt.

Fegyelmező szerepben

A következő eset lehet egy lábjegyzet személyiségrajzomhoz is. Minden évben az új tanév úttörő programját a megyei úttörő apparátus értekezlete vezette föl a megyében, amelyen minden függetlenített úttörővezetőnek feltétlenül ott kellett lennie. Hiányzás csak nagyon komoly indokkal lehetett. Egyik évben azonban az egyik járás jó kiállítású, jóképű fiatal legény úttörőtitkára se szó, se beszéd, nem jelent meg a fontos értekezleten. Elérni semmilyen módon nem tudtuk, munkatársai annyit mondtak, hogy Balatonfenyvesen volt táborban a járás turnusával, a tábor azonban az értekezlet előtti napon befejeződött, így már itthon kellett volna lennie.

Két nappal később csörgött a telefonom, és az elveszett munkatárs jelentkezett:

– Szervusz, főnök! (Szokásosan így szólított.) Tudom, nagy hibát követtem el, hogy se nem szóltam, se nem jöttem a tanévnyitó értekezletre. Mindent jóvá fogok tenni, és állok bármilyen büntetés elé.

– De hát hol a fészkes fenében voltál három napig? Izgultunk, hogy valami rendkívüli dolog történt veled – érdeklődtem.

– Tudod, hogy a hazudozás távol áll tőlem, neked pedig pláne nem füllenének. A szintisza igazság az, hogy a tábor utolsó előtti napján Fenyvesen a tó partján találkoztam egy csodálatosan csinos testű, lebarnult, fekete hajú, csillogó fekete szemű, gyönyörű lánnyal. Én sem tűntem közömbösnek neki, hát hamar összejöttünk. Egyetlen forró éjszaka után a tábornak vége lett, a gyerekek a vezetőikkel hazautaztak, én azonban képtelen voltam elszakadni ettől a csodálatos teremtménytől, aki még három napig maradt a Balatonnál. Maradtam hát én is. A tábor már úgymint üres volt, csábított a lehetőség. Nem bánom most sem, amit tettem, mert azt sokkal jobban bánám, ha nem maradtam volna. Felejthetetlen volt, érte vállalkoztam bármilyen rám kirótt büntetést – fejeződött be a beszámoló.

Bevallom, meg tudtam érteni, át is tudtam érezni a helyzetet. Nagyon nem akartam megbüntetni az egyébként is jó, megbízható munkaerőnek tartott járási titkárt, de azért emlékezetessé akartam számára tenni más vonatkozásban is az esetet.

– Mindenek előtt a Balatonnál eltöltött plusz napokat, mivel már úgyszólván engedélyezted magadnak, írd ki hivatalosan is szabadságnak. A munkaköri leírásodban ilyen feladat nem szerepel, és egyik főnököd utasítására sem cselekedtél, amit tettél, az munkának nehezen lenne minősíthető, hát munkaidőként semmiképp sem fogható fel ez az idő.

– Hát ez a legtermészetesebb – helyeselt a delikvens.

– A mulasztást pedig pótolnod kell, mert az nem lehet, hogy a megye legnagyobb járásának az úttörő titkára ne legyen a legjobban informált, és emiatt a csapatok tájékoztatása hiányos legyen, a megye többi területéhez képest hátrányos helyzetbe kerüljön ez a járás. Én el fogom neked mondani mindazt, amit a többiek az értekezleten hallottak – mondtam neki.

– Mikor kerülhet erre sor? Ezt éppen szerettem volna kérni én is – bátorodott föl a vétkes.

– A jövő héten táborot vezetek Baján. Ott csütörtökön megengedi a program, hogy ezt nyélbe üssük. Reggel úgy ülj motorra, hogy 9 órakor kezdhesünk! Az utána következő héten már tanévnyitó igazgatói, csapatvezetői értekezletek lesznek, minden napom foglalt már azok látogatásával. Nálatok is ki van tűzve ennek a napja, neked is idő kell arra, hogy alaposan fel tudj készülni.

– Ott leszek, főnök. Ebben biztos lehetsz – válaszolta sietve, és várta a valóban a nevéhez is társítható „fekete levest”.

– Egyelőre ennyi, a többit majd Baján – mondtam dodonai kétértelműséggel, ezzel bizonytalanságban hagyva a munkatársamat.

Bajára elvittem magammal a megtartott értekezlet teljes dokumentációját. A járási titkár csütörtökön már fél kilenckor begurult Danuvia motorján a tábor udvarára. Ehhez Kecskeméten elég korán kellett kelnie. 9-kor megkezdődött a lehető legkisebb létszámú, egy előadó, egy résztvevős értekezlet. Mindent pontosan úgy ismételtam, ahogy az a megyei értekezleten történt. Ebéd után bátortalanul megkérdezte a „résztvevő”:

– Sok van még hátra?

– Ha minden jól megy, 5 óra körül talán végzünk – tájékoztattam. A fiú arcán látható volt a meglepetés, de szólni nem mert, mert nem tudta, még milyen büntetés vár rá. Helyzetét semmiképp nem szerette volna rontani, hát lelkesnek mutatva magát szorgalmasan jegyzetelt, kérdezett. Aztán valamivel 5 óra előtt véget ért az értekezlet.

– Most már pótoltuk, amit elmulasztottál, „elb...-tál” a szó szoros értelmében. Én meg készültem arra, amit a jövő héten több helyen is el fogok mondani az igazgatóknak, csapatvezetőknek, mert meghívtak, és tudod, hogy az ilyen meghívásoknak mindig szívesen teszek eleget. Hozzátok az idén, ha kéréseid se tudnék már eljutni, de tudom, hogy erre most te nem is kéréseid.

– Eszembe se jutott ilyen. Mindent a legjobb tudásom szerint fogok megoldani, efelől nyugodt lehetsz – ígérte buzgón, várakozó tekintettel, és, jöjjön, aminek még jönnie kell, borús arccal kérdezte:

– És akkor még mi vár rám?

– 110 kilométer motorozás. Este lesz, mire hazaérsz. Jó lesz, ha rögvest indulsz – nyújtottam kezet, azzal elköszöntem tőle. A járási titkárnak megnyugvóra változott az arckifejezése, szívéből nagy kő esett le, aminek dobbanása szinte hallható volt a csendben. Hinni sem akarta, hogy ennyivel megúszta, és nagy lendülettel indult a motorral.

Távozása után fáradtan lélegeztem fel. No, ezek is megvoltak, gondoltam, de azt nem tudtam biztosan eldönteni, hogy a járási titkárt vagy saját magamat leckéztetem-e meg jobban. A járási titkár ezt a napot egész életében nem felejtette el. El is mesélte a többi járási-városi vezető kollégának, aztán társaságban még sokáig felemlgette. A megbabonázóan szép leányt már rég elfeledte volna, ha bajai „kirándulásának” a kiváltó oka nem ő lett volna.

A Danuvia motor tréfái

A váltó-és csapattáborozáshoz annyi emlékem fűződik, hogy azok leírása kisebb könyv terjedelmét is kitenné. Közülük csak néhánynak juthat itt hely.

A váltó- és csapattáborok nyilvántartása, felügyelete és ellenőrzése a megyei elnökség feladata volt. Az ellenőrzéseket leginkább a munkatársammal, Beszedics Miklóssal végeztük, de ilyen látogatásokat a megyei elnökség tagjai és a KISZ bizottságok munkatársai is vállaltak. Első nyaramon a munkatársammal két nagy ellenőrző körútra mentünk, amelyek egyike a Dunántúlra, a másik az Északi Középhegységbe vezetett. Járművünk egy 125-ös Danuvia motor volt.

Balatonakarattyán lett volna az első meglátogatandó csapattábor. Enying után azonban egyre gyengébben húzott a motor. Balatonakarattya határáig valahogyan még elment, de ott már csak pergett, haladni nem lehetett vele. Némi tanácskozás után arra a megállapításra jutottunk, hogy a kipufogó dugulhatott el korommal. Ki kellett tisztítani. Nekiálltunk, de a lamellák a kátrányos koromtól beragadtak, nem akartak piszkálással se kijönni. A munkatársamnak az az ötlete támadt, hogy az segíthet, ha berúgja a motort. A gondolatot rögtön a tett követte. Indítókulcs, rúgás, a motor felbőgött, és a kipufogógáz a kátrányos, kormos lamellákat egyenesen a képembe lökte. Az arcom egy pillanat alatt olyan lett, mintha négernek maszkíroztak volna.

– Na, ugye hogy kijöttek – mondta elégedetten a munkatárs, majd hangos röhögésben tört ki, amint meglátta a fizimiskámat.

– B...d meg! Várhattál volna annyit a rúgással, hogy eltápáskodjak onnan – válaszoltam, majd elszörnyülködtem, amikor a visszapillantó tükörben megláttam a kormos képemet.

Letisztítottuk a lamellákat, összeraktuk a kipufogót, és a motor megjavult. A község egyik nyomókútjánál – már amennyire tudtam – kimosakodtam, majd tovább indultunk a tábort keresni. A bejelentett helyen viszont nem találtunk semmit. (Később kiderült, hogy a csapat máshová ment táborozni, de a változást már nem jelentették.) A nap éppen lemenőben volt, a táborban akartunk aludni, ennek hiányában pedig vacsora és szállás után kellett néznünk. Segítségért az utunkba eső első kocsmába mentünk. Szerencsénk volt: a kocsmárosné felajánlotta, hogy náluk aludjunk egy kétszemélyes, régi díványon, ha a zárórát megvárjuk. Megvártuk, közben ettünk valamit, majd mentünk a szállásra. A sezlon tényleg nagy és annyira régi volt, hogy néhány rugója már törötten bökte, sőt olykor jól felsértette az ember derekát, ha rossz helyre talált feküdni. Miután kitapasztaltuk, hol nincsenek rúgóvégek, elaludtunk. Forgolódni nem volt tanácsos. Reggel a kocsmárosné nem fogadott el pénzt a szállásért. Megköszöntük kedvességét, és folytattuk utunkat tovább a Balaton-felvidékre. A balatoni táborokat meglátogatva a Mecsek felé vettük az irányt.

Egy emelkedőnél az út közepén egy kb. 10-15 centiméteres nedves csík húzódott. Beszedics vezetett ekkor.

– Víz vagy kátrány lehet? – kérdezte, de ebben a pillanatban a hátsó kerék a görbülő fényes csíkon már meg is csúszott. Az utasok a földre tottyanva a kátránycsíokban feküdtek. Szerencsére egyikünk sem sérült meg, a motornak sem lett komolyabb baja, de a rajtunk lévő ruhadarabok cefetül kátrányosak lettek. Amennyire tudtuk, rendbe szedtük magunkat. Napnyugtára fáradtan értünk Magyaregregyre, a keresett táborba, ahol sajnálkozva, mosolyogva hallgatták a *víz vagy kátrány* és a kipufogós történeteket, de leginkább örültek annak, hogy a rangos látogatóik megérkeztek.

„Bűnügy” Balatonfenyvesen

1964-től a motoros nyári táborlátogatásokra már a feleségemet vittem, akivel más-milyen, de nem kevésbé izgalmas események történtek². Azonban később is megmaradt a táborellenőrző körutak romantikája, mert ezek mindig újabb és újabb sztorikat is eredményeztek.

Balatonfenyvesen a tábor telkének utca felé eső részére tíz faházat telepítettek, amelyekben a KISZ bizottságok alkalmazottjai üdülhettek családjukkal a nyári hónapokban. Étkezésüket térítés ellenében a mindenkori tábor biztosította. Ez jól működött egészen addig, amíg a megyei úttörőtábor létezett.

Zászlólevonás a balatonfenyvesi táborban.

Egyik évben akkor mentünk oda vakációzni a családdal, amikor a kecskeméti turnus táborozott ott. Ez egy különlegesen szervezett tábor volt. A tíz napra az élelmezéshez szükséges alapanyagok legnagyobb részét (gyümölcsöt, zöldséget, száraz-

2 Pl.: zuhogó esőben a Bükkön át, vagy amikor feleségemnek veszélyeztetett terhesség miatt a székesfehérvári kórházban kellett maradnia

árut, a húst pedig lábon, tíz félig hizott sertés formájában) Kecskemétről vitték. A tábor kezdete előtti napon a családom tagjait elvitték autóval, de nekem már nem jutott hely. Választhattam, hogy vonattal vagy a sertéseket szállító teherautó vezetői fülkéjében a sofőr mellett utazom. Az utóbbit választottam. Éjszaka indultunk. Mire odaértünk, a disznók részére már elkészült lakhelyük, amelyben hátra lévő néhány napjukat tölthették. Számuk aztán minden nap eggyel fogyott, mert a táborban reggelente disznóvágás volt, amit különösen azok a gyerekek élveztek, akik ilyet még életükben nem láttak. A gyerekek közül mindig jelentkeztek segédböllérek. Minden nap megevett a tábor egy disznót különbözően elkészített ételek formájában. A konyhán keletkező moslékot, ételmaradékokat pedig a még élő sertések ették meg egy kis kiegészítő takarmánnyal. De minden nap adódtak fel nem használható, főleg belső részei a levágott disznónak, amelyeket el kellett ásní. A „temetkezés” Póczonyi Imre tanár úr reszortja volt.

A tábor mellett volt egy elhanyagolt, gazos telek, amelyen mozgást soha sem észleltünk korábban. Úgy döntöttek, hogy ott hantolják el a sertésmaradványokat. A halmok csak gyűltek napról napra, a tanár úr pedig sorra megjelölte őket. A tábor félidején túl egyszer csak rendőrök jelentek a táborban meg. Köszöntek, tisztelegtek, ahogy illik, majd egyikük hivatalos hangon közölte:

– Feljelentés érkezett, hogy a táborban gyerekek haltak meg, akiket a szomszéd portán hantoltak el. Ebben az ügyben nyomozunk. Mi a helyzet valójában?

– A helyzet az hogy minden gyerekünk megvan egészségesen és jól tápláltan, de a disznóink közül egy minden nap gyilkosság áldozata lesz. A gyilkos személye itt áll önök előtt – mondta Farkas Ferenc, a tábor vezetője.

– Akkor a szomszéd portán miket ástak el? – kérdezett tovább a nyomozó.

–A fel nem használt belsőségeket. Úgy gondoltuk, ezzel nem ártunk a szomszédnak – válaszolta a táborvezető.

– De tudják, ugye, hogy birtokháborítást követtek el, ami ugyan nem bűncselekmény, de törvénybe ütköző dolog.

– Sajnáljuk. Hogyan rendezhetjük ezt a ballépést? – kérdezte megbánó tekintettel a táborvezető, aki mellett ekkor már az „elhantoló” kolléga és a szabadságon lévő megyei titkár is ott állt.

– A problémát a telek tulajdonosával kell rendezniük. Részünkről a nyomozást bűncselekmény hiányában megszüntetjük – mondta a rendőr.

Kávéval, tízóraival kínáltuk a rendőröket, amit azok el is fogadtak, megadták a tulajdonos telefon elérhetőségét, és azt is megmondták, hogy az illető jogász. Azzal elmentek.

Mire a tulajdonost megtaláltuk telefonon (a postáról tudtuk keresni, a táborban nem volt telefon), őt addigra már értesítették a nyomozás eredményéről, és eléggé ingerülten mondta, hogy másnap megjelenik a telkén, akkor lehet vele tárgyalni. A következő nap jött is, és dühösen közölte, hogy birtokháborítás ténye áll fenn, és felháborító, hogy pedagógusok ilyet csinálnak. A táborvezető, a „sírásó” meg én bűnbánó ábrázattal, csendben megvártuk, amíg kiadja minden mérgeét, aztán a nagy darab táborvezető szólalt meg halkán:

– Igaza van. Nagyon sajnáljuk a történeteket. A saját telkünkön kellett volna ezt csinálni, de nem gondoltuk, hogy kárt okozunk vele. Ne a kerítés két oldaláról folytat-suk tovább a tárgyalást, szíveskedjék átfáradni hozzánk, és asztalhoz ülve beszéljünk meg, hogyan tehetjük jóvá az elkövetett vétket.

Az illető úr megenyhülni látszott, elfogadta az ajánlatot, átjött a táborba, ami már fél sikernek számított. Még egy töredelmes bevallás után megkérdeztük, hogy milyen kártérítésre tart igényt, amit a gyerekek táborozására a szülők által befizetett tábori kasszából és/vagy a táborvezető és az elkövető tanár fizetéséből tudnának finanszírozni. Hezitálni látszott a szomszéd úr, majd ezt mondta:

– Az erkölcsi elégtételt már megkaptam, pénzbeli kártérítésre pedig nem tartok igényt – válaszolta nyugodt hangon. – A jövőben azonban tartózkodjanak a mindenkor itt táborozók attól, hogy az én telkemen bármit is elhelyezzenek.

– Legyen efelől nyugodt, hogy ilyen még egyszer nem fordul elő. Ha már ilyen elnéző volt velünk és kedves a gyerekeinkhez, engedje meg, hogy valamivel megkínáljuk! Kávét, bort, valami harapni valót? – kérdezte a táborvezető.

– Köszönöm, egy kávét elfogadok – mondta most már úgy, mintha mi sem történt volna. Barátságos légkörben köszöntünk el egymástól, és később már nem támadt vita a táborozók és a szomszéd között.

Nem a lélek szállt ki

Balatonfenyvesen is mindig nagyon hangulatosak, emlékezetesek voltak a hazautazás előtti estén a záró tábortüzek. Eerre külön műsorral készültek a gyerekek, aztán rendszerint közös énekléssel fejeződött be a gyakran egyesek által meg is könnyezett búcsú, a sok élményt adó tábor.

Egyik ilyen alkalommal történt, hogy a gyerekek nosztalgiával gondolva a tábor előtti készülődésre, elkezdtek énekelni a cserkész mozgalomból ismert és átvett dalt. (A cserkész mozgalom dalkincsének nagy része *mutatis mutandis* átkerült az úttörő mozgalomba is.)

*Nagytáborba indulnék,
Nem bírja a hátam.
Mindent összepakoltam,
Amit csak találtam.
Hej, édes, kedves hátizsákom
Én csak attól félek,
Hogy összenyomsz és kiszáll
Belőlem a lélek.*

Amikor elhangzott az „és kiszáll belőlem a lélek”, a végszót követő másodpercen belül az egyik gyerek egy jó hangos, bariton szólamút szellentett, amely hang az esti csendben elhalkulva terjedt tovább. (Terjedés nyilván nemcsak a hanggal történt.) Píllanatnyi lélegzet visszafojtás után kuncogás, helyenként kacagás hallatszott.

– No, ebből hátizsák nélkül is „kiszállt” – mondta félig magának, félig mindenkinek a kézilabdázóiról híres testnevelő tanár.

A körülötte ülők nevetve bólogattak. Aztán jött a következő, a záró tábortüzeknél soha el nem maradható dal: „*Szellő zúg távol, alszik a tábor...*”

A táborépítés, csak azt tudnám feledni

Minthogy a fenyvesi tábor meggyeiként tartották számon, minden évben a megyei KISZ bizottságnak kellett a sátrak felépítéséről, berendezéséről és a tábor lebontá-

sáról gondoskodnia. Az eszközök raktározását Kecskeméten tudták megoldani, erre megfelelő hely a fenyvesi épületben nem volt. Az oda és visszaszállítás vasúton történt, ahogy abban az évben is, amikor az odaszállítással baj lett.

Időben, gondosan felpakolták az eszközöket egy vagonba. A honvédség katonákat adott a sátrak felveréséhez, berendezéséhez, akik a tábornyitás előtt három nappal már megérkeztek. Megérkeztem én is, hogy a vasúton az eszközöket átvegyem, a táborverést irányítsam, segítsem. Mentünk, hogy átvegyük a szállítmányt, de az állomáson azt mondták, hogy Kecskemétről vagon még nem érkezett. Telefonáltam Kecskemétre, ahonnan tájékozódás után közölték, hogy Budapestről is elment a szállítmány, legfeljebb egy nap múlva ott kell lennie. Sebaj, egy nap alatt a tábor felépíthető. A vasúton azonban sem a következő, sem a tábornyitás napján délelőtt még a nem tudtak semmit szállítmányról.

A kiskőrösi járásé volt az első turnus. A gyerekek már Balatonfenyves felé zötyögtek a vonaton. A sátrak meg sehol. Az idegeim pattanásig feszültek. A katonáknak már vissza kellett volna menniük állomáshelyükre. Parancsnokuktól engedélyt kértem és kaptam, hogy maradhassanak még, mert katasztrófa helyzet van. Estére megérkeznek a gyerekek százhuszan, tábor meg nincs: hol fognak aludni, mit fognak enni? Hiszen a konyha is sátorban működött volna. Mivel a szállítmányról még ekkor se tudtak, már-már pánikba esve úgy döntöttem, megpróbálom a csoportot visszafordítani. A segítőkész rendőrségről telefonáltam a kunszentmiklósi állomásra, ahol az állomásfőnököt megkértem, hogy amikor a vonat megérkezik, a hangosbemondón közölje: *„A balatonfenyvesi tábort ma technikai okok miatt nem tudják megnyitni. Az oda utazó csoport szálljon le a vonatról, és várja meg a megyei úttörőtítkárt, aki motorral fog érkezni. Ne utazzanak tovább!”* Indulni is akartam, de a katonák parancsnoka azt mondta, hogy így nem marad senki, aki átveheti a vasúton a szállítmányt, és akkor biztosan nem tudják majd felépíteni a tábort. Erre nem gondoltam idegességemben. Mintegy négy óra motorral Kunszentmiklósról érkezni, onnan visszajönni még annyi. Mire odaérek, az ellenvonattal már lehet, hogy a csoport visszautazik Kiskőrösre, a gyerekek szétszélednek. Ezt a turnust már nem lehet megmenteni. Maradtam hát, de lelkiismeretem egyre jobban furdalt. Délután úgy 3 óra körül vasutas küldönc jött a táborba és közölte:

– Hát amit annyira várnak, egy hete itt van az állomáson egy gyűjtővagonban. Azt hittük, hogy egy külön vagon jön Kecskemétről, nem gondoltunk arra, hogy a gyűjtővagonban a maguk cucca is benne lehet. Jöjjenek átvenni!

Ha nem lettem volna ott, tényleg baj lett volna, mert a vasútnál aztán „a szabály az szabály”. De ott voltam, aláírtam a szállítólevelet, megindult az anyag táborhelyre szállítása. A katonák lelkesen dolgoztak. Az én lelkiismeret-furdalásom még fokozódott, a szívem szinte kalapált. Jött az önvád, hogy ha nem állítottam volna le az utazást, minden rendben lett volna. Mire eszembe jutott a KISZ bizottságra telefonálni, hogy megvan az anyag, ott már vége volt a munkaidőnek, nem értem el senkit, a vasútállomásra telefonálni újra pedig már nem láttam értelmét. Életemben talán még soha nem éreztem magam ilyen rosszul. Hogy fogok a járási titkárom, a pedagógusok és főleg a gyerekek szemébe nézni? Magyarázkodásom szánalmas lesz, senki se fogja megérteni. A vasút hülyesége miatt a balhét nekem kell elvinnem, mert én vagyok a felelős vezető, ráadásul még én is rosszul intézkedtem. Ez a beosztásomban is kerülhet attól függően, hogy a megyei KISZ titkár hogyan fogja fel a dolgot.

Este sokáig ébren maradtam, agyam zakatolva gondolkodott, mentséget, megnyugvást nem találtam. Lefeküdtem, de aludni nem tudtam, amikor elszenderültem, akkor meg lidérces álmok gyötörtek. Borzalmas éjszakám volt. Hajnalban, úgy napfelkelte tájban felijedtem, gyermekhangokat hallottam. Először azt hittem, hogy álmodom, majd azt, hogy hallucinálok, de ahogy tudatom kitisztult, világosan hallottam, hogy az épület mellett gyerekek beszélgetnek. Felugrottam, és a padlásszoba ablakán kinézve mit láttam? Csomagjaikon, az udvaron fekvő fatörzsön és a földön fáradt arcú, kialvatlan gyerekek nagy csoportjától érkezett fülemhez a fáradtságtól megfakult, de még mindig csicsergő gyereklárma.

Pizsamában futottam lefelé, hogy megtudjam, mi történt. Az első, akibe belebotlottam, a kiskőrösi járási úttörőtítkár, a csoport vezetője volt, aki meglátva a felelőst, minden haragját rá zúdítva ilyeneket mondott:

– Így jöttél Kunszentmiklósrá? Nem elég, hogy hazudtál, hiszen áll a tábor, az adott szavadat sem tartottad be. Hát ilyen megyei titkár vagy?!

Hagytam, hogy munkatársam kiöntse minden mérgét, mert az én lelkem már lényegében megkönnyebbült, hiszen nemcsak áll a tábor, hanem a lakói is itt vannak, akik hamarosan sátraikban ágyaikon pihenhettek ki az izgalmakat, az éjszakai utazás fáradalmait. Nem marad el az első turnus, nem lesznek csalódott gyerekek és pedagógusok. Mire a járási titkár elmondott mindent, amit hirtelenjében akart, már több tanár, általam is jól ismert úttörővezető állt körülöttünk.

– Igazad van, Laci. A szavamot nem tartottam be, nem mentem Kunszentmiklósrá. Egyrészt nagyon szégyellem elöttetek és főleg magam előtt, főleg, hogy szószegő lett belőlem, másrészt meg nagyon boldog vagyok, hogy nem mentem, mert azt akartam elmagyarázni nektek, hogy miért nem jöhettek Fenyvesre. Ha én mentem volna, ti nem lennétek most itt. A jó sorsom és a katonák sugallatára maradtam – és nagy vonalakban vázoltam azt, ami az elmúlt három nap alatt történt.

– A helyzetedet megértem, de sose fogom megbocsátani neked azt, amit a Kunszentmiklósrá érkezésünk óta átélünk – válaszolta a másik.

– De azt elmondod, ugye, hogy hogyan kerültetek mégis ide? – kérdeztem kíváncsian.

– Vártunk Kunszentmiklóson. Elment Pest felé a délutáni vonat. Volt még egy vonatunk vissza Kiskőrös felé, egy meg Pest felé, és egy éjszakai vonat Balatonfenyves felé onnan. Úgy döntöttünk, hogy ha már táborozni indultunk a Balatonhoz, haza nem megyünk. Eljövünk ide, ahol egy nap alatt keresünk egy iskolát, egy tornatermet vagy valami mást, ahol meghúzzhatjuk magunkat, aztán eszünk, ahol tudunk, amíg a pénzünk futja, és hazautazunk. Hát így kerültünk ide – mondta el a járási titkár.

– „Naivak, tájékozatlanok és felelőtlenek voltatok, hiszen ilyenkor minden zug ki van adva a Balatonnál, ami kiadható” – gondoltam, de ehelyett ezt mondtam:

– Nagyon jól döntöttetek! És most gyertek, és gyorsan foglaljátok a helyeiteket a sátrakban, hogy pihenhessetek, a személyzet pedig menjen a konyhába, hogy mihamarabb elkészüljön a reggeli.

Ebben egyet értettünk. Fél óra sem telt el, mindenkinek megvolt a sátra, az ágya, megmosakodhattak, lepihenhettek. Érdekes módon, ahogy a Nap kúszott felfelé az égen és egyre melegebb lett, úgy tűnt el az álmoság a gyerekek szeméből. Élénkebbek, hangosabbak lettek, már a délelőtt folyamán alig látszott rajtuk valami abból, ami az elmúlt 24 órában velük történt. De még a reggelinél is jobban várták, hogy megmártózhassanak a Balatonban.

Aztán minden a tervezett program szerint zajlott. Én is elmondtam, hogy mi mindent éltem át, aztán magukra hagytam őket a táborban, ahol szerencsére jó időben töltötték napjaikat. Mire a tábornak vége lett, a gyerekeknek alig jutott eszükbe a kellemetlen kezdet. De a járási titkár, ha meg is bocsátott megyei főnökének, elfelejteni ezt az eseményt nem tudta, ami a munkatársi kapcsolatunkat később is befolyásolta. Én sem tudtam saját magamnak megbocsátani, hogy nagyon helytelenül cselekedtem. Sokszor jutott ez az eset eszembe, álmaimban is kísértett, és ez az írás is bizonyítja, hogy ez a szál a lelkemben már soha se lesz teljesen elvarrva, mert a másik fő szereplő már nincs az élők sorában. A filozófia tanáraként később többször elgondolkodtam azon, hogyan lehetett az, hogy itt két egymástól független, egymásnak ellentmondó, irracionális és felelőtlen döntés a lehető legpozitívabb eredményt hozta. Világnézeti beállítódás szerint lehet dönteni, hogy a Sors, Isten vagy a Véletlen keze intézkedett-e.

Az osloi pályaudvaron

Ha nem is ekkora, de számomra kellemetlen baki szenvedő alanya lettem 1971-ben magam is. Az a megtiszteltetés ért, hogy a megye négy kiváló úttörőjével és egy budapesti tolmács ifivezetővel két hétre Norvégiába, Renába az ottani pionír szervezet által szervezett nemzetközi táborba utazó csoport vezetésével bízott meg az Országos Úttörő Elnökség. Alapos kiválogatás, gondos felkészülés után Berlinig repülővel, onnan vonattal utaztunk Oslóba. Tudtuk, mikor érkezünk, és azt is, hogy egy Ralf Bernhardsen nevű ottani pionír vezető fog minket várni a pályaudvaron.

Közeledve Oslóhoz arról beszélgettünk, hogy biztosan szép fogadásban lesz részünk. Ha külföldi delegációt, csoportot fogadtunk Magyarországon, mindig nagy cécut rendeztünk a fogadásra (egyenruhás úttörők, népviseletbe öltözött fiatalok, zenekar, virágcsokor, köszöntés hangosbmondón stb.), szóval megadtuk a módját. Mi is valami ilyesmire számítottunk.

Begördült a vonatunk Oslo központi pályaudvarára. Leszálltunk. Se hangosbmondós üdvözlés, se színes fogadócsoport, de még egy lélek sem volt, aki minket várt. Biztosan késnek pár percet, gondoltuk, és vártunk. Eltelt vagy fél óra, és nem jött senki. Egy újabb fél óra után már kezdtünk tanácstalanok lenni, én meg izgulni, mert a Nap lemenőben volt. Nem szerettem volna a pályaudvaron éjszakázni a gyerekekkel. A tolmács lánnyal elkezdtük a nyilvános fürle telefonkönyvét lapozni, de Ralf Bernhardsen nevűből legalább ötvenet találtunk. Ekkor eszembe jutott, hogy a magyar nagykövetségnek kell szólni. Rövid keresés után megtaláltuk Ambassade Ungarn néven a nagykövetséget, és telefonáltam. A telefont maga a nagykövet, Schiffer Pál vette fel. Bemutakoztam és elmondtam, hogy öt gyerekek jöttünk pionírtáborba, de senki sem jött elénk a pályaudvarra Mit tegyünk?

– Most hol vannak? – kérdezte a nagykövet.

– A pályaudvar csarnokában – feleltem.

– Ne menjenek onnan sehova! Fél órán belül ott leszek – nyugtatott meg a nagykövet.

Így is történt. Nagy autóval jött, az egész csoportot a követségre vitte, ahol rágszálni valóval, üdítővel kínálta a gyerekeket, ő pedig telefonált, majd ezt mondta:

– Ralf Bernhardsen úr hamarosan itt lesz.

Megérkezett a magyarokat váró úr, és sajnálkozva kért elnézést a malőrért. Az történt, hogy elnézte az érzés helyét. A repülőtéren várta a csoportot, ő ott volt nagy bizonytalanságban, mert akkortájt sem Budapest, sem Berlin felől nem érkezett járat.

Ezután már minden flottul ment. Nagyon kellemes két hetet töltöttünk Renában és Oslóban.

A táborvezető szőlőt kapál

Egyik nyáron táborellenőző körutamat úgy alakítottam, hogy akkor érkezem Balatonalmádi Káptalanfüredre, az egyik váltótáborba, amikor Tompa úttörőcsapata táborozott ott. A tábor meglátogatásánál számomra fontosabb cél is vezérelt. A község híres úttörőcsapatának a kiváló csapatvezetőjéről, Sulyok Jóskáról olyan pletyka kelt lábra, hogy komoly adósságba keveredett. A hírt hittem is, nem is, de a „nem zörög a haraszt” szállóige gondolata nem hagyott nyugodni. Úgy döntöttem, hogy magát a legilletékesebbet, a csapatvezetőt kérdezem meg erről bizalmasan. Jól ismertem, tudtam, hogy hazudni nem fog, mert talpig becsületes ember. Azt tudtam ugyan még róla, hogy az állami rendeleteket a csapata és a gyerekek érdekében van, amikor nem egészen tartja be, meg azt is tudtam, hogy az MHSZ lövész klubjának a helyi vezetőjeként is több 48 mintájú kispuskát raktároz, amelyekkel olykor-olykor orrvadászatra is vetemedik.

Ez utóbbiban azért voltam egészen biztos, mert ilyenbe két-három alkalommal engem is beavatott, amikor éjszaka zseblámpával fácánra, máskor nappal mezei nyúlra vadásztunk, általában sikerrel. (Én is lőttem vagy 8 fácánt.) Az orrvadászat ez idő tájt nem volt bűncselekmény, „csak” szabálysértésnek minősült, amit nem komoly összegű pénzbüntetéssel sújtottak. De a pártállami vezetésben dolgozókat csak ritkán büntették meg ezért, mert a nagyobb főnökök elég gyakran elkövették ezt a szabálysértést. Volt olyan, hogy ilyen vadászatra más munkatársaimmal is elcsábultam, egyszer még egy őzet is elejtettem egy fenyves szélén, máskor meg csak caplattam az erdőben, kukoricásokban.

Jóskának a bal lábát térd alatt amputálták, művégtaggal járt minden más segédeszköz nélkül, de azért egy pót művégtagot vitt magával a legtöbb esetben. (Ebből Csillebércen egyszer még kisebb riadalom is támadt. A takarítónők egyike azzal rohant a táborvezetőhöz, Simon Jánoshoz, hogy az egyik ágy alatt egy emberi láb van. Izgatottan mentek együtt szemügyre venni a „testrészt”, és mindketten megnyugodtak, amikor kiderült, hogy a láb műláb.) Azt is mindenki tudta, hogy lábát bányászercsétlenségben veszítette el. A bányába pedig úgy került, hogy fiatal tanító korában a Rákosi rendszer éveiben nyáron a cséplésnél cséplőgép ellenőr volt, és együtt érezve a cséplető gazdákkal, az államnak beszolgáltatandó részek kiszámításánál többször a gazdák javára „tévedett”. Rajtafogták, szabotázsért börtönbüntetésre ítélték, és a büntetés letöltése alatt szénbányában kellett dolgoznia, ami bányászercsétlenség miatt a fél lábába került.

Ezekkel együtt, illetve az utóbbi ellenére kiváló pedagógus, remek úttörővezető volt, több kítüntetésben is részesült már. Meg akartam tudni, mi történt vele, ha igaz a puzmogás. Káptalanfüredre érkezve azonban nem találtam ott a táborban.

– Hát a Jóska hol van? – kérdeztem egy kis idő elteltével.

– Itt van a táborban, de nap közben idejét nem itt, hanem máshol tölti – mondták, és tekintetük elárulta, hogy valamit takargatnak.

– Találkozni szeretnék veled. Megmondjátok, hol találom meg? – szegeztem nekik a határozott kérdést. Nem lehetett tovább kamuzni.

– A papok szőlőjében van. Ott megtalálsz – mondták.

– Aztán mit keres ő a papok szőlőjében? – kérdeztem növekvő kíváncsisággal, már nem jót sejtve.

Kis ideig néztek egymásra a jelen lévők, egyik sem akarta magára vállalni a válszadást. Végül a csapatvezető-helyettes, akivel még a tanítóképzőből ismertük egymást, törte meg a csendet.

– Napszámban kapál – mondta, és együtt érző sajnálat látszott az arcokon.

Nem kérdezősködtem tovább, megtudakoltam tőlük a szőlőbe vezető utat, berúgtam a motort és mentem. Úgy másfél-két kilométer után, az erdőből kiérve nagy, alacsony művelésű szőlőtábla terült el, amelynek közepén egy nagyobb épület állt. Odaérve egy férfit találtam ott, akiről később kiderült, hogy a veszprémi püspökségnek ezen az ültetvényén ő a vincellér. Rövid bemutatkozás után megmutatta, hogy a keresett személy merre dolgozik. Gyalog mentem a pásztaúton. Amikor odaértem, a szorgalmasan kapáló felnézett, elámult, majdhogynem kiesett kezéből a nagy, szögletes kapa. Megtörtülte izzadt homlokát.

– Szervusz. Hát te hogy kerülsz ide, ahol a madár se jár? – kérdezte zavarában, és a kérdés hangsúlyában és gesztusaiban benne volt, hogy bárcsak ne kerültél volna ide.

– Meglátogattam a táborotokat, ott mondták meg, hogy itt vagy. Eljöttem, mert feltétlenül találkozni akartam veled. Beszélhetünk egy kicsit? Abba tudod hagyni a munkát?

– Igen, de menjünk a pincéhez!

A kapát ott hagyva mentünk, és amikor odaértünk, a vincellérnek ezt mondta:

– János bácsi! Ezt az időt majd vonja le, és hozzon egy litert a rizlingszilvániból! (A csapatvezető szerette a bort, nekem is jól esett egy-két pohárral.)

– Hát, látod, ide jutottam – vezette be a beszélgetést, tudva, hogy a legrosszabbat most már úgy sem kerülheti el.

– Jóska! Én azért jöttem, mert az igazságot nem a szóbeszédből, hanem a legilletékesebbtől, tőled akarom megtudni. Igaz az, amit a fáma pusmog? Tényleg adósságba keveredtél?

– Igaz – mondta maga elé bámulva, és egy mélyet sóhajtott. Aztán beszélgető partnerére emelte gondterhes tekintetét. – Tudom, hogy beszélnek már erről egy ideje, de te vagy az első, aki szemtől szembe tőlem kérdezi, hogy mi az igazság. Köszönöm, hogy ez eszedbe jutott, és hogy eljöttél ide utánam... – és elcsuklott a hangja, könnyes lett a szeme.

– Hogyan történt, és mekkora a baj? – kérdeztem.

– Tudod, hogy nőnek a gyerekeim, egyre többre kerülnek. A tanári meg a könyvelői fizetés együtt is kevés. Gondoltam, egy kis mellékessel kiegészítem a jövedelmünket, hát egy társsal disznóhizalásba fogtunk, amihez kölcsönt vettünk fel. De egyikünk se értett a sertéstartáshoz, beléjük esett a vész, kidöglött az állomány, a kölcsön meg megmaradt, azt vissza kell fizetni. A táborba is pénz nélkül jöttem el. Aztán hallottam, hogy a papok szőlőjébe napszámot keresnek. Eljöttem hát ide dolgozni. A tábor nélkülem is megy. Az itteni kiadásaimat megkeresem, még talán haza is tudok vinni – mondta láthatóan megkönnyebbülve már attól is, hogy valakinek elmondhatta a baját.

Megérkezett a bor, koccintottunk és ittunk a finom rizlingszilvániból.

– Jóska! Együtt érzek veled és nagyon sajnállak. Mennyire nagy az összeg, amivel tartozol?

– Nagyon nagy. Több mint egy évi fizetésem – mondta a nagy gond terhétől kétségbeesetten.

– Sajnos, segíteni nem tudok ezen, de abban biztos vagyok, hogy valahogyan vissza fogja a családot törleszteni.

– Vissza akarom és vissza is fogom fizetni – mondta határozottan. Aztán a táborról kezdtünk beszélgetni.

Amikor visszamentem a táborba, a csapatvezető-helyettes csak ennyit mondott:

– Akkor most már mindent tudsz.

– Igen, és nagyon sajnálom. Sokkal jobb sorsra lenne érdemes.

Aztán ők is másfelé terelték a szót.

Ezzel a teherrel a vállán, töretlen hittel, a tőle megszokott lendülettel dolgozott tovább a csapatvezető az iskolában, az úttörőcsapatban, az úttörő fűvészekarnál, az MHSZ-ben, és még ki tudja, hol. 1971-re, az úttörőmozgalom fennállásának 25. évfordulójára megírta csapatuk történetét, amihez az előszót én írtam, és amit a község könyv formájában meg is jelentetett, a falu közepén játszóparkot építettek vezényletével, az úttörőcsapat másodszor is megkapta a legmagasabb országos kitüntetést, amit Szabó Ferenc, az úttörőszövetség főtitkára adott át. Én öt rangos, országos kitüntetésre akartam felterjeszteni, mert azzal még némi pénzjutalom is járt. Ezt azonban a járási pártbizottság titkára megakadályozta mondván, hogy érdemei mellett, amelyek tényleg elismerésre méltóak, a tilosban is járt, orrvadászat miatt a kitüntetése most nem aktuális. (Eljárás egyébként nem indult ellene a vadászat miatt.) „Bagoly mondja verébnak”, mert a járási titkár füle mögött nemcsak orrvadászatok, hanem mások is voltak. A hatalom azonban nála volt, hát így élt vele.

Sulyok József, a többszörösen kitüntetett tompai úttörőcsapat legendás csapatvezetője

Aztán én már főiskolai oktatóként hallottam a történet folytatódásáról. A kölcsön vissza lett fizetve úgy, hogy a jó helyen lévő, nemrég felújított kertés házukat el kellett adni. Helyette egy egészen kicsi, egyszerű, régi házikót vettek a falu szélén, és a külfönbözetből fizették ki a kölcsönt. A változás azonban mind a családi, mind az egyéni életére nagyon rányomta a bélyegét. Lélekbén is megrokkant. Én már csak arról érte-

sültem, hogy a csapatvezető meghalt. Amikor a sírjához ellátogatottam egy szál virággal, a síremléken ezt a Gárdonyi Géza Lámpás című regényéből átirít, nagyon oda illő feliratot találtam: „A fáklya másnak világít, de önmagát emészti el”.³ Évtizedekkel később, amikor eszembe jutott Jóska, elgondolkodtam azon, hogy rajta kívül még hány és hány fáklyaélet lángolt vezetőként az úttörőmozgalomban azért, hogy a gyerekek életét boldogabbá tegye. A történelem egyszer majd talán nekik is igazságot szolgáltat.

Búcsú az úttörővezetéstől

1970-ben új megyei KISZ titkárt neveztek ki, aki nem igazán volt úttörő és úttörő apparátus barát, ellentétben Borsos Györggyel, aki engedte szárnyalni az úttörő mozgalmat, a mozgalom híveit és a megyei úttörő titkárt is. De az új nemhogy további szárnyakat adott volna, inkább a meglévőkből kezdte tépkedni a tollakat. Én ezt egyre nehezebben viseltem, szóvá is tettem, ami miatt kettőnk között nőni kezdtek a feszültségek, és ettől egyre rosszabbul éreztem magam a saját bőrömben.

Ekkor, 1971 tavaszán a Gépipari és Automatizálási Műszaki Főiskola főigazgató-helyettese, a megyei tanács művelődésügyi osztályának egykori vezetője, akivel a korábbi években rendszeres munkakapcsolatom volt, és aki még bajai diák koromból ismert, egy szép napon fölkeresett, és azt kérdezte:

– Nem volna kedved a főiskolán tanítani?

– De igen, volna. De mit taníthatnék én ott? – kérdeztem kíváncsian.

– Filozófiát. Kell nekünk még egy filozófia oktató, és a filozófia mostani tanárával közösen rád gondoltunk – mondta arcomat fürkészve a főigazgató-helyettes.

– Értek a magyarhoz, a történelemhez, a pedagógiához, de nem értek a filozófiához. Hogyan taníthatnék én filozófiát? – kérdeztem értetlenkedve.

– Úgy, hogy szeptemberben beiratkozol az ELTE (Eötvös Loránd Tudományegyetem Budapest) filozófia szakára, és ha egy évet jó eredménnyel elvégzel, átvevünk a főiskolára, ahol tanulva-tanítva befejezed az egyetemet.

– Nem lehetne mégis a meglévő szakjaimmal tanítani nálatok?

– Nem. A filozófia vagy semmi. A felvételi vizsga júniusban van. Még fel tudsz rá készülni.

Néhány nap gondolkodás után, miután feleségemmel megbeszéltem a dolgot, a főnökömmel is leültem, aki szavakban ugyan sajnálkozását fogalmazta meg, de támogatta a továbbtanulást, és nem volt ellenére a főiskolára távozás gondolata sem – nyilván azzal a hátsó gondolattal, hogy egy év múlva megszabadulhat tőlem, a nem igazán kedvére való munkatársától úgy, hogy nem neki kell azt kezdeményezni, és nem neki kell helyet keresnie számomra.

Elkezdődött a felvételi vizsgára való felkészülés. Munka és család mellett erre nem sok idő maradt, a június pedig nagyon hamar elérkezett. Három tagú bizottság kérdezett. Saját magam nem voltam elégedett a szereplésemmel. Amikor megköszönték a jelenléteket mondván, hogy a vizsga eredményéről majd értesítést kapok, elköszönés előtt, az „utolsó szó jogán” még ezeket mondtam:

3 Az eredeti idézet: „A tanító olyan lámpás, mely minél inkább világít másnak, annál inkább fogyasztja önmagát.”)

– Tisztelt Bizottság! Professzor Urak! Tudom, érzem, hogy a mostani teljesítményem nem volt meggyőző, én azonban éppen azért szeretnék az ország legjobb egyetemére járni, hogy itt önöktől megtanulhassam mindazt, amit még nem tudok. És ahova eddig én beiratkoztam, minden iskolát jó eredményekkel végeztem el. Vizontlátásra!

Azt sose tudtam meg, hogy ennek a megnyilatkozásnak volt vagy nem volt szerepe abban, hogy szeptemberben már levelezős hallgató voltam az ELTE filozófia kiegészítő szakán. Egy szó, mint száz, felvettek. Vizsgáim többsége jelesre sikerült félévkor is, év végén is. Pályázatomat benyújtottam a főiskola meghirdetett állására, azt el is fogadták, és 1972. augusztus 1-jével átkerültem a főiskola Marxizmus-Leninizmus Tanszékére adjunktusi beosztásba.

Életemben ezzel a sorsomat alapvetően megváltoztató harmadik fordulat is bekövetkezett, amit sokkal később így értékeltem: Bajára a tanítóképzőbe kerüléssel vidéki senkiként szálltam be abba a liftbe, amely a legalacsonyabb értelmiségi szintre, a tanyai tanítói státuszig emelt. Sorsfordító eseménye volt életemnek a Kurjantóbból Kecskemétre, a KISZ bizottságra kerülés, mert az itteni évek alatt a magasabb szintű, az egyetemet végzett értelmiségi létre liftezhettem, igazi diplomás lettem. A harmadik nagy változás az életemben akkor következett be, amikor KISZ funkcionáriusból főiskolai adjunktus lettem, mert ezzel megnyílt előttem a minőségi értelmiségi pálya, és később vezető is lehettem ezen a szinten. A mediátor, a közvetítő szint a KISZ alkalmazotti beosztás volt. Nélküle nagy valószínűséggel maradtam volna az értelmiségi létnek azon a szintjén, ahonnan indultam (tanító, általános iskolai tanár, esetleg szakfelügyelő, iskolaigazgató). Ezért becsülöm nagyra elsősorban mindazt, amit az ifjúsági- és az úttörő mozgalomtól kaptam, meg azért is, mert a mozgalomban megtanultam szervezni, embereket vezetni, aminek később a gyakorlatban, a menedzseri, vezetői beosztásaimban, elméletben pedig a menedzsment tantárgyak oktatójaként vettem sok hasznát. Félig komolyan, félig tréfásan többször mondtam, hogy a szervezés-vezetés oktatójaként azt tanítottam, amit a mozgalmi élet gyakorlatából szűrtem le magamnak.

Már csak a munkahelytől, a munkatársaktól való elköszönés volt hátra. Az úttörő apparátus tagjai, közvetlen munkatársaim illő helyen, egy táborban szervezték meg a búcsúztatást. A tőlem elköszönő kollégám, Rapcsák Tibor többek között ezeket mondta:

– Búcsúzom tőled a gyerekek nevében, hiszen őértük dolgoztál, gyermekéveik ezernyi szépségét neked is köszönhetik. Mindig megtaláltad velük a kontaktust, ezért szerettek, tiszteltek. Búcsúznak az úttörővezetők, akik számára alkotó légkört biztosítottál. ...A fűvőszekénarok, a vezetőképzés, az emberekkel való törődés egy korábbi úttörő megyei titkárnak is a szívügye volt, az elmúlt évtizedben ezeken a területeken veled nagyon sokat léptünk előre.”

A tágabb körtől, a KISZ megyei apparátusának a tagjaitól Baján a KISZ Vezetőképző Táborban köszöntem el. Volt főnököm, a KISZ megyei első titkár egy ilyenkor szokásos típusbeszédet mondott. Én azonban elmondtam, ami a lelkemből fakadt. Többek között azt, hogy mindig is szolgálatnak tekintettem a munkámat, és így vezetőként is, emberként is sok mindent, főleg tudást, tapasztalatot, emberismeretet adott nekem a mozgalom. Kiváló emberekkel találkozhattam, akik közül többel barátok is lettünk, lehetőséget kaptam az értelmes, pedagógiaiilag értékes tevékenységhez és sok-sok szép élményben volt részem. De elmondtam azt is, hogy megismertem talpnyalókat, karrieristákat, vizet prédikáló, bort ivó képmutatókat, hatalmukkal

visszaélőket, tisztességtelen embereket, akiket én mindig is megvettem. Ekkor az első titkárnak bizony vörös volt a feje. Felhívtam a figyelmet a tanulás fontosságára, nehogy kioregedve az ifjúsági mozgalomból úgy járjanak majd, hogy semmi más-hoz nem értenek, nem lesz hova menniük.

Az úttörőmozgalomhoz hű maradtam

Akit az úttörőmozgalom egyszer istenigazából megfogott, az nem tudott attól léleklében megválni. Az úttörőházban nyolcadikosok részére filozófia szakkört vezettem egy időben, erről publikáltam is, riporter őröt szerveztem az úttörővezetők Kecskeméten tartott konferenciája alkalmából, és részt vettem az úttörővezetők jubileumi táborozásán is Balatonfenyvesen.

1997 elején egy volt járási titkár temetésére többen is elmentünk végső búcsút venni. A temetés végén Borsos Gyuri azt mondta:

– Meg kellene szervezni a megye volt úttörővezetőinek a találkozóját. Bízunk meg Pap Pistát, ő meg is tudja, és biztosan meg is fogja szervezni.

A felvetéssel mindenki egyet értett. Felkértek, megkezdődött a szervezés, és májusban Kecskemét város Mátyás Király iskolájában összejöttek a volt úttörővezetők a megye mindenkire részéből. Egykori országos vezetőket is hívtunk, akik közül többen is eljöttek. Közöttük a később diplomátávé lett, korábbi országos főtitkár is, akivel több, mint 20 évig nem találkoztunk. Az iskola aulájában közel száz, többségében úttörő nyakkendős, és néhány úttörő egyenruhás férfi és nő foglalt helyet. Üdvözlő és emlékező beszédem után a nyugalmazott nagykövet szólt. Arról beszélt, hogy életének a legértelmesebb és a legértékesebb 15 éve volt az, amit úttörő főtitkárként töltött el. Ez idő alatt többször járt Bács megyében is, ahol mindig azt tapasztalta, hogy itt az úttörőcsapatok tevékenysége és az úttörőélet természetes volt, úgy érte, hogy nem mesterséges, nem kirakati. Diplomáciai szolgálata közben bejárta a világot, és sehol sem talált a magyar úttörőmozgalomnál tömegesebb és különb gyermekszervezetet, pedig ilyet keresett. Nem kell szégyenkezniük azoknak, akik ennek a szervezetnek a tagjai, főleg azoknak nem, akik ebben a szervezetben vezetők voltak. Igaz, hogy az átpolitizált társadalomban a politika áthatotta ezt a szervezetet is, de a hangsúly a tanulmányi és a sportversenyeken, a kulturális szemléken, a kirándulásokon, a túrákon és a táborozásokon, a szép és vidám gyermekélet biztosításán volt. A találkozó végén megkérdeztem tőle:

– Emlékszel-e a csillebérci vitára, amikor én azt mondtam, hogy inkább akarok a megye úttörőinek, úttörővezetőinek a főnöke, mint az Országos Elnökség, vagy a főtitkár Bács-Kiskun megyébe meghosszabbított keze lenni?

– Nem emlékszem. De az a tény, hogy hívó szavadra ma százan jöttek el, bizonyítja, hogy igazad volt – mondta meggyőződéssel az egykori országos főnök.

Ezt a találkozót még további nyolc követte. 2006-ban ugyancsak Kecskeméten az Ifjúsági Otthonban volt az utolsó és talán a legnagyobb szabású. Mintha csak éreztük volna, hogy nem lesz több. Valószínűleg ez volt az utolsó olyan rendezvény Kecskeméten, ahol az ifjúsági fúvószenekarral együtt lelkesen énekelték a jelenlévők, meg a környező nyíló ablakokban megjelenő lakók közül többen az Internacionálét, a DIVSZ indulót, (Egy a jelszónk a béke...), meg azt, hogy Pajtás, daloljunk szép magyar hazánkról...

Az egykori úttörővezetők sorban elmennek, a 197 főt tartalmazó listámon egy-ere több név elé kell fekete keresztet tenni. Nem sikerült újabb megyei találkozót

összehozni. Helyette szűkebb baráti körökben az egymást jobban ismerők jönnek évről évre össze különböző alkalmakat találva. Engem egyszer még az a megtiszteltetés ért, hogy a Múltunk Öröksége Alapítvány kuratóriumi tagja lehettem. Ez az alapítvány a magyarországi gyermekszervezetek, köztük méltó helyén kezelve az úttörőmozgalmat is, emlékeinek gyűjtését, tevékenységeik, történetük, mozgáspedagógiai értékeik, vezető személyiségeik írásban történő rögzítését, az arra érdemes írások publikálását végzi szerény anyagi lehetőségei keretében. Ha a Sors kegyes lesz hozzám, az élet még megadhatja azt az örömet, hogy a halálom napjáig tehetek valamit azért a szervezetért, amelyben tíz évig lelkesen és eredményesen dolgoztam, és amelyhez hű maradtam egész életemben.

Az úttörővezetők első találkozója Kecskeméten 1997-ben. Balra: dr. Pap István. Jobbra: A találkozó résztvevői. Egyenruhában az első sorban Pintér László egykori kunfehértói csapatvezető, harmonikával Rapcsák Tibor egykori kiskunhalasi városi úttörőtítkár

Tartalomjegyzék

A szerkesztő előszava	3
KURJANTÓI HISTÓRIÁK	5
Bemutakozás az első munkahelyen	5
Kinevezés Fülöpszállás Kurjantóba	5
Gubacsi Lajos bácsi „vizsgáztat”	7
A tanévkezdés	8
Kurjantópuszta	9
A tanuló tanító	13
Kezdő tanítói botlások	13
Rendkívüli helyzet az iskolában	15
A képesítő vizsga	16
Zavarba hozó esetek	17
Példák a sikeres alkalmakból	18
A népművelő ifjúsági vezető	21
A népművelés formái a tanyaközpontban	22
A helyi zenekar védelme	24
Bálok az iskolában	26
A művelődés, a mozgalmi élet sűrűjében	27
A TSZ szervezés szemlélője	28
A MOZGALMI ÉLET TÖRTÉNETEI	33
Az ifjúsági szövetség megyei kulturális felelőse	33
A KISZ bizottságra kerülés	33
Belepottyantam a sűrűjébe	34
A verstudás hozadéka	35
Az események pörögtek	35
Felvételi vizsga az egyetemen	36
Hajtottak a feladatok	36
A Kádár rendszer legdemokratikusabb szervezetének	
a Bács-Kiskun megyei vezetője	38
A kinevezés körüli bonyodalmak	38
Öntevékenység, önkormányzás az úttörőszervezetben	40
Vezetési stílus, munkamódszer	42
Az úttörő kulturális rendezvények	43
A vonat elment	44
Fúvószenekarok	46
A nagy találkozók	46
Országos Úttörő Néptáncfesztivál Kalocsán	48

A sportélet emlékezetes sztorijai	51
Oriási szerencse ért	51
Az úttörő olimpiák	53
Az agávé tuskéje	55
Ügyesség vagy korrupció?	56
A táborozás felejthetetlen eseményei	57
Megázott a menyasszonyjelölt	58
Fegyelmező szerepben	59
A Danuvia motor tréfái	61
„Bűnügy” Balatonfenyvesen	62
Nem a lélek szállt ki	64
A táborépítés, csak azt tudnám feledni	64
Az oslovi pályaudvaron	67
A táborvezető szőlőt kapál	68
Búcsú az úttörővezetéstől	71
Az úttörőmozgalomhoz hű maradtam	73

A Mozgalompedagógiai füzetek sorozat eddig megjelent kötetei:

1. Magyar gyermek- és serdülőkori szervezetek a rendszerváltás idején (2010)
2. Fehér Éva: Rekviem egy közösségért. Az Úttörőegyüttes születése és végnapjai (2010)
3. Trencsényi László: A magyar úttörőmozgalom választásai 1957-1987 (történeti vázlat kísérlete) (2011)
4. Dr. Tóth József: Lobogó láng (2012)
5. Pataki Gyula: Ha élet zengi be az iskolát (Pedagógus – hivatás – szolgálat) (2012)
6. A hagyományok szerepe a gyermekszervezetek tevékenységében (2012)
7. Dr. Pap István: “Mozgalmas” életem (2014)

**A kötet megjelenését támogatta
a Múltunk Öröksége Alapítvány**